

UNIVERSITY OF BERGEN

Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap

Vaktbikkja i Brussel?

***-en studie av norske journalisters forutsetninger for å
utfylle sitt samfunnsoppdrag***

av

Erik Aschehoug

Masteroppgave
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap
Universitet i Bergen, Juni 2009

Forord

Det har blitt lagt mye arbeid ned i denne oppgaven, og det er mange som har vært med å bidra til det ferdige produktet. Først og fremst vil jeg takke min veileder Lars Chr. Blichner, som har vært sjenerøs med veiledningstimer og alltid gitt gode, konstruktive tilbakemeldinger. Jeg vil også takke Forskningsgruppen, "Europeisering og demokrati", som ga meg midler til å dra til Brussel for å lage intervjuer. En takk går også til min biveileder John Erik Fossum for mini-forskningsopphold på ARENA og invitasjon til å legge frem paper på Norsk Forum for Europaforskning i Bergen 4. mars 2008. De norske journalistene i Brussel skal også ha stor takk for å ha tatt seg tid til å være med i studien!

I løpet av oppgaveskrivningen har jeg også fått mange interessante innspill. Jeg vil takke Martin Eide, Hans-Jörg Trenz, Pieter de Wilde, Frank Rossavik, Linda Sangolt, Synnøve Økland Jahnsen og hele forskningsgruppen, "Europeisering og demokrati". Jeg kunne heller ikke vært foruten faglige diskusjoner med Ole A. Danielsen, Øyvind S. Tefre og Tove Endresen. Takk til Sigurd Allern for arbeidsrapportene til AIM-prosjektet. En stor takk går også til Ane Aadland for god korrekturlesning og motivering. Til slutt vil jeg takke for oppmuntring fra familie, Asta B. Håland og Kaja Raastad, og alle som har vært innom lille-pc sal på Sofie Lindstrøm. Takk!

Erik Aschehoug, Bergen 5. juni.

Kapittel 1: Innledning.....	4
Problemstilling	5
Tidligere forskning om de norske journalistene i Brussel.....	8
Oppgavens struktur	12
Kapittel 2: Metode.....	13
Presentasjon av utvalget	13
Teorianvendelse	14
Hvordan teorien skal brukes for å undersøke problemstillingen?.....	14
Valg demokratiteorier	15
Datagrunnlag	15
Hvordan skal primærdataene belyse problemstillingen?.....	16
Utforming av spørsmål.....	16
Gjennomføring av intervju	17
Avisartikler som illustrasjoner	18
Analyse av intervjuene	18
Slagsider	20
Kapittel 3: Tre teoretiske modeller for demokrati og politisk journalistikk	21
Elitedemokrati	23
Instrumentell rasjonalitet.....	24
Ekspertstyre som grunnlag for demokratisk legitimitet	24
Pressens rolle i elitedemokrati: normative implikasjoner	27
Pluralistisk demokratimodell.....	28
Strategisk rasjonalitet	29
Interessehevding som grunnlag for demokratisk legitimitet	29
Kritikk av pluralistisk demokratimodell	31
Pressens rolle i pluralistisk demokrati: normative implikasjoner	32
Deliberativ demokratimodell.....	33
Kommunikativ rasjonalitet.....	33
Deliberasjon som grunnlag for demokratisk legitimitet.....	35
Kritikk av den deliberative demokratimodellen	36
Pressens rolle i deliberativt demokrati: normative implikasjoner	36
Rammer	37
Konklusjon for kapittelet.....	42
Kapittel 4: Kan norsk presse i Brussel sies å være kritisk?.....	43
Innledning.....	43
Hva er politisk ”kritisk journalistikk”?	44
Analytiske kategorier	48
Kritisk videreformidlende journalistikk	48
Kritisk avslørende journalistikk	49
Kritisk argumentativ journalistikk	50
Problematiske sider ved de analytiske kategoriene.....	51
Kritisk videreformidlende journalistikk	52
Kritisk avslørende	52
Kritisk argumentativ	53
Konklusjon om de analytiske kategoriene	53
Analyse.....	54

Kritisk videreformidlende journalistikk	54
Kritisk avslørende journalistikk	58
Kritisk argumenterende journalistikk	63
Konklusjon	67
Kapittel 5: Journalistenes syn på EU-politikk	69
Innledning	69
Teoretisk rammeverk:	70
Teknokratisk perspektiv	70
Strategisk perspektiv	73
Deliberativt perspektiv	76
Analysedel:	79
Teknokratisk perspektiv	79
Teknokratisk struktur?	79
Teknokratiske beslutninger?	81
Teknokratiske forhandlinger	83
Strategisk perspektiv	83
Politikk som maktkamp?	83
Forhandlinger som maktkamp?	85
Deliberativt perspektiv	87
Spiller identitet og normer en rolle i EU?	88
Kan forhandlinger være deliberative?	89
Politisk argumentasjon	90
Konklusjon	93
Kapittel 6: Drøftning av funn	96
Konklusjon	102
Forslag til videre forskning	103
Referanser	104
Vedlegg: Spørsmålene som ble stilt til journalistene	111

”The media are the unknown players in European politics”(Trenz 2008:291).

Kapittel 1: Innledning

Media spiller en sentral rolle i demokratiet. Media sørger for å opplyse borgere om aktuelle politiske problemstillinger og prosesser. Media fungerer også som et bindeledd mellom borgerne og politikerne, og danner et offentlig rom for diskusjon. I tillegg har media ansvar for å drive kontroll av den politiske sfæren, og kalles i denne rollen for ”den fjerde statsmakt” eller ”en vaktbikkje”. Gjennom tilgang til informasjon blir borgere i stand til å delta i samfunnslivet og ansvarliggjøre politikere i offentligheten og ved parlamentsvalg. Dette demokratiske ansvaret samsvarer med Den europeiske menneskerettighetsdomstolens syn:

”The democratic system requires that those who hold public power are subject to close control not only by their political adversaries in the institutions of the state, but also by the public opinion which is to a large extent formed and expressed in the media. To exercise such control is not only a right, but may even be considered as a ‘duty and responsibility’ of the press in a democratic State”¹.

Dette er ikke et ansvar pressen er underlagt formelt, ettersom pressen bør være fri. Like fullt er dette demokratiske ansvaret slått fast av pressen selv i Vær Varsom-plakaten², som er norsk presses etiske retningslinjer. Her anser pressen seg selv for å være en sentral institusjon i demokratiet som skal sørge for informasjon, debatt og samfunnskritikk.

Europeisering³ har vist seg å utfordre demokratiske verdier og pressens demokratiske ansvar (Slaatta 1999). Gjennom EØS-avtalen⁴ foregår en norsk EU-tilpasning som

¹ Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, Lingens v. Austria, 8 Juli, 1986 no. 9815/82, Series A no. 103, §74.

² Vær Varsom-plakaten er norsk presses etiske retningslinjer (Brurås 2002).

http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

³ Europeisering referer til politiske, økonomiske og kulturelle endringer blant europeiske land. Disse endringene omdanner premissene for nasjonalstater og demokrati så vel som identitet og politisk felleskap i europeiske land (Slaatta 1999:6).

⁴ EØS-avtalen (Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet) gir EFTA-landene (Det europeiske frihandelsforbund), som er Island Norge og Liechtenstein, tilgang til EUs indre marked. Avtalen innebærer

innebærer at Norge på flere områder må integrere EU-politikk på lik linje med de andre EU-landene. Fra et demokratisk perspektiv er det imidlertid en stor forskjell mellom Norge og EU-land: Norge er ikke representert i EUs beslutningsorganer, og må implementere lover (rettsakter) som vi ikke kan ta initiativ til (Eriksen 2008:368-71). Med andre ord har Norge gitt fra seg suverenitet til EU uten at folkets representanter er med i lovgivningsprosessen og uten at norske borgere kan ansvarliggjøre EU-politikerne⁵. I tillegg er EFTA-domstolen, som følger EU-domstolens fortolkninger av EU-rett, i realiteten den høyeste ankeinstans for rettslige uenigheter om EØS-avtalen. Viktige rettslige prosesser er med andre ord flyttet fra norske domstoler, og til en rettsorden vi ikke har vært med på å utvikle (Blichner 2008:358). EØS-avtalen har ifølge Fredrik Sejersted medført fundamentale rettslige og politiske endringer:

”[Norge har gått fra å være] *et enhetlig nasjonalt rettssystem med Stortinget som øverste suverene lovgiver, [og] over i en ny rettsorden med... overnasjonale regler som setter rammer for det nasjonale politiske handlingsrom*” (Sejersted 2008:322).

Siden 1994 har alle norske regjeringer og Storting drevet EU-tilpasning, men hvor et det folkelige mandatet for denne politikken, spør Eriksen (2008:377). Mitt utgangspunkt er at EØS-avtalens skaper et demokratisk underskudd og at dette forsterker behovet for medias deltakelse for å gi informasjon og drive kontroll av norske politikere.

Problemstilling

Spørsmålet som stilles i denne studien er om forutsetningene ligger til rette for at norsk presse i Brussel kan oppfylle sin demokratiske rolle i forbindelse med norsk EU-integrasjon. Grunnen til at jeg har valgt å fokusere på de norske journalistene som dekker EU fra Brussel er, for det første, at disse har direkte tilgang til kilder i Brussel. Dette kan være seg EU-politikere, EU-delegasjonen, norske politikere og medlemmer fra den organiserte sivile sfære så vel som vanlige folk. For det andre kan de utveksle kunnskap og erfaringer med kollegaer fra andre land og media. For det tredje er Brussel plassert sentralt i Europa, og journalistene kan med letthet reise til land og regioner i Europa for å dekke EU-politikk.

EUs fire friheter (fri flyt av tjenester, varer, personer og kapital), konkurranserett, statsstøtte og offentlige anskaffelser (Eriksen 2008:369).

⁵ Les Eriksen (2008) for en grundigere gjennomgang av det demokratiske problemet dette representerer.

Denne gruppen av journalister har ikke alene ansvaret for å dekke EU, men er antagelig de som med sin tilstedeværelse best kan følge de politiske prosessene i EU. Dette gjør dem til en sentral del av norsk presse som formidler informasjon om EU-politikk til den norske offentligheten.

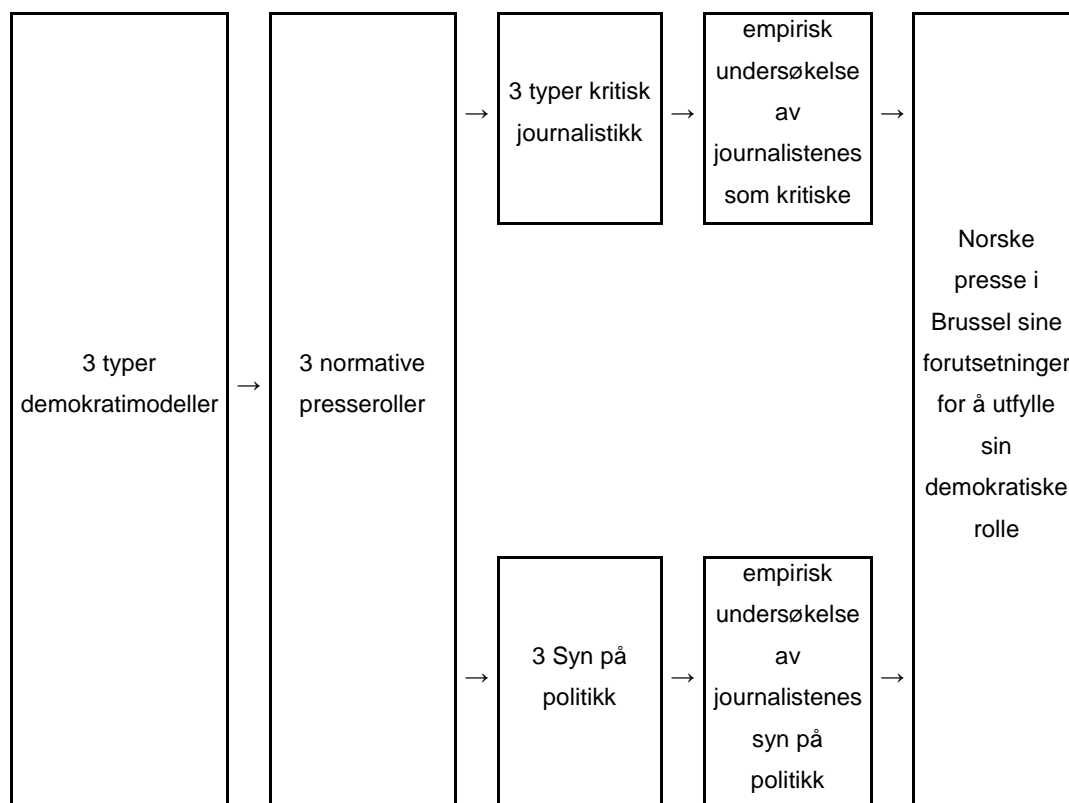
Ligger forutsetningene til rette for at norsk presse i Brussel kan formidle den nødvendige informasjonen som borgerne trenger, skape debatt og utøve samfunnskritikk, slik Vær Varsom-plakaten krever? Dette er store spørsmål og for å belyse dette skal jeg undersøke to forskningsspørsmål:

(1) Hva er kritisk journalistikk og i hvilken forstand driver de norske journalistene i Brussel kritisk journalistikk? I forlengelse av dette spørsmålet vil jeg spørre om i hvilken grad de har mulighet til å drive kritisk journalistikk i Brussel?

(2) Hvilket syn på EU-politikk har de norske journalistene i Brussel og hvilke demokratiske implikasjoner har dette?

Forskningsspørsmålene innebærer fokus på aktørene – de norske journalistene i Brussel – for å undersøke om forholdene ligger til rette for at den norske pressen i Brussel skal utfylle sin demokratiske rolle. I det første forskningsspørsmålet ønsker jeg, for det første, å avklare hva som forstås med kritisk journalistikk. For det andre vil jeg undersøke i hvilken forstand vi kan forstå de norske journalistene i Brussel som kritiske. Dette vil jeg gjøre ved å undersøke hvordan de norske journalistene forstår kritisk journalistikk og hvordan de forstår seg selv som kritiske. For det tredje vil jeg undersøke hvilke muligheter de har for å være kritiske. Dette forskningsspørsmålet er sentralt fordi en kritisk presse kan sies å være en forutsetning for å kunne formidle pålitelig informasjon og drive samfunnskritikk. I det andre spørsmålet vil jeg argumentere for at ulike syn på EU-politikk, har betydning for hvordan journalistene dekker EU. Formålet med å undersøke hvilket syn journalistene har på EU-politikk er at dette sier noe om journalistenes forutsetninger for å tolke EU-politikk. Jeg vil her også argumentere for at ulike syn på EU-politikk har ulike demokratiske implikasjoner. Ved å belyse disse forskningsspørsmålene vil en få innsikt i hvilke forutsetninger norsk presse i Brussel har for å dekke saker om EU og norsk EU-integrasjon på ett gitt tidspunkt.

For å adressere forskningsspørsmålene mine vil jeg ta utgangspunkt i tre demokratiteorimodeller: en teknokratisk demokratimodell, en pluralistisk demokratimodell og en deliberativ demokratimodell. Hver av modellene har ulike begreper om hva demokrati *er* og *bør* være, og dette gir seg også utslag i hvilken funksjon media *bør* ha i et demokrati. I tillegg har demokratimodellene ulike syn på hva politikk innenfor rammen av demokrati *er*. På grunnlag av disse demokratimodellene vil jeg operasjonalisere ulike roller media *bør* fylle, normative presseroller. For hver av disse normative presserollene vil jeg konseptualisere kritisk journalistikk og syn på politikk. Denne innfallsvinkelen er inspirert av Jesper Strömbäck (2005) som fremholder at enhver vurdering av pressen med hensyn til om noe er bra eller dårlig for demokratiet, må ta utgangspunkt i en eller annen standard for demokrati. Ved å undersøke forskningsspørsmålene i forhold til demokratimodellene kan jeg besvare i hvilken grad norsk presse i Brussel har forutsetninger til å utfylle sine roller i forhold til en teknokratisk, pluralistisk og deliberativ demokratimodell. Denne modellen kan illustrere ideen:

Figur 1.1. Sammenheng mellom forskningsspørsmålene og modellene.

Begge forskningsspørsmålene innebærer undersøkelse av teori og empiri. I de teoretiske diskusjonene har jeg til hensikt å utvikle analytiske begreper og kategorier som kan belyse hvordan pressen utfyller sin demokratiske rolle. Disse begrepsmessige diskusjonene er sentrale for studien i seg selv, men forhåpentligvis også et bidrag i teoriutviklingen om pressens demokratiske rolle. Studiens empiri er innhentet ved intervju med de norske journalistene i Brussel. I tillegg vil jeg bruke eksempler fra avisartikler for å illustrere ulike roller for kritisk journalistikk og syn på politikk.

Forholdet mellom forskningsspørsmålene skal ikke studeres. Dette betyr imidlertid ikke at det ikke kan sies å være sammenhenger mellom dem. Det kan for eksempel tenkes å være sammenheng mellom journalistenes syn på EU-politikk og kritisk journalistikk. Dette fordi hvordan journalistene forstår EU-politikk kan sies å få betydning for hva journalistene anser for å være relevant å rette den kritiske journalistikken mot.

Jeg vil i det følgende presentere hvilke forskning og andre bidrag som finnes om de norske journalistene i Brussel, og deretter problematisere og plassere denne studien i forhold til disse.

Tidligere forskning om de norske journalistene i Brussel

Litteratur og forskning om de norske EU-korrespondentene utgjør ikke særlig mye i omfang. Det jeg har funnet er Tore Slaattas doktoravhandling, ett kapittel i en politisk kommentarbok fra tidligere Brussel-korrespondent, Frank Rossavik, og en rapport fra Sigurd Allern.

Slaattas doktoravhandling (1999), *"Europeanisation and the Norwegian news media: political discourse in the transnational political field"*, fokuserer på hvordan Norges tilknytningsform til EU har påvirket medias dekning av EU. Etter 1994, da det norske folket stemte mot EU-medlemskap, fikk EU-dekningen lavere nyhetsverdi. Dette skyldes at nyhetsredaksjonene og journalistene anså EU for å være mindre relevant for Norge, samtidig som den nasjonale interessen for EU ble ansett for å være liten. Dette avspeiles også i at antall korrespondenter utsendt til Brussel fra norske media, ble redusert fra elleve til fire etter 1994. De norske journalistene sier at det er vanskelig å finne en nasjonal vinkling på saker, da Norges interesse ikke lenger blir representert i EU-fora – som da

Norge var i samtaler om medlemskap. Det ble også vanskeligere å få tilgang på informasjon av to årsaker etter 1994. For det første ble det vanskeligere å bytte informasjon med kollegaer fra andre land, fordi journalistene ikke lenger hadde informasjon fra norske kilder som de kunne bruke å bytte med. For det andre merket journalistene at deres tilgang på informasjon fra EU-institusjonene ble mye dårligere fordi de manglet byråkrater og politikere på "innsiden". Journalistene mener også at EU-institusjonene og de politiske prosessene fremstår som ytterst komplekse, og at den store mengden med informasjon som mottas fra Kommisjonen fører til at de har problemer med å avgjøre hva som er relevant.

Rossavik var, i tidsrommet 2001 til 2005, korrespondent i Brussel for Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad og Adresseavisen, og deler sine erfaringer i en politisk kommentarbok: *"Hei Til EU"*. Rossaviks tviler på EU blir *"utsatt for den tilleggskontrollen en kritisk presse skal utgjør i et demokrati"* (Rossavik 2005:30). Det som hindrer dette er at journalister ikke har nok tid til å dekke alt som er relevant, og at rollen som EU-korrespondent også innebærer at en skal dekke NATO og andre hendelser i Europa. Journalister er altså ofte alene om å dekke et stort saksfelt og mottar dagelig store mengder med informasjon som gjør det vanskelig å velge ut hva som er viktig. Presset fører til at journalistene *"blir slaver av en dagsorden andre setter"* (Rossavik 2005:37). En annen side av saken er at EU-stoff blir underprioritert i redaksjonene, og det er en tendens til at stoff fra EU blir sett på som utenriksstoff selv om det i realiteten får stor virkning i Norge (Rossavik 2005:31). Rossavik mener at EU-systemet er stort og intrikat og at det er vanskelig å få tilgang på den informasjonen en ønsker og viser til at *"posisjoner og argumenter er unntatt offentligheten og [d]ette støter an mot et viktig demokratisk prinsipp, borgernes rett til å vite om prosesser som ender i lover de skal styres etter og eventuelt stille politikere som handler mot deres interesse til ansvar senere"* (Rossavik 2005:37). Dette mener Rossavik også gjelder for norske myndigheter i Brussel: *"selv om åpenhet formelt er større i nasjonalstater som den norske, opplever vi journalister at det ikke alltid er slik i virkeligheten"* (Rossavik 2005:38).

Allern har vært én av flere forskere i et større forskingsprosjekt ved navnet *"Adequate Information Management"* (AIM)⁶. I et kapittel i rapporten *"Understanding The Logic of*

⁶ Målet med AIM har vært: *"... to assess the media's impact on the development of (a) European public sphere(s). Hence, the focus was on actors (EU institutions and media organizations as well as journalists, correspondents and editors on European, national, regional levels), on mechanisms (structures and processes*

EU Reporting for Brussels” (2007), med formål om å kartlegge hvilke faktorer som påvirker nyhetsproduksjonen om EU, oppsummerer Allern empirien som er innsamlet ved semistrukturerte intervjuer med de norske korrespondentene i Brussel. I intervjuene beskriver journalistene sine egne rolle som videreformidlere av informasjon, som bindeledd mellom politikere og folket, og som utdannere. Det de legger vekt på, er at deres dekning skal være pålitelig og faktabasert. Samtidig er det også noen journalister som ønsker å drive det de beskriver som mer undersøkende og analytisk journalistikk, men tidsmangel hindrer dette. Dessuten hevder journalistene at EU-dekningen må ha en norsk vinkling for at arbeidene deres skal bli antatt av redaksjonene. Noen av korrespondentene nevner også mangel på kunnskap om EU hjemme i redaksjonen som en hindring for å få deres dekning frem til publikum. Ved nøye gjennomlesning finner jeg en indikasjon på at journalistene har en instrumentell fortolkning av EU-politikk: *”The EU is a project concerning the economy and concrete political questions, not about creating a common European identity”* (Allern 2007:118). En slik fortolkning innebærer at EU ses på som en problemløsende enhet for økonomisk integrasjon. Dette er sitatet fremstår som en påstand om hva EU er, og hvordan EU fungerer. Det fremkommer ikke i Allerns rapport hvor representativt dette sitatet er. Betyr dette at journalistene mener at EU-prosjektet ikke dreier seg om identitet eller er irrelevant for EU-politikk?

Disse ulike bidragene gir innsikt i hvilke faktorer som påvirker journalistenes arbeid i Brussel, og hvilke premisser som ligger til grunn for arbeidet deres. Kort oppsummert peker disse bidragene på flere av de samme problemene de norske journalistene er stilt overfor i deres dekning av EU. For det første virker det som om EU-stoff har lav nyhetsverdi i norsk presse, noe som medfører at EU-dekning har relativ liten prioritet. For det andre er det relativt få journalister som er sendt ut fra redaksjonene i Norge til Brussel, i forhold til hvor stort dette ansvaret er. For det tredje skal journalistene også dekke NATO og andre begivenheter i Europa, noe som impliserer mindre tid til dekning av Unionen. For det fjerde har de vanskeligheter med å få tak i kilder og informasjonen de mottar fra Kommisjonen er vanskelig å tolke. For det femte later det til at journalistene inntar en passiv rolle og mener at det viktigste er at de formidler informasjon som er pålitelig og faktabasert. Dette i stedet for å drive undersøkende og analytisk journalistikk. For det sjette finnes en antydning til at journalistene anser EU for at identitet ikke er relevant for EU-

of news management), and on ways of theoretical understanding (issues of the European public sphere and the meta-level of journalism practice)”. <http://www.aim-project.net/>

politikk. Ifølge disse bidragene virker det som de norske journalistene i Brussel påvirkes av flere faktorer som reduserer deres arbeidskapasitet, samtidig som de definerer sin rolle passivt.

Journalistene har kanskje heller ikke mulighet for å definere sin rolle mer aktivt på grunn av den begrensede kapasiteten de ifølge Allern ga uttrykk for. Men stemmer det, som Rossavik hevder, at journalistikken ikke er kritisk og ikke driver kontroll av den politiske sfære, slik den bør gjøre i et demokrati? Hvis pressen ikke driver kontroll med den politiske sfæren så vil den ikke være annet enn en formidler av informasjon fra Kommisjonen og andre EU-organ til den norske offentlighet. I det første forskningsspørsmålet skal jeg undersøke i hvilken forstand den norske presse i Brussel kan forstås som kritisk. I tillegg vil jeg også undersøke om mulighetene for å drive kritisk journalistikk er så små som tidligere hevdet.

I det andre forskningsspørsmålet vil jeg gripe fatt i journalistenes forståelse av politikk i rammen av EU. I Allerns rapport får en inntrykk av at journalistene fortolker EU handler om økonomiske og konkrete politiske spørsmål. Innebærer sitatet dette for eksempel at EU kun vinkles som en instrumentell enhet, og at de verdimeslige sidene ved Unionen ikke formidles til den norske offentlighet? I så måte bryter dette med pressens funksjon med å formidle informasjon⁷, fordi Unionens aktivitet også er koblet til verdimeslige spørsmål (Hix 1998). De norske journalistens syn på politikk er ikke tidligere forsket på og det vil være interessant å få en klarhet i hvilke fortolkningsrammer journalistene benytter seg av for å forstå EU-politikk, fordi dette påvirker både hvordan saker velges ut og vinkles (Entman 1993). I dette ligger det at det er en sammenheng mellom hvordan journalistene tolker politikk og hvilken informasjon de formidler. Denne sammenhengen skal ikke testes, derimot har studien som siktemål å undersøke hvordan journalistene gir mening til de komplekse prosessene i EU-systemet, som de skal formidle informasjon om og kontrollere.

Det finnes begrenset kunnskap om de norske journalistene i Brussel, og dette er et bidrag som har til hensikt å gi mer kunnskap om temaet, både empirisk og teoretisk. Fokuset mitt er ikke å gi en fullstendig redegjørelse av situasjonen til de norske journalistenes i Brussel, men snarere undersøke noen aspekter. Dette gjelder det empiriske arbeidet. Når det

⁷ Vær Varsom-plakaten pkt. 1.2.

kommer til det teoretiske arbeidet foreligger det, for det første, ingen empirisk forskning når det kommer til Strömbacks innfallsvinkel. Dette innebærer at det ennå gjenstår arbeid når det kommer til utvikling av begreper som er teoretisk fruktbare og som kan måles empirisk. For det andre er ikke Strömbacks innfallsvinkel rettet mot å undersøke medias demokratiske rolle med hensyn til EU-integrasjon, og heller ikke norsk EU-integrasjon. Dette innebærer at det trengs målbare begreper utviklet for å kunne undersøke journalisters demokratiske rolle i forhold til norsk EU-integrasjon. Denne innfallsvinkelen representerer en eventuell begynnelse og det vil trolig gjenstå mer arbeid før modellene vil være tilstrekkelig teoretisk sofistikerte.

Oppgavens struktur

I kapittel **to** vil jeg greie ut om det metodiske opplegget og begrunne mine valg. I det **tredje** kapitlet presenterer jeg mitt teoretiske grunnlag. Jeg tar utgangspunkt i tre demokratimodeller og videreutvikler disse, og beskriver pressens rolle for hver av dem. Dette skal ses på som et teoretisk grunnlag for å videreutvikle presise analytiske kategorier for kritisk journalistikk og syn på politikk. Jeg gjør også rede for "frames". Teorier om "frames" fremholder at disse er sentrale for hvordan både journalister fortolker fenomener og hvordan de formidler et budskap. I kapittel **fire** lager et samlet begrep for kritisk journalistikk. Deretter et differensiert kritikkbegrep med utgangspunkt i demokratimodellene for å undersøke i hvilken forstand de norske journalistene er kritiske og hvilke muligheter de har for å være kritiske. I det **femte** kapitlet adresserer jeg det andre forskningsspørsmålet og undersøker hvilket syn på politikk journalistene har i forhold til de tre demokratimodellene. I det **sjette** og avsluttende kapitlet vil jeg oppsummere mine funn og drøfte de to forskningsspørsmålene for å svare på hvorvidt journalistene har forutsetninger til å utfylle sin demokratiske rolle i lys av norsk EU-integrasjon. Til slutt vil jeg foreslå noen måter dette temaet kan tilnærmes videre med utgangspunkt i kunnskapen fra denne studien.

Kapittel 2: Metode

Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for mine metodologiske overveininger, og forklare hvordan mine valg skal belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene. Det er fem tema jeg vil greie ut om. For det første vil jeg presentere utvalget av respondenter. For det andre vil jeg forklare hensikten med teorien jeg skal bruke og hvordan denne skal brukes til å belyse problemstillingen. For det tredje vil jeg gjøre rede for datagrunnlaget som skal brukes i studien, og hvordan dette er samlet inn og for det fjerde vise til hvilke metodologiske vurderinger jeg har gjort i analysene. Til slutt vil jeg vise til noen slagsider ved opplegget mitt med hensyn til teoretiske valg og gjennomføring av intervju.

Presentasjon av utvalget

I innledningen argumenterte jeg for hvorfor jeg valgte å fokusere på de norske journalistene som jobbet i Brussel og dekket EU. Begrunnelsen er at disse er sentrale for informasjonen norske borgere får om EU, selv om norske journalister i Norge også dekker EU. Jeg hadde til hensikt å intervju alle akkrediterte norske journalister i Brussel og fant på nettsiden til den norske EU-delegasjonen en oversikt over disse⁸, hvorav sju hadde ansettelsesforhold eller en form for kontrakt med norske media, mens to var frilansere. Åtte av disse journalistene ble intervjuet, bortsett fra en frilanser som ikke hadde mulighet for å stille opp. I og med at studien har få analyseenheter, kan dette medføre at bildet av journalistene endres ved å utelate én enhet. For at mine funn skal kunne gjelde for alle journalistene i Brussel vil det være nødvendig at analysene er solide og gjenspiller tendenser blant norske journalistene i Brussel.

Jeg vil herunder foreta en kort presentasjon av de ulike korrespondentene med hensyn til hvilke media de representerer og hvor lenge de har vært i Brussel.

- Alf Ole Ask jobber for Aftenposten og har vært i Brussel i litt over to år og er i sin andre periode som korrespondent i Brussel. Den forrige perioden var for Dagens Næringsliv.
- Einar Hagvaag har vært Dagbladets korrespondent i Brussel fra vinteren 2006.

⁸ <http://www.eu-norge.org/norskeaktorer/lenker.htm>

- Bente Kalsnes er frilansjournalist og har solgt artikler til Dagbladet, Dagbladets nettutgave, Mandag Morgen og Morgenbladet siden høsten 2007.
- Trygve Mellang-Berg representerer NTB, og har vært i Brussel siden våren 2007.
- Jarle Roheim Håkonsen har vært NRKs korrespondent siden våren 2006. Han lager saker både for TV og radio.
- Eystein Røssum jobber for Bergens Tidende og fungerer også som felles korrespondent for Adresseavisen og Stavanger Aftenblad, og har vært i Brussel siden høsten 2005.
- Elin Sørzdahl har rapportert for TV2 siden høsten 2005, og har også jobbet som EU-korrespondent mellom 1993 og 1996.
- Morten Ånestad er journalist for Dagens Næringsliv og har vært i Brussel siden oktober 2006.

Teorianvendelse

Hvordan teorien skal brukes for å undersøke problemstillingen?

Demokratimodellene vil brukes som et grunnlag for å konseptualisere ulike journalistroller, og som et rammeverk for å diskutere journalistens rolle i demokratiet. Ved å konseptualisere pressens demokratiske rolle vil en få teoretisk innsikt i hvilke normative krav demokratimodellene stiller til pressen. Denne konseptualiseringen vil være min inngangsport for å systematisk drive empirisk undersøkelse av journalistroller med hensyn til forskningsspørsmålene. Operasjonaliseringen av de ulike journalistrollene vil forsøksvis være så konkret som mulig, og jeg vil bruke eksempler på reportasjer for å sannsynliggjøre rollenes relevans. På bakgrunn av empirien vil jeg kunne konkludere med hensyn til hvordan journalistene forholder seg til de ulike normative presserollene. De ulike journalistrollene som konseptualiseres har status som normative standarder, og derfor vil spørsmålet om hvorvidt norsk pressen har forutsetninger til å utfylle sin demokratiske rolle være et spørsmål om hvilken normativ standard som legges til grunn. I relasjon til empirien som skal innsamles forventes det ikke at journalistene kun havner innenfor én kategori, men at de vil overlappe to eller tre kategorier.

Jeg vil også ta i bruk teorier som ”frames”, som er en innfallsvinkel for å studere prosessen om hvordan noe blir valgt og dekket av media. Dette tjener, for det første, som et teoretisk

grunnlag for å sannsynliggjøre sammenhengen mellom journalistenes syn på politikk og hvordan journalistene velger hva som skal dekkes og hvordan dette dekkes. For det andre er også ”frames” viktige med hensyn til meningsdannelsen i samfunnet.

Valg demokratiteorier

Valg av demokratimodeller strukturerer og begrenser muligheten av spørsmål som kan undersøkes. Dette betyr at visse aspekter ved demokrati trekkes frem og undersøkes, og andre blir tilsidesatt. Valg av demokratimodeller er derfor viktig, og jeg har basert mine valg på å bruke demokratiteorier som er forskjellige, og som dermed kan belyse ulike sider ved pressens demokratiske rolle. Den teknokratiske modellen og den pluralistiske modellen har fellestrekk i rasjonalitetsøyemed, og kan sies å være koplet til *Rational Choice*-teori, ettersom de legger til grunn at individer er formålsrasjonelle⁹. Den deliberative modellen legger i stedet til grunn en kommunikativ rasjonalitet. Modellene er forskjellige med hensyn til hva som anses for å være demokratisk legitimt og hvordan et demokrati *bør* organiseres. Med andre ord så inntar modellene forskjellige posisjoner i sentrale spørsmål. Jeg har imidlertid utelatt en deltakende og republikansk demokratimodell. En deltakende demokratimodell har like fullt fellestrekk med en deliberativ demokratimodell, og består av flere overlappende elementer (Strömbäck 2005). Så for å oppnå analytisk klarhet har jeg begrenset meg til å fokusere på den deliberative demokratimodellen. Det samme hensynet gjelder for den republikanske modellen som har fellestrekk med en deliberativ demokratimodell (Habermas 1995:38).

Datagrunnlag

Jeg vil bruke to typer data i studien, primærdata og sekundærdata. Det første er data som fremkommer direkte som følge av studiens undersøkelse (Hellevik 1991:101; Ringdal 2001:119). For å samle inn mine primærdata dro jeg til Brussel og intervjuet de norske journalistene, og det er disse intervjuene som utgjør hovedtyngden i studien. Den andre typen data foreligger uavhengig av forskers medvirkning, og dette kan være alt fra tagging til databaser fra NSD (ibid.). I denne studien vil jeg benytte meg av sekundærdata ved å til vise avisartikler for å kunne gi eksempler på de ulike normative presserollene.

⁹ Her operer jeg med Habermas' skille som legger til grunn at både instrumentell rasjonalitet og strategisk rasjonalitet er formålsrasjonell (Habermas 1984). Dette innebærer at handlinger er orientert mot resultat, og realisering av egeninteressen.

Hvordan skal primærdataene belyse problemstillingen?

I det første forskningsspørsmålet skal jeg undersøke i hvilken forstand vi kan forstå journalistene som kritiske, og hvilken mulighet de har for å drive kritisk journalistikk i Brussel. Mens det andre forskningsspørsmålet tar sikte på å undersøke hvilket syn journalistene har på EU-politikk. I begge forskningsspørsmålene er det snakk om å undersøke hvordan journalistene forstår begrep og/eller seg selv i forhold til begrepene. Intervju er en metode som kan gi forsker data om journalistenes tanker og erfaringer (Thagaard 2003). Med dette for øye kan intervju gi innsikt om respondentens tanker om å drive kritisk journalistikk i Brussel og deres forståelse av politikk. Alternativt kunne en ha foretatt en innholdsanalyse av arbeidene til den norske presse i Brussel og undersøkt hva norske borgere faktisk mottok av informasjon og hvorvidt denne kunne sies å være kritisk. En slik undersøkelse vil ikke gi innsikt i journalistenes tanker og dermed også forutsetninger for å drive kritisk journalistikk. I forhold til det andre forskningsspørsmålet vil en også kunne foreta en innholdsanalyse av journalistenes arbeider for å undersøke hvilke syn på politikk disse fremmet. På den andre siden så vil en med større sannsynlighet kunne si noe om journalistenes syn på politikk når de selv redegjør for dette.

I en intervjusituasjon er det alltid fare for respondenter ønsker å fremstille seg i et positivt lys (Thagaard 2003:100). I forhold til temaene jeg skal intervjuer journalistene om så kan dette få betydning med tanke på hvordan journalistene betrakter seg selv som kritiske journalister. Jeg baserer imidlertid også mitt svar på hva de forstår med kritisk journalistikk og eksemplene de gir på dette.

Utforming av spørsmål

Spørsmålene som ble stilt til journalistene var utformet med utgangspunkt i demokratimodellene og journalistrollene. I utgangspunktet skulle intervjuene være semistrukturerte, som innebærer at alle journalistene ble stilt de samme åpne spørsmålene. På denne måten kan en systematisk sammenlikne journalistenes svar på de ulike spørsmålene. Noen unntak var det likevel. Noen av spørsmålene var også strukturerte, og journalistene blir bedt om å velge mellom svaralternativer, men dette teller totalt kun fire spørsmål. Andre spørsmål var lukket i den forstand at journalistene enten kunne svare ja eller nei, men journalistene ble bedt om å utdype og eksemplifisere svarene sine. Jeg

formulerte også noen spørsmål som ikke direkte var koplet til modellene, som jeg mente var relevante. Spørsmålene ble forsøksvis formulert så konkret som mulig for at journalistene skulle kunne relatere sine ideer og arbeid i forhold til disse. Dette var en møysommelig prosess fordi det innebar at jeg tok utgangspunkt i abstrakte ideer og formulerte spørsmål som skulle reflekterte ideenes substans i forhold til journalistenes arbeid. Et forhold som ytterligere kompliserte denne prosessen, var at spørsmålene heller ikke skulle være ledende. Antallet spørsmål ble relativt høyt og utgjorde 94 spørsmål, disse er å finne som vedlegg. Dette var for å dekke over alle aspekt som jeg anså for å være viktige. Før avreise til Brussel ble spørsmålene testet på en frilansjournalist i Bergen for å få tilbakemelding på om spørsmålene ble forstått og om spørsmålene kunne belyse problemstillingen. Etter testen ble noen av spørsmålene endret. Testen gav også kunnskap om hvor lang tid intervjuene sannsynligvis vil vare, og jeg kunne derfor forspeile hvor lang tid intervjuet ville ta når jeg avtalte intervjuene.

Gjennomføring av intervju

Alle intervjuene ble gjennomført i løpet av åtte dager i Brussel¹⁰, og det ble brukt digitalt opptaksutstyr i alle intervjuene med tillatelse fra respondentene. Dette grepet ble gjort for at jeg skulle kunne transkribere intervjuene i ettertid, og unngå enhver tvil om hva journalistene hadde sagt. Jeg startet intervjuet med å gi en kort innføring til journalistene om hva studien omhandlet. Halvparten av intervjuene ble utført på journalistenes kontorer, mens den andre halvdel fant sted på café eller liknende. I forhold til intervjuguidens store omfang, var det viktig å være rask med gjennomføringen for at det ikke skulle ta for lang tid. Enkelte spørsmål jeg hadde formulert ble aldri stilt til journalistene da de enten virket overflødige eller irrelevante under intervjuet. Under gjennomføringen fikk jeg mange oppklaringsspørsmål fra journalistene om hva jeg "egentlig" spurte etter. Jeg måtte derfor forklare og presisere spørsmålene eller bruke analogier. Gjennom alle intervjuene så gjorde jeg dette totalt tjueseks ganger. Intervjuene varte mellom én og to timer hver.

I ettertid tok jeg også kontakt med journalistene, og stilte dem oppfølgings spørsmål. Dette ble gjort per e-post. Dette innbar at journalistene formulerte sine svar skriftlig og sendt dem tilbake til meg.

¹⁰ Dette skjedde i tidsrommet fra 26. november til 4. desember 2007.

Når en intervjuer er det viktig at respondentenes personvern blir ivaretatt og at de forstår hensikten med intervjuet (Grønmo 2004). I begynnelsen av intervjuet hadde journalistene ikke inngående kjenneskap til studien. Jeg åpnet derimot opp i slutten av intervjuet og forklarte mer inngående om hvordan jeg vil bruke intervjuene. Et spørsmål som var viktig å avklare med hensyn til personvern var om journalistene samtykket til at deres navn kunne brukes i forbindelse med sitatbruk eller om de ønsket å være anonyme. Dette spørsmålet ble avklart etter at intervjuet var gjennomført, og noen godtok at deres navn ble brukt mens andre ønsket å sjekke sitatene før dette ble godtatt. Da jeg sendte sitatene til sjekk, til dem som hadde ønsket dette, ble jeg møtt med misnøye med hensyn til at deres uttalelser fremstod som muntlige. Jeg bestemte meg derfor for å anonymisere intervjuene.

Avisartikler som illustrasjoner

For å kunne gi eksempler på journalistrollene konstruerer, vil jeg ta i bruk avisartikler. Dette for å illustre hvordan ulike former for kritisk journalistikk og syn på politikk gir utslag i mediedekningen. På denne måten vil jeg vise at min konseptualisering også er forbundet med virkeligheten. Utvalget av avisartikler som jeg vil bruke har ikke til hensikt å være et representativt utsnitt av det journalistene produserer, men tjener kun det formålet at de gir eksempler på ulike journalistroller for kritisk journalistikk og syn på politikk. Utvalget kan dermed sies å være strategisk, fordi jeg har valgt ut artikler som passet for konseptene. Jeg valgte å bruke avisartikler og har dermed utelatt innslag i TV og radio, som er kanaler flere av de norske journalistene i Brussel bruker til å formidle informasjon til norske offentlighet. Jeg gjorde dette valget fordi TV- og radioinnslagene var lite tilgjengelige i motsetning til avisreportasjer. Dette betyr også at det vil være lettere for en tredjeperson å etterprøve mine analyser av dokumentene.

Analyse av intervjuene

Etter at intervjuene var gjennomført transkriberte jeg alle intervjuene, og det er disse som danner grunnlaget for analysene. Jeg vil trekke frem fire metodologiske overveininger som jeg har gjort med hensyn til analysene.

For det første har jeg gjort prioriteringer i forhold til datamaterialet med hensyn til hva jeg har valgt å fokusere på. Deler av empirien var både vanskelig å ordne i forhold til det teoretiske utgangspunktet og ved flere anledninger var det knyttet tvetydighet til hva

journalistene hadde uttrykt i løpet av intervjuet. På grunn av studiens begrensede plass vil visse aspekter ved datamaterialet bli fremhevet, mens andre ikke blir prioritert. Studien vil med andre ord ikke inneholde en total analyse av alt journalistene uttrykte i løpet av intervjuene. Min tilnærming til empirien har vært å finne observasjoner som er interessante og som kan koples til den overordnede problemstillingen og forskningsspørsmålene.

En annen sentral metodologisk overveining jeg har gjort i forbindelse med analysene er hvordan jeg har valgt å fortolke journalistenes utsagn. Fenomener kan både fremstå som uklare eller det kan være flere fortolkningsmuligheter. Jeg har valgt å tolke journalistenes utsagn i lys av barmhjertighetsprinsippet (Gilje og Grimen 1993:195). Dette innebærer at for å kunne forstå hva en person mener når hun sier eller skriver noe, så må vi ta utgangspunkt i at hun er fornuftig (ibid.). Mine fortolkninger av journalistenes utsagn vil derfor gjøres slik at journalistene fremstår som mest mulig fornuftige. Dette har vært et sentralt prinsipp fordi jeg ved flere anledninger har vært usikker på hva respondentene mente.

En tredje grep som er tatt, er å lage klare og utfyllende analytiske kategorier som skal sørge for at mine observasjoner gjenspeiler ideene som begrepene inneholder. Det er altså snakk om å sikre at operasjonaliseringen er konsis og reflekterer det forskeren ønsker å undersøke, noe Robert Adcock og David Collier (2001) kaller "measurement validity". De mener at når forskere skal undersøke begrep som rommer flere meninger, bakgrunnsbegrep¹¹, kvalitativt eller kvantitativt, er det sentralt at det lages eksplisitte definisjoner som operasjonaliseres og gjøres konkrete. I analysen av kritisk journalistikk, som for eksempel kan sies å være et bakgrunnsbegrep, er det derfor viktig at de analytiske kategoriene er spesifikke for å kunne håndtere det empiriske mangfoldet. Jeg vil derfor bruke plass i de to analysekapitlene (i tillegg til teorikapittelet) til å operasjonalisere begrepene. Poenget med å fokusere på "measurement validity" er at en skal unngå systematiske feil når en empirisk undersøger innhold av begreper, og styrke muligheten for faktisk å undersøke det en har til hensikt å undersøke (Adcock og Collier 2001).

For det fjerde er journalistene ikke omtalt ved sitt navn ettersom jeg har anonymisert intervjuene. Jeg har gitt dem tilnavnene Journalist 1, Journalist 2 og så videre, og byttet om

¹¹ Bakgrunnsbegrep inneholder potensielt flere meninger og forståelse som assosieres med et gitt begrep. Eksempelvis er demokrati et begrep som det finnes ulike oppfatninger om i motsetning til en triangel (Adcock og Collier 2001).

på tilnavnene i de to analysekapitlene. Ved å foreta dette grepet er en sikrere på at journalistene forblir anonyme. I analysene har jeg valgt å fremheve sitater som jeg synes er viktige i brødteksten. Jeg har også plassert en del sitater i fotnotene slik at leseren selv kan kontrollere mine tolkninger.

Slagsider

I studien kan det sies å være slagsider knyttet til validitet, dataens gyldighet i forhold til problemstilling (Grønmo 2004) med hensyn til valg av teoretiske utgangspunkt. Det er også mulige slagsider knyttet til reliabilitet ved gjennomføring av intervjuene, metodens kapasitet til å skaffe pålitelige data (Grønmo 2004).

Det første problemet er knyttet til hvorvidt demokratimodellene og de normative presserollene er et tilstrekkelig bredt grunnlag til å fange opp viktige roller pressen har i demokratiet, og særlig med vekt på norsk EU-integrasjon. Jeg har, som tidligere nevnt, utelatt en deltakende og republikansk demokratimodell av pragmatiske hensyn, og det ville vært mulig å konseptualiserte flere demokratiske roller pressen utfyller i et demokrati. Eksempelvis en rolle som fokuserte på å dekke EU-integrasjon med særlig fokus på hvordan dette berører norske lokalsamfunn. Foruten valg av demokratimodeller er det også viktig å understreke at pressens roller også kunne blitt konseptualiserte på flere og annerledes måter i lys av demokratimodellene. Eksempelvis kunne en ha konseptualiserte en deliberativ journalistrolle som hadde som mål å øke deliberasjon på tvers av Europas landegrenser. I validitetsøyemed betyr denne begrensningen at andre og flere journalistroller også kunne blitt lagt til grunn for å undersøke journalistenes demokratiske roller. Jeg begrenser meg til de tre demokratimodellene, med de bindinger og begrensninger dette innebærer.

Det andre problemet er knyttet til reliabilitet og bruk av spørsmålsstillingen og begreper i intervjuene. I forhold til spørsmålsstillingen frykter jeg at journalistene ikke fikk nok tid til å svare på spørsmålene, fordi jeg hadde mange spørsmål. Et annet aspekt er at jeg flere ganger presiserte spørsmålene fordi de ikke ble forstått og måtte bruke analogier for å forklare spørsmålenes innhold. Det var ikke alle journalistene som spurte om å få avklart spørsmålenes innhold. Dette skaper problemer ved sammenlikning av journalistenes svar, da de ble gitt ulike forutsetninger for å svare på spørsmålene.

Kapittel 3: Tre teoretiske modeller for demokrati og politisk journalistikk¹² og teori om "frames"

Jeg vil i dette kapittelet introdusere tre demokratimodeller og de normative rollene pressen bør utfylle for hver av dem. Jeg begynner med å redegjøre for hva jeg forstår med en demokratimodell, og hvilke aspekter ved demokratimodellene jeg skal vektlegge. Deretter vil jeg greie ut om demokratimodellene i følgende rekkefølge: den teknokratiske demokratimodellen, den pluralistiske demokratimodellen og til slutt den deliberative demokratimodellen. For hver demokratimodell vil jeg fremsette kritikk som modellen vanligvis er assosiert med, og deretter konseptualisere pressens rolle i lys av modellen. Til slutt vil jeg gjøre rede for hvordan teorier om "frames" skal brukes i studien.

Begrepet demokrati består av ordene "demos"(folk) og "kratos"(å styre), og betyr rent bokstavelig "folk som styrer seg selv" (Held 2006). I vestlige demokrati får denne ideen utløp ved at borgerne har politiske rettigheter - ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og stemmerett - som de bruker til å velge representanter til folkevalgte forsamlinger, som lager lovene som borgerne og samfunnet styres av. Dette gir muligheter til å påvirke politiske prosesser ved å organisere seg og delta i det offentlige ordskiftet. Like fullt er demokrati et omdiskutert begrep: Hvilke grenser for folkestyre bør trekkes, hvem er folket og hvordan skal de delta? Hvem skal styre? Og hvordan skal det styres? Og når er en politisk prosedyre eller beslutning demokratisk? (Held 2006:1). Disse blant mange andre spørsmål har blitt diskutert siden antikken, men medias rolle har i forholdsvis liten grad blitt teoretisert i demokratiteorien til tross for at media har blitt sett på som en sentral deltaker i demokratiet (Knapskog 2001).

Min bruk av begrepet "demokratimodell", sammenfaller med David Helds (2006:6) bruk og refererer til en teoretisk konstruksjon som har som hensikt å vise og forklare viktige sider ved demokrati. Modellene er komplekse nettverk av relasjoner mellom ulike begrep og fremsetter generaliseringer vedrørende demokrati, og veksler mellom å være deskriptive og normative. Det deskriptive elementet har til hensikt å vise hvordan ting *er* og forklare

¹² Begrepet "politisk journalistikk" har jeg valgt å bruke om journalistikk som fokuserer på politikk både innenfor og utenfor politiske institusjoner. Dette innebærer kritisk journalistikk som rapporterer og kommenterer politiske anliggende (McNair 1999).

hvorfor, mens det normative elementet handler om hvordan ting *bør* være. De to første modellene, teknokratisk og pluralistisk, har pretensjoner om å forklare hvordan demokrati fungerer, men som jeg skal vise inneholder også disse normative sider. Den deliberative modellen har også til hensikt å forklare hvordan demokratiet fungerer, samtidig som modellen er normativ og har pretensjoner om å si noe om hvordan demokrati *bør* innrettes.

Demokratimodellene som jeg skal presentere, har jeg avgrenset til å gjelde to aspekter: hvilket rasjonalitetsgrunnlag modellen har og modellens betingelser for at politiske beslutninger er demokratisk legitime. Det første aspektet, modellens rasjonalitetsgrunnlag, sier noe om hva som er fornuftig for aktørene og hvordan dette danner grunnlag for aktørers handlinger. Dette kan for eksempel avspeiles i hvorvidt politikerne anses for å drive interessehevding eller samarbeider for å finne fellesløsninger. Det andre aspektet handler om hvilke prosedyrer/prosesser modellene anser for å være nødvendige for at utfallet av demokratiske prosesser skal være demokratisk legitime. Demokratisk legitimitet er komplekst begrep (Heywood 2004), men jeg vil avgrense demokratisk legitimitet til å bety hvilke prosedyrer som må følges for at en politisk prosess er rettfærdig og/eller akseptabel. Dette innebærer at politiske beslutninger er legitime hvis en gitt prosedyre følges. Et sentralt spørsmål her er hvordan borgernes deltagelse i demokratiske prosesser konseptualiseres.

Disse to aspektene danner grunnlag for å konstruere tre normative roller som pressen *bør* utfylle i et demokrati. Det første aspektet, rasjonalitetsgrunnlaget, kan relateres til hvordan politikk kan forstås, og dette knytter seg derfor opp mot det andre forskningsspørsmålet som har til hensikt å undersøke journalistenes syn på EU-politikk. Det andre aspektet er mer generelt og sier noe om hvilken rolle/funksjon pressen *bør* ha i demokratiet. Dette knytter seg opp mot det første forskningsspørsmålet, og hvilken type kritisk journalistikk det er behov for. Med andre ord vil modellene sette betingelser for hva pressen *bør* gjøre i et demokrati. Disse rollene danner utgangspunkt for operasjonalisering som jeg vil gjøre i analysekapitlene. Hensikten her er å lage et rammeverk som kan si noe om hvorfor og hvordan presserollene påvirker demokratiet, slik som Strömbäck foreslår. Jeg vil understreke at pressens rolle i de tre ulike demokratimodellene skal ses på som utfyllende, og at det er behov for alle de tre modellene i et demokrati.

Modellene som er valgt er klassiske innenfor demokratiteori, men jeg har valgt å fremheve noen aspekter for å koble dem opp mot mitt case. Modellenes forhold til rettigheter vil ikke behandles, men alle modellene legger til grunn at borgere bør ha politiske rettigheter som ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og stemmerett. En grundigere gjennomgang er heller ikke nødvendig fordi fokuset vil gi tilstrekkelig grunnlag for å konseptualisere pressens rolle i samfunnet. De tre modellene har viktige skiller. De teknokratiske og pluralistiske modellene er økonomiske demokratimodeller som kjennetegnes ved at politiske beslutningsprosesser er og bør være økonomiske i sin form og sitt formål (Elster 1989:61). Dette innebærer at politikk handler om fordeling av kroner og øre, og om å fatte beslutninger som effektivt kan skape kollektive goder og påvirke inntektsfordeling. At politiske beslutninger *bør* være økonomiske i sin form innebærer at beslutningene skal bygges på borgernes private preferanser i form av stemmeavgivning. Her anses borgerne for å være forbrukere som har valg mellom ulike politiske alternativer, og hvor borgernes samlede stemmegivning vil gi politikken dens form. Den deliberative demokratimodellen fremholder at politikk *er* og *bør* være normativ (Elster 1989). Dette betyr at politikk ikke kun angår spørsmål om å fordele ressurser og effektive beslutninger, men også etiske og moralske spørsmål.

Demokratimodellene og de normative presserollene vil bli presentert og utviklet ved hjelp av felles skjelett; rasjonalitet, demokratisk legitimitet og pressens rolle.

Elitedemokrati

Schumpeter (1947) ønsket å utvikle en modell for demokrati som var mer realistisk enn forgjengernes, og presenterte en modell som fokuserte på konkurranse mellom politiske eliter. Denne modellens ambisjoner kan derfor sies å være rettet mot å gi beskrivelser og forklaringer på hvordan demokrati *er*, fremfor å utvikle en modell for normativ kritikk. Jeg har tatt utgangspunkt i Schumpeters modell, og har valgt å fokusere på de teknokratiske elementene av modellen fremfor selve konkurransen mellom elitene. På den måten er ikke modellen hva som, i politisk teori, kan regnes for å være en rendyrket elitemodell for demokrati. Det teknokratiske aspektet hos Schumpeter er like fullt sentralt fordi det er politikerne og byråkratene under minimal folkelig innvirkning som skal fatte kvalifiserte fellesbeslutninger.

Instrumentell rasjonalitet

Max Weber definerer instrumentell rasjonalitet for å angå handlingstilnærmelser, hvor omgivelser og mennesker brukes som midler for oppnå kalkulererte og ønskede mål (Weber 1922/78:24). Dette innebærer at aktører velger det beste middelet som på best mulig måte kan maksimere deres egeninteresse. Aktørers egeninteresse kan defineres som verdier eller nytte, og er eksogent gitt (Eriksen og Weigård 1993:5). Dette innebærer at hver aktør har sine verdier eller preferanser og disse er tatt for gitt. For å kunne gjøre rasjonelle valg må en ha fullstendig oversikt over konsekvensene og resultatene av de ulike handlingsalternativene (March 1999:15). I sammenheng med denne studien vil instrumentell rasjonalitet avgrenses til å bety to ting. For det første at borgere og politiske aktører følger sin egeninteresse, som er tatt for gitt, ved å velge det middelet som maksimerer deres nytte. Politikk forstås her på lik linje med det økonomiske markedet (Schumpeter 1947:271). Aktører i et økonomisk marked, altså konsumenter, følger sin egeninteresse og konsumerer varer som gir vedkommende mest nytteverdi, samtidig som tilbyderne av varer konkurrerer om å selge. Når demokratiet fungerer på tilsvarende vis, vil borgere bruke stemmeretten sin for å fremme sin egeninteresse blant ulike politiske alternativer. For det andre at de politiske spørsmålene er instrumentelle. Det vil si at politikk handler om å ta stilling til økonomiske spørsmål og løse praktiske problemene på best mulig måte i forhold til de gitte preferansene, som ikke er oppe for diskusjon.

Ekspertstyre som grunnlag for demokratisk legitimitet

Schumpeter mente at demokrati var en metode: *”that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire the power to decide by means of competitive struggle for the peoples vote”* (Schumpeter 1947:169). Innenfor institusjonelle rammer konkurrerer politiske aktører om å bli valgt som representanter for borgene. Demokrati er altså en metode for å velge et legitimt politisk lederskap, ifølge Schumpeter. Kampen om velgerne foregår mellom de ulike kandidatene, som tilhører ulike partier, og tilbyr borgerne ulike løsninger (Held 2006:142-3). Periodiske valg, med konkurrerende partier og representanter, er den sentrale mekanismen for å sikre at politikerne tar hensyn til borgernes ønsker: *”[D]emocracy does not mean that the people actually rule in any obvious sense of the terms ‘people’ and ‘rule’. Democracy means only that the people have the opportunity of accepting or refusing the men who are to rule them... Now one aspect of this may be expressed by saying that democracy is the rule of the politician”* (Schumpeter 1947:284-5). Denne modellen legger ikke vekt på at de politiske beslutningene skal være et

uttrykk for borgernes fellesvilje. Dette fordi en felles folkevilje ble ansett for å være et uopnåelig ideal, men så lenge borgerne har makt til å velge sine representanter vil en unngå tyranni (Held 2006:143).

Schumpeter var skeptisk til deltagende former for demokrati, og mente at borgerne bør ha begrenset politiske innflytelse (Schumpeter 1947). Borgernes rolle i denne modellen er å avgi stemme for den kandidaten som representerer deres interesser. Valg har seks funksjoner. For det første er valg grunnlaget for utnevning av regjering. For det andre er valg en mekanisme for å uttrykke borgernes vilje, altså summen av hver enkelt borgers preferanse. For det tredje kan valg fungere som en mekanisme for å bli kvitt representanter som ikke tilfredsstillt mandatet de ble gitt ved forrige valg. For det fjerde gir valg borgerne mulighet å velge politiske alternativ som de foretrekker. For det femte fører konkurransen mellom politikerne til at de som vinner valg er mer kvalifiserte. For det sjette hindrer valg maktkonsentrasjon (Schumpeter 1947). For at valg skal kunne fylle disse funksjonene, er det sentralt at borgerne har informasjon om sentrale problemer samfunnet står overfor, hvordan problemene har blitt forsøkt løst, alternative politiske løsninger på problemet, og eventuelt hvilke politikere som er ansvarlige for problemet. Det er også viktig at borgerne har kunnskap om hvordan det politiske systemet fungerer for å kunne vurdere det sittende politiske styre og de ulike politiske alternativene. Hvis borgerne har kunnskap om dette, så vil valgsystemet være en tilstrekkelig mekanisme for at folket skal kunne kontrollere det politiske systemet og at politiske beslutninger vil avspeile deres summerte preferanser.

Schumpeter mente at borgerne selv ikke kunne fatte kvalifiserte beslutninger og at politiske beslutninger burde overlates til dem med kunnskap, intellekt og innsikt, altså eliten og eksperter (Schumpeter 1947). Schumpeters modell konstruerer dermed et skille og en arbeidsdeling mellom de som er eksperter og styrer, og de som er lekmenn og blir styrt. Schumpeter vektla viktigheten av å ha et rasjonelt og kalkulerende byråkrati for å bistå eliten med politikkformulering og administrasjon (Held 2006:151). Disse tankene hentet han fra Max Weber som mente at den moderne vestlige stat var tuftet på byråkrati sammenkoplet med instrumentell rasjonalitet (Månson 2003:97). Schumpeter anså byråkrati for å være et effektivt verktøy for problemløsning, hvor beslutninger fattes på et vitenskapelig og faglig grunnlag. Det er heller ikke behov for annet når hovedformålet med demokrati er at representantene effektivt skal løse problemer av økonomisk karakter. På

bakgrunn av ekspertisen vil en kunne fatte kvalifiserte beslutninger, da disse har den beste kunnskapen. Dette er altså snakk om et teknokrati, hvor skillet mellom fag og politikk er utvisket, og hvor fagkunnskapen dominerer politiske beslutninger (Eriksen 2001:19).

Kort oppsummert så sikres demokratisk legitimitet ved at borgerne kan bruke sin stemmerett til å velge og vrake mellom ulike politisk lederskap som vil fatte kvalifiserte beslutninger på bakgrunn av kunnskap og intellekt. Hvis de gjør en dårlig jobb, kan de senere bli kastet.

Kritikk av den teknokratiske demokratimodell

En sentral kritikk som har blitt rettet mot denne modellen er at den har en normativ side, selv om den har til hensikt å kun være deskriptiv (Held 2006). Schumpeter ønsket å lage en realistisk modell som kunne forklare hvordan demokratiet fungerte, men modellen er ikke nøytral i sitt syn på borgere og deltakelse. Schumpeter mener at borgere ikke selv kan fatte fornuftige beslutninger og at dette bør overlates til eksperter. Demokrati *bør* ifølge Schumpeter kun bety at folket velger sine representanter, og dette aspektet er normativt fordi det angår en verdivurdering om hvordan demokrati bør innrettes med hensyn til deltakelse. Her ligger også et paradoks hevder Held (2006). Hvordan kan borgere som ikke kan fatte kvalifiserte beslutninger, fatte fornuftige beslutninger når de avgir stemmer til de ulike kandidatene ved valg? Foruten at modellen inneholder normative sider, så har det også blitt rettet kritikk mot modellens normative element – at borgernes deltakelse bør være begrenset. Med andre ord er den sentrale ansvarliggjøringsmekanismen periodiske valg, noe som innebærer at borgerne ikke kan øve innflytelse på politikerne mellom valgene.

Instrumentell rasjonalitet har blitt kritisert fra flere hold. Jeg vil fokusere på to aspekter. For det første at politiske spørsmål ikke kun er instrumentelle. Hvis alle politiske spørsmål var instrumentelle og handlet om å iverksette mest mulig effektive midler for å oppnå mål, så kunne demokratiet blitt styrt av eksperter som på grunnlag av kunnskap kunne fatte effektive beslutninger. Politiske beslutninger er derimot ikke kun instrumentelle, men innebefatter også etiske og moralske aspekter. Et eksempel på politikens etiske side er den engelske motstanden mot innføring av Euroen, som utover å lette handel mellom EU-land også hadde identitetsmessig betydning for engelskmennene (Risse 1998). Politikk kan dermed ikke isoleres til å gjelde tekniske sider, fordi borgerne også knytter identitet til politiske spørsmål. For det andre anses verdier og preferanser for å være gitt. Dette betyr at

mennesker kun følger sin egeninteresse og konstant vil maksimere denne. Dette kan imidlertid vise seg å ha begrenset forklaringskraft på hvorfor mennesker handler altruistisk eller utfører handlinger som ikke tjener deres interesser (Searle 2001). Eksempelvis kan ikke instrumentell rasjonalitet forklare hvorfor mennesker bruker sin stemmerett – kostnaden ved å møte og stemme er større enn sjansen for at en persons stemme skal ha avgjørende betydning for valgresultatet (Eriksen og Weigård 1999). Den instrumentelle rasjonaliteten kan heller ikke forklare hvordan normer dannes (Knight 1992), og kan heller ikke hvordan en aktørs preferanser dannes eller endres (Eriksen og Weigård 1993).

Pressens rolle i elitedemokrati: normative implikasjoner

I den teknokratiske modellen skal borgerne velge mellom konkurrerende eliter, og for å kunne gjøre dette må de ha informasjon om hvordan og hvilke fellesbeslutninger politikerne treffer. Pressen står mellom den politiske eliten og det sivile samfunn, og må sørge for at borgerne får tilstrekkelig med informasjon til å holde øye med sine omgivelser og foreta valg vedrørende hvilken elite de ønsker skal styre eller kastes.

Pressens mandat i en elitemodell for demokrati er konseptualisert tidligere (Strömbäck 2005; Baker 2002), og i forhold til disse skiller jeg meg på to punkter. For det første har det blitt vektlagt at pressen skal være en vaktbikkje og avsløre korrupsjon og maktmisbruk begått av de styrende, noe som anses for å være en hovedtrussel mot individets frihet (Baker 2002). Jeg har valgt å tone ned dette aspektet i min modell, og legger til grunn at hvis pressen formidler informasjon om den politiske sfære, så vil dette fungere tilstrekkelig for å overvåke eliten. Hvis borgerne mener at de har blitt utsatt for politisk overtramp, så kan de ved neste valg bestemme seg for å bytte ut eliten. For det andre har tidligere bidrag også lagt vekt på at pressen må formidle de ulike politiske alternativene til borgerne slik at de ved valg kan stemme på det alternativet som passer dem best (Strömbäck 2005). Jeg har i stedet valgt å fokusere på politikkenes teknokratiske og instrumentelle sider, av to grunner. For det første kan EUs beslutningsprosesser forstås som dominert av eliten hvor europeiske topp-politikere og ekspertene i kommisjonen anses for å være sentrale for å løse praktiske problemer (jfr. Radaelli 1999). For det andre kan norsk EU-integrasjon forstås som at Norge styres av denne eliten og har begrenset politisk innflytelse i EU. Hva vil vi kunne kreve av pressen i et slikt perspektiv?

For at politikerne skal nå frem med sine politiske budskap trengs en presse som kan videreformidle deres budskap til borgerne. Med andre ord er demokratiet avhengig av at pressen fungerer som et mellomledd mellom eliten og borgerne. For at borgernes vurderinger av elitens arbeid og stemmegivning skal være et uttrykk for deres vilje må borgerne ha informasjon som er pålitelig og upartisk (Strömbäck 2005:339). Hvis borgene mottar informasjon som er ikke korrekt, vil dette trolig gi utslag i deres vurderinger. Modellen forutsetter at en trenger en nøytral presse som kan formidle fakta om politiske prosesser til borgerne. Det er derfor viktig at informasjonen til borgerne er mest mulig objektiv, balansert og pålitelig. Bare da kan borgerne vurdere den politiske situasjonen og hvilke politiske alternativer som er ønskelige. Media må også følge opp politikernes arbeid og avgjørelser i perioden de styrer, slik at borgerne kan vurdere om de holder sine løfter.

I den teknokratiske modellen vil pressen oppfatte at politikken er dominert av eliten, som inkluderer det politiske lederskapet og byråkratiet. Samtidig er beslutningene som fattes instrumentelle og handler om å løse praktiske problem og fordele samfunnets økonomiske ressurser til ulike formål. Spørsmålet borgerne må ta stilling til, er hvorvidt beslutningene er effektive og hvorvidt de representerer deres interesser. Nøytral informasjon vil derfor være tilstrekkelig for å identifisere elitens eventuelle inkompetanse.

I lys av dette kan en stille spørsmål om hvordan valg som ansvarliggjøringsmekanisme vil fungere når norske borgere ikke kan stemme på politikere som sitter i EUs lovgivende forsamlinger, EU-parlamentet og Ministerrådet. Her vil det i stedet være snakk om å kunne ansvarliggjøre norske politikere på bakgrunn av pressens informasjon og stemme frem de representantene som på best mulig måte representerer det norske folks interesser i forhold til norsk EU-integrasjon.

Pluralistisk demokratimodell

En pluralistisk demokratimodell legger grunn til at demokratiet best kan forstås som kamp mellom ulike interessegrupper som ønsker å realisere sine interesser. Det finnes flere pluralistiske demokratimodeller, men jeg har valgt å ta utgangspunkt i Robert Dahls (1956) forståelse, som regnes for å være klassisk pluralisme (Held 2006).

Strategisk rasjonalitet

I et pluralistisk perspektiv brukes makt i en aktørrelasjon når A påvirker B i ønsket retning (Dahl 1956), og hvor Bs makt over A er betinget av balansen mellom A og Bs ressurser (Held 2006). Ressurser er definert vidt og kan være alt som gir innflytelse i forhold til den andre parten. Det kan være finansielle og økonomiske ressurser så vel som støtte i befolkningen. I kampen om samfunnets ressurser vil de ulike interessegruppene handle strategisk for å vinne frem, og bruke strategisk rasjonalitet. En slik form for rasjonalitet kan best beskrives som en utvidelse av en instrumentell rasjonalitet, hvor aktørene i tillegg prøver å forutse andre rasjonelle aktørers strategiske handlinger (Eriksen og Weigård 1993). Dette innebærer at aktører blir konfrontert med situasjoner hvor andre aktørers handlinger påvirker utfallet av en felles beslutning (Knight 1992:17). For å realisere sine mål må en derfor kalkulere hvordan andre aktører vil handle, og iverksette midler for å realisere sine preferanser på best mulig måte (ibid.). Dette kalles også for spillteori. Jeg vil i det følgende presentere to ulike måter en kan drive en strategisk kamp på, inspirert av Machiavelli.

Machiavelli mente at en fyrste kunne kjempe på to måter, gjennom lovens vei som et menneske, og via makt som dyrene: *"[A] prince must know how to make use of the nature of the beast, he should choose from among the beasts the fox and the lion; for the lion cannot defend itself from traps, while the fox cannot protect itself from wolfs. It is therefore necessary to be a fox, in order to recognize the trap, and a lion in order to frighten the wolfs..."* (Machiavelli 2005 (1532):60). Machiavelli mente den beste strateg bestod av et menneske med bestialske kvaliteter fra både løven og reven, og disse egenskapene kan i relasjon til Dahls maktbegrep betegne måter A kan få makt over B på. En tolkning av Machiavellis "løve", er at dette dyret representerer rå makt, "brut force", og bruker trusler i form av økonomisk og militære ressurser for å vinne frem. Reven, den smarteste av alle dyr, representerer på den andre siden kløktighet og sluhet, og vil ved konflikt bruke disse egenskapene for å seire. Løven og Reven vil dermed være ulike måter å handle strategisk på innenfor og utenfor lovens rammer.

Interessehevdning som grunnlag for demokratisk legitimitet

Utgangspunktet for en pluralistisk forståelse av demokrati bygger på undersøkelser om maktspredning i Vesten, hvor det fremgikk at politiske aktører utenfor parlament og regjering også hadde makt, og brukte denne for å øve innflytelse i politiske prosesser (Held

2006:160). Derfor har den pluralistiske modellen flere maktsentra, i motsetning til den teknokratiske demokratimodellen som kun har ett maktsentrum (eliten). På samme måte som Schumpeter, ønsker pluralistene å konstruere en modell som kunne forklare hvordan politiske prosesser foregår, og ikke lage en modell for normativ kritikk. I likhet med den forrige modellen, som anså demokrati for å være en ”metode” for å fatte politiske beslutninger, innebærer en pluralistisk demokratimodell at et mangfold av interessegrupper konkurrerer om innflytelse og velger politiske ledere innenfor institusjonelle rammer. Idealer om folkesuverenitet hvor folket diskuterer og fatter fellesbeslutninger, vil være irrelevante som bedømningsstandarder fordi samfunnets interesser er så fragmenterte at det vil være umulig å forene en felles politisk vilje.

Politikk kan i dette perspektivet beskrives som ”... *en evig, uavvendelig strid, en alles kamp mot all, - en krigens fortsettelse med andre midler. Politisk makt er det instrumentet en trenger for å realisere sine egne interesser*” (Sejersted 1983:51). Dette innebærer at de ulike interessegrupperingene kjemper mot hverandre for å realisere sine politiske interesser. Interesse- eller pressgrupper konstrueres på grunnlag av økonomiske og/eller kulturelle skiller, og kan eksempelvis være arbeidsgiverorganisasjoner, fagforeninger, religiøse organisasjoner, studentforeninger, kvinneorganisasjoner og så videre. Til og med partier og regjeringer anses for å være interesseorganisasjoner (Held 2006). Disse gruppene inngår i endeløs konkurranse om samfunnets begrensede ressurser, hvor statens oppgave er å påse at rettighetene til de ulike grupperingene blir ivaretatt, og har ansvar for å forhandle mellom de ulike interesser (Held 2006). Kampen mellom de ulike interessene skjer altså innenfor institusjonelle rammer, som legger føringer for interaksjonen. Det som skjer innenfor rammen av det politiske spill vil være legitimt, mens handlinger som er mot loven vil betraktes som kritikkverdige. Det vil eksempelvis være legitimt å bruke trusler om økonomiske sanksjoner i forhandlinger, men det vil være uakseptabelt å ta i bruk vold for å fremme sin interesse.

Mens den teknokratiske demokratimodellen anser valg for å være sentralt for å kontrollere eliten og gi folket politisk makt, mener pluralistene at interessekampen sammen med valg er de sentrale elementene i et demokrati. Valg tjener den funksjonen at det kan kaste representanter, hvis representantene ikke gjør jobben på en tilfredsstillende måte og dermed tvinger politikere til å være ”*somewhat responsive to preferences of ordinary citizens*” (Dahl 1956:131). For det andre er interesse- og pressgruppens søken etter å realisere sine

interesser både et uttrykk for borgernes deltakelse og fungerer som en kontroll av politikerne. De ulike interessegruppene kan dermed ses på som en kontrollerende opposisjon. Pluralistene argumenterer for at demokratiet sikres fordi det er et mangfold av interesser som skal balanseres for å få i stand et vedtak, og dette mangfoldet skaper flere maktsentra og fører til maktfordeling (Held 2006:161). Dette kan virke udemokratisk fordi interessegrupper har ulike mengder ressurser for å organisere seg i kamp for sine interesser. Pluralister vil likevel hevde at en slik forståelse er demokratisk fordi alle deltakere har politiske rettigheter som gir dem muligheter til politiske deltakelse. Samtidig vil interessegruppene innflytelse endres fra sak til sak, og alle interessegrupper, uavhengig av, kan mobilisere for å fremme sin sak (jfr. Held 2006:160). Dette kan være alt fra underskriftskampanjer til gateteater.

Kort oppsummert vil demokratisk legitimitet sikres ved at ulike interessene kjemper om samfunnets ressurser innenfor institusjonelle rammer, og at periodiske valg gir borgerne mulighet til å velge og vrake mellom politisk lederskap.

Kritikk av pluralistisk demokratimodell

I likhet med kritikken av den teknokratiske modellen er også den pluralistiske modellen blitt kritisert for å være normativ. Modellen som i utgangspunktet har til hensikt å være "realistisk" og forklarende for hvordan demokratiet fungerer, men er også normativ med hensyn til hva som kan regnes for å være en demokratisk legitim beslutning. Prosedyren for å skape en demokratisk legitim beslutning innebærer at interessegruppene konkurrerer om å få gjennomslag for sitt syn i en politisk prosess innenfor lovens rammer. Denne konkurransen som demokratisk prosedyre skal sikre at en kommer frem til et demokratisk legitimt resultat. Det normative elementet er at modellen ikke kun forklarer hvordan interessegrupper samhandler, men også foreskriver hvordan en demokratisk prosedyre fører til et demokratisk legitimt resultat. Modellen er derfor ikke nøytral og legger klare føringer for hva som skal anses for å være demokratisk legitimt (Held 2006).

De demokratiske prosedyrene som foreskrives er ikke bare normative, men også problematiske (Held 2006). For det første vil de ulike gruppene ressurser være sentrale for hvilken grad en kan få gjennomslag i en sak. Dette kan føre til at grupper som kan ha vanskeligheter med å mobilisere seg eller har lite ressurser vil ha begrenset innflytelse i en politisk prosess. Politikk blir da redusert til den sterkestes rett til å øve politisk innflytelse,

og ressurssterke grupper kan da dominere de politiske prosessene. Problemet med dette er selvsagt at beslutningene ikke nødvendigvis vil gjenspeile folkets vilje. For det andre sikrer heller ikke en slik prosess at beslutningene er fornuftige i seg selv, ettersom de er et resultat av maktkamp og ikke en fornuftsprosess.

Den strategiske formen for rasjonalitet har også blitt kritisert på en rekke områder, blant annet fordi den har begrenset forklaringskraft med hensyn til sosiale fenomener (Eriksen og Weigård 1993; Searle 2001). For det andre, i likhet med den instrumentell rasjonalitet, fører den strategiske rasjonaliteten til at politikens etiske eller moralske sider ikke fokuseres på, fordi aktørers preferanser er gitte. For det tredje vil det strategiske synet fokusere på menneskelig interaksjon som en konkurranse, men interaksjonen kan like gjerne dreie seg om samarbeid (Eriksen og Weigård 1993:8-9).

Pressens rolle i pluralistisk demokrati: normative implikasjoner

Hovedmålsetningen for pressen i denne demokratimodellen er å sørge for gjennomsiktighet. Pressen vil dekke saker som angår politiske aktører og deres interaksjon, samtidig som den ønsker å avsløre maktmisbruk.

I relasjon til EU anser pressen at det foregår interessekamp mellom de ulike interessene i EU-systemet. Dette kan være mellom EU-land, mellom EU-organ og EU-land, og andre interessegrupper. Her er det, for det første, viktig at pressen driver kontroll av de politiske myndigheter og de ulike interessene, og i ytterste konsekvens avslører maktmisbruk. På denne måten fungerer pressen som en vaktbikkje og kontrollerer politikerne og andre sentrale aktører. Her vil det være viktig for pressen å undersøke om det handles i tråd med mandatet de politiske myndighetene har fått, og påpeke brudd på loven. Hvis det er snakk om korrupsjon og maktmisbruk, så vil pressen avsløre og fordømme dette. Dette innebærer også at pressen driver undersøkende journalistikk for å avdekke ukjente sider ved aktører og deres relasjoner som ikke tidligere er kjent, og betraktes som kritikkverdige. En utro tjenestemann? Hemmelige bankkonti i Sveits? Uoffisiell kunnskap om aktører vil være av stor interesse for journalisten, da hun prøver å grave frem informasjon som ikke tåler offentlighetens lys.

Pressen må, for det andre, drive kontroll ved å synliggjøre hvordan den politiske maktkampen foregår. Dette fordi pressen anser politikk for å være en maktkamp mellom grupper, og ser dermed på all politikk som strategisk spill, for å realisere sine interesser. Dette kan være alt fra egeninteressen til politikernes velgere til politikernes egeninteresse eller en stats egeninteresse. Journalistens oppgave vil være å beskrive denne maktpolitikken og opplyse borgerne om hvorfor politikere argumenterer og handler på bestemte måter i lys av egeninteressen. For å forstå politiske prosesser som interessekamp behøver journalisten å forstå aktørene og deres motivasjon, og tolke handlinger i lys av dette. Pressen vil rette sitt fokus mot aktører med politisk makt, likegyldig om det dreier seg om politikere, formelle institusjoner eller organisasjoner. Pressen vil også innta en kritisk posisjon når reglene for det politiske spillet overskrides. For å kunne gjøre dette, er det viktig at journalisten kjenner reglene for det politiske spillet og vet når politikere gjør tabber, og på dette grunnlaget utøver kritikk.

På lik linje med den teknokratiske modellen vil også norske borgere kunne ansvarliggjøre norske politikere med hensyn til bruk av stemmegivning. I tillegg vil pressen også ansvarliggjøre norske politikere og myndigheter ved å drive kontroll av disse.

Deliberativ demokratimodell

Ideen om deliberativt demokrati handler om at frie og likestilte borgere kan skape felles beslutninger gjennom diskusjon. Det finnes flere teoretiske bidrag innenfor denne retningen, og jeg har valgt å ta utgangspunkt i Jürgen Habermas sin oppfattelse av deliberativt demokrati, som er fundert i hans teorier om kommunikativ rasjonalitet. Habermas opererer også med formålsrasjonalitet, men jeg vil for enkelthets skyld kun redegjøre for den kommunikative formen i denne demokratimodellen. Dette er imidlertid tilstrekkelig for få klarhet i modellens normative pretensjoner. Modellens deskriptive pretensjoner er å forklare sosial handling gjennom kommunikativ handling.

Kommunikativ rasjonalitet

Habermas mener at fornuft ikke kun er en iboende egenskap hos mennesket, men også noe som utfoldes i en prosess når mennesker kommuniserer og konstruerer mening på grunnlag av gjensidig forståelse (Eriksen og Weigård 1999). Kjernen av Habermas' forståelse av

politikk bygger på kommunikativ rasjonalitet eller kommunikativ handling, som innebærer at bruk av språk og sosial interaksjon er fundert i gyldighetsvurderinger av sannhet¹³, normativ riktighet og oppriktighet (Regh i Habermas 1996). Altså, når politikk diskuteres – privat, offentlig og/eller blant politikere – fremsettes påstander og fortolkninger om hvordan verden er og/eller bør være som forplikter taleren til innholdet i utsagnene. Ut fra vurderinger om en aktørs utsagn er gyldig – altså oppriktig, sant eller normativt riktig – vil vi enten tilslutte oss eller avvise gyldigheten av utsagnet og eventuelt fremsette innvendinger. Dette åpner for at det kan dannes felles situasjonsforståelse, som skaper grunnlag for samhandling. I motsetning til en instrumentell eller strategisk forståelse av rasjonalitet, hvor aktørers preferanser er gitte og målet er å realisere disse, innebærer kommunikativ rasjonalitet at aktører kan endre sine preferanser i en kommunikativ prosess og overbevises av andres argumenter. Målet med kommunikativ handling kan i stedet sies å være orientert mot å skape forståelse for meninger og handlinger – forståelsesorientert (Habermas 1984:118; Eriksen og Weigård 1999:61). Dette kommer av at aktører er åpne for andres argumenter og kan endre standpunkt hvis deres egne argumenter ikke er sterke nok.

Mens formålsrasjonalitet er rettet mot måloppnåelse av egne og gitte preferanser, vil kommunikativ rasjonalitet også se på viktigheten av at våre preferanser kan endres når vi diskuterer rasjonelt (Eriksen og Weigård 1999). Dette gjør at fornuft også kan relateres til etiske og moralske spørsmål (Habermas 1996:160-2). Etiske spørsmål refererer til spørsmål som angår hvem en er og hvilke ideer en tilstreber, altså verdier. Til forskjell fra instrumentelle og strategiske vurderinger hvor preferanser er fastsatt, så vil preferanser her revurderes ut fra spørsmål om hva individet legger i ”det gode liv”. Etiske spørsmål angår ikke kun individet, men også grupper med samme identitet og verdier. Da blir spørsmålet: ”hvem er vi?” og ”hva bør vi gjøre?”. Moralske spørsmål går på tvers av ”hvem en er” og oppstår når ulike interesser og etos står mot hverandre. Moralske spørsmål angår hva som vil være ”best for alle”. Et eksempel på dette er menneskerettighetene.

¹³ Med dette menes kun hvorvidt utsagn om hvordan verden *er* stemmer med hvordan virkeligheten oppfattes. Hvis jeg for eksempel sier at ”det regner utenfor”, så innebærer dette et krav om at sannheten er at det regner utenfor.

Deliberasjon som grunnlag for demokratisk legitimitet

Kommunikativ rasjonalitet er relevant i den deliberative demokratimodellen fordi meninger og politiske beslutninger må rettferdiggjøres og diskuteres for å være legitime, ifølge Habermas (1996). Habermas mener en deliberativ prosedyre er kjernen av begrepet demokrati, og anser denne prosedyren for å være et ideal (Habermas 1996). En deliberativ prosess er en diskusjon hvor ulike synspunkt blir veid mot hverandre i lys av fornuften i argumentene, og hvor enighet kan oppnås hvis diskusjonen styres av upartiske hensyn. Med dette menes, for det første, at en er åpen for andres argumenter, og at en fremfører og vurderer argumenter ved å sette seg inn i andres situasjon (Benhabib 1992). Dette innebærer at en må overbevise andre debattanter og publikum om at ens argumenter er i tråd med det felles beste, og ikke et uttrykk for egoistiske hensyn. En slik situasjon bør være fri for bedrag, strategisk handling og maktutøvelse, og hvor *”no individuals may possess authority on the basis of anything other than a good argument”* (Dryzek 1990:41). Målet med deliberativ prosess er å høyne refleksjonsnivået og at deltakerne sammen kan komme frem til enighet om felles problemer.

Deliberasjon kan både skje i åpne og lukkede fora, men den offentlige deliberasjonen er særlig viktig som demokratisk ansvarliggjørmekanisme. Tanken er at sammen med periodiske valg og partikonkurransen, kan offentlig debatt føre til at politikere tvinges til å ta hensyn til samfunnsmessige interesser og verdier, og på denne måten ansvarliggjøre politikerne (Eriksen og Weigård 1999). En offentlig diskusjon vil kunne øke den demokratiske verdien, fordi offentlighet fører til at politikere må argumentere for sine beslutninger for å få legitimitet og vinne oppslutning (Eriksen og Weigård 1999:238). Hvis politikerne ikke klarer å argumentere overbevisende mister de sin autoritet, og risikerer å miste sin stilling ved neste parlaments- eller kommunevalg. Ved offentlig deliberasjon kan det sivile samfunnet øve politisk innflytelse hvis det kan identifisere og formulere problemer, og gi løsninger på problemer på en overbevisende måte (Habermas 1996:359). Borgerne har dermed mulighet til å påvirke politikere i kraft av argumenter og komme med innspill som politikerne må svare på. Den deliberative demokratimodellen legger til grunn at det er behov for å debattere både forestående og vedtatte politiske vedtak, samt demokratiske prosedyrer. På denne måten kan offentligheten vurdere om avgjørelsene er kvalifiserte og fornuftige.

Kort oppsummert må politiske beslutninger diskuteres offentlig, hvor standpunkter må testes for å være legitime.

Kritikk av den deliberative demokratimodellen

Den deliberative modellen har, for det første, blitt kritisert for å være for normativ og utopisk. Den ideelle prosedyren for hvordan en kan fatte kvalifiserte fellesbeslutninger kan de fleste være enige i at holder som et aktverdige ideal, men den er på den andre siden vanskelig å etterleve i den virkelige verden. For det andre har det blitt innvendt at en moralsk konflikt ikke kan løses ved deliberasjon hvis deltakerne har ulike verdier (Gutmann og Thompson 1996:24-5). For det tredje kan en ikke forvente at debatten vil preges av upartiskhet ettersom mennesker ikke kan overskride sine egne interesser (Young 1990:103). For det fjerde er deliberasjon en tidkrevende ordning fordi det kan ta lang tid å bli enige (Elster 1989). For det femte kan deliberasjon føre til at de som er dyktige retorikere, og kjenner de sosiale kodene, lettere kan få gjennomslag for sine forslag, uavhengig av om disse er de best egnede løsningene (Young 2000).

Elster kritiserer også den kommunikative rasjonaliteten, og mener at kommunikativ rasjonalitet bygger på en naivistisk forestilling av kommunikasjon fordi mennesker i det virkelige liv vil bruke argumenter uten å være oppriktige, for å manipulere andre aktører. Elster mener i stedet at det er snakk om en strategisk rasjonalitet som styrer mennesker, som i diskusjoner fører til at aktører bruker skinnargumentasjon (Elster 1989). Dette innebærer at politisk kommunikasjon brukes av deltakere for å presse andre til å godta ens krav for å vinne en diskusjon (Elster 1992b).

Pressens rolle i deliberativt demokrati: normative implikasjoner

I en deliberativ demokratimodell vektlegges de politiske diskusjonene og viktigheten av at disse bør være deliberative. Fordi borgerne får tilgang til politisk informasjon og kan delta i offentlige diskusjoner gjennom media og pressen, har disse en sentral rolle. Habermas (1996:378) mener at pressen generelt bør være en representant for den opplyste offentlighet og være: *“receptive to the public’s concerns and proposals, take up these issues and contributions impartially, augment criticisms, and confront the political process with articulate demands for legitimation”*. Dette innebærer at media og pressen bør være

oppmerksom på hva offentligheten er opptatt av og mener, og sørge for at tema blir diskutert i tråd med deliberative prinsipper, samt at pressen stiller spørsmålstegn ved legitimitetsgrunnlaget ved politiske prosesser. Jeg har valgt å tolke at å være representant for den opplyste offentlighet betyr at pressen bør fremme deliberasjon, og ser på dette som et mål i seg selv. Jeg vil videre gjøre rede for tre måter pressen kan gjøre dette på.

For det første bør pressen bidra med analyser for å sette politiske fenomener i sammenheng for å øke borgernes forståelse. På denne måten får borgerne dyp kunnskap om en politisk problemstilling, og på dette grunnlaget ta stilling. For det andre bør pressen tolke den politiske makten og fokuserer på hvorvidt begrunnelsene for makten er adekvate. Dette kan være alt fra en legitimitetsvurdering av den foreslåtte EU-konstitusjonen til ta stilling til nye direktiver som vil berøre Norge. Slike analyser kan høyne kvaliteten på den offentlige diskusjon, da borgerne bruker innsikt vedkommende har tilegnet seg av pressen, eller ved at pressen selv deltar i den offentlige debatt. For det tredje bør pressen legge vekt på politikkenes begrunnelser istedenfor å fokusere på aktører og hvilken taktikk aktører bruker i politiske prosesser. Det er sentralt at borgerne kjenner til begrunnelsene for politikken for å kunne vurdere om den er fornuftig og hensiktsmessig. Dette impliserer at begrunnelser for politikk og prosedyrer blir tatt på alvor for at en skal kunne diskutere. For det fjerde er det viktig at de etiske og moralske sidene ved politikken blir presentert. Borgere må bli gjort bevisst på politiske sakers underliggende verdier for å kunne ta stilling til om disse er ønskelige.

Ansvarliggjøring av norske politikere vil i denne modellen også skjer i form av valg. I tillegg vil norske borgere også kunne ansvarliggjøre norske politikere og myndighetspersoner i en offentlig debatt.

Rammer

Noe forenklet kan en si at "frames" refererer til en måte noe blir tillagt mening på og fremstilt. Det er sosiologen Erving Goffman (1974) og antropolog-psykologen Gregory Bateson (1972) som anerkjennes som opphavsmenn til begrepet (Reese 2001). Jeg vil i studien bruke rammer på to måter: For det første vil jeg la dette referere til fortolkningsrammer, altså hvordan noe blir tillagt mening. For det andre som medievinkling, hvordan media fremstiller en sak. I litteraturen refereres begge disse til rammer, men jeg

har valgt å kalle dem fortolkningsrammer og medievinling for å klart kunne skille dem fra hverandre. Jeg begynner med å redegjøre for fortolkningsrammer og hvordan disse er bestemmende for handlinger. Deretter vil jeg argumentere for at journalistenes syn på EU-politikk representerer en type fortolkningsramme. Med dette ønsker jeg å vise at journalistenes syn på politikk får betydning for hvordan de dekker EU. Videre vil jeg vise hvordan journalistene danner medievinlinger, og til slutt vil jeg drøfte hvilken betydning medievinlinger har for den politiske meningsdannelsen i samfunnet.

Alle mennesker bruker fortolkningsrammer for å forstå og gi mening til fenomener. Parallelt med det å drive vitenskap er det vanskelig å forestille seg observasjoner og tolkning uten tidligere kunnskap, forventinger og verdier. Innenfor studier av politikk har Rein og Schön (1993) definert fortolkningsrammer som: *”a way of selecting, organizing, interpreting, and making sense of a complex reality to provide guideposts for knowing, analyzing, persuading and acting”* (Rein og Schön 1993:146). For det første impliserer dette at rammer forstås som perspektiver for å velge ut informasjon og tolke denne for å gi mening til komplekse og problematiske forhold. Personer forstår fenomener på forskjellige måter ved at ulike trekk legges merke til og tolkes ulikt¹⁴. For det andre impliserer denne definisjonen at rammene får betydning for hvordan en handler. Dette følger av at alle mennesker handler ut fra forestillinger om hvordan verden og deres omgivelser oppfattes. For eksempel, vil oppfatning om klimaproblemer som menneskeskapt eller et resultat av naturlige variasjoner gi grunnlag for forskjellig handling (eller ikke-handling).

Ettersom alle mennesker bruker fortolkningsrammer for å gi mening til fenomener, vil trolig også de norske journalistene i Brussel bruke fortolkningsrammer for å fortolke og gi mening til EU-politikken. Forståelse om hva som holder EU sammen og skaper integrasjon, og hva som er avgjørende for EUs beslutninger vil være spørsmål som forklares ulikt på bakgrunn av ulike fortolkningsrammer. For eksempel har EU-integrasjon blitt ansett for å være et resultat av mellomstatlige¹⁵ forhandlinger (Moravcsik 2002), mens andre har ansett EU-integrasjon for å også være et resultat av deliberasjon (Eriksen og Fossum 2000). Hvordan en forklarer EU-integrasjon handler derfor om hvilken fortolkningsramme som

¹⁴ Et eksempel på dette er at noen vil forstå jordskjelv som et naturfenomen, mens andre kan forstå dette som et uttrykk for Guds vilje.

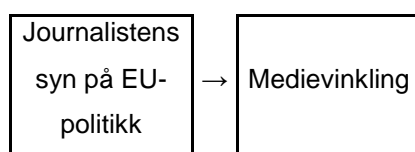
¹⁵ Med mellomstatlig menes interaksjonen mellom stater. Både Det europeiske råd og Ministerrådet i EU kan sies å være mellomstatlige organer, hvor henholdsvis statsledere og regjeringenes ministere tar del (Eriksen og Fossum 2000).

brukes. EU har også blitt tolket for å være et markedsøkonomisk prosjekt, mens andre mener at Unionen er et prosjekt som hindrer krig mellom Europeiske stater. Parallelt med fortolkningsrammer, som brukes for å gi mening til EU-politikk, vil jeg bruke ”syn på politikk”. De synene på politikk som jeg skal konseptualisere skal ses som på perspektiver for å forklare politikk i EU-systemet. Ut fra definisjonen til Rein og Schön vil journalistenes syn på dette også få betydning for hvordan de handler. Dette leder oss videre til den andre betydningen, medievinling.

Medievinling refererer til hvordan journalister fremstiller tekst¹⁶, noe som ofte blir kalt vinkling. En sentral definisjon av dette innen mediaforskning er: *”to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating a text in such a way as to promote a particular problem definition, casual interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation”* (Entman 1993:52). Her fremheves noen elementer ved den journalistiske fortolkningsprosessen, som er knyttet til fremstilling av en tekst; Informasjon velges ut og foredles i lys av et problem, hvor tolkninger og eventuelt moralske og/eller preskriptive vurderinger følger. Også på grunnlag av valg vedrørende ord og setninger, bruk av bilder, eksempelgivning, bruk av kilder og liknende, konstrueres medievinling (McQuail 2005).

På bakgrunn av teorien som er presentert ovenfor postuleres det at det er en sammenheng mellom hvordan journalistene fortolker fenomener og hvilke medievinlinger som produseres – i denne studien skal det ikke denne sammenhengen testes. For å illustrere hvordan de norske journalistenes syn på EU-politikk får betydning for hvilke medievinlinger EU-politikk formidles i lys av har jeg konstruert en enkel modell:

¹⁶ Med tekst menes nyheter og analyser og liknende som formidles via radio, aviser og TV.

Figur 3.1: Sammenhengen mellom journalistenes syn på politikk og medievinklinger.

En skal imidlertid være forsiktig med å konkludere i forhold til hvilke typer medievinkling som formidles til den norske offentligheten uten at en har foretatt innholdsanalyser av journalistenes arbeider. For eksempel kan redaksjonen legge føringer på hva og hvordan noe dekkes.

Ved å undersøke journalistenes syn på politikk vil jeg, for det første, si noe om hvilke forutsetninger norsk presse i Brussel har for tolke EU-politikk. Dette vil gjøres med utgangspunkt i de ulike synene på politikk demokratimodellene har. Er det snakk om fortolkningsrammer som anser EU for å være en problemløsende enhet, et system hvor maktkamp utfoldes, eller hvor det foregår deliberasjon? For det andre kan dette gi en indikasjon på hvilke medievinklinger journalistene formidler til den norske offentlighet. For det tredje kan funnene si noe om hva som ikke blir dekket og eventuelt ikke problematisert. Tuchman mener at rammer begrenser vårt kunnskapstilfang: *"prevents knowledge by limiting inquiry- by closing off the possibilities of an analytic examination of social life"* (Tuchman 1978:179). Tidligere funn kunne tyde på at norsk presse ikke oppfattet at EU også hadde en identitetsmessig side. Stemmer dette? I så fall er det ikke sikkert at denne oppdages og formidles til norske borgere. Jeg vil i det følgende redegjøre for betydning av medievinkling for den politiske kommunikasjonen i samfunnet.

For det første har medievinklingene en agendasettende funksjon. Tuchman skriver: *"news media set the frames in which citizens discuss public events"* (Tuchman 1978:ix). Rammer fungerer altså agendasettende, fordi den angir hva som skal diskuteres, og hva som eventuelt ikke er oppe til diskusjon (Hay 1997). Hvis vi tar utgangspunkt i Entmans definisjon, som ble presentert ovenfor, så betyr medievinkling at noen sider ved virkeligheten fremheves og på den måten gjør disse viktigere og tilsidesetter andre (Entman 1993:52). Dette impliserer at noen tema blir gjort viktige mens andre prioriteres lavere eller ikke i det hele tatt.

For det andre har også medievinklingen betydning for hvordan vi forstår fenomener (Kahneman og Tversky 1984). Et klassisk eksempel er om en sier at et glass med samme mengde vann er halvfullt eller halvtomt. Halvfullt har en mer positiv valør enn halvtomt. Dette eksemplet kan fremstå som trivielt, men politisk sett kan dette tenkes å få betydning for hvordan mennesker forstår og vurderer problemer. I et eksperiment utført av Kahneman og Tversky (1984) i USA ble respondenter satt overfor et problem hvor de måtte velge mellom to alternativer. Problemet ble formulert som at det hadde brutt ut epidemi som forventet å ta livet av 600 personer. For å løse problemet ble respondentene stilt ovenfor ulike programmer som kunne bekjempe epidemien. Alternativ A) innebar et program som ville redde 200 personer. Alternativ B) kunne redde 600 personer, men med en sannsynlighet på én til tre. På dette spørsmålet svarte 72% alternativ A) og 28% alternativ B). Videre ble respondentene bedt om å velge mellom to andre alternativ på det samme problemet. Implementering av alternativ C) innbar at 400 mennesker ville dø. Mens implementering av alternativ D) innebar en sannsynlighet på én tredjedel for at ingen dør og to tredjedeler for at alle dør. I det andre eksperimentet valgte 22% av respondentene alternativ C) og 78% alternativ D). Poenget er at alternativ A) og alternativ C) er identiske, og at alternativ B) og alternativ D) er identiske. Det som imidlertid skiller dem er måten alternativene formuleres på. Dette illustrerer at måten problemer fremsettes på vil betinge vår oppfatning av et problem.

Det har også blitt gjennomført flere studier med utgangspunkt i medievinklinger hvor det har blitt vist at disse har betydning for den politiske kommunikasjonen og påvirker meningsdannelse. Iyengar (1991) har vist at ulike medievinklinger vedrørende nyheter om sosiale problemer hadde betydning for om mottakerne anså problemene for å være selvforskyldt eller ikke. Forskning viser også at medievinklinger var viktige med hensyn til nyhetsproduksjon under Golfkrigen i 1991, hvor rammene fungerte oppfordrende i forhold til at mottakerne skulle støtte militær intervensjon foran diplomatiske løsninger (Iyengar og Simon 1993). Entman (1991) fant sterke antydninger til at medievinklinger påvirket opinionen i USA om Sovjets og USAs nedskytning av passasjerfly, henholdsvis et koreansk fly i 1983 hvor 269 passasjerer døde og et iransk fly i 1988 hvor 290 passasjerer døde. I amerikanske media ble Sovjet på det sterkeste fordømt for ugjerningen, mens USAs ugjerning ble sett på som et uhell. McLeod og Detenber (1999) viste at ulike

medievinklinger av en protestaksjon av anarkister førte til ulike fortolkninger blant mottakerne.

Det finnes likevel begrensinger for medievinklingenes betydning for den politiske kommunikasjonen. For det første øver også menneskers tidligere erfaringer og meninger innflytelse i møte med medias rammer. En annen måte å si dette på er at borgernes eksisterende fortolkningsrammer er avgjørende for hva de leser og hvordan en tekst vurderes (Scheufele 1999). Dette betyr at borgerne også kan stille spørsmål ved medievinklinger og bruke andre alternative kilder. For det andre kan også borgere diskutere og sette spørsmål ved medievinklinger i den sivile sfære – familie, venner og frivillige organisasjoner – og i det offentlige ordskiftet. Disse aspektene setter grenser for hvor stor innflytelse medievinklinger har for den meningsdannelsen i samfunnet.

Konklusjon

I denne delen av kapittelet har jeg fokusert på sammenhengen mellom journalistenes syn på politikk, og betydningen av dette for hva som formidles til det norske publikum, som er fokus i det andre forskningsspørsmålet. Begrepet medievinklinger er også relevant i forhold til det første forskningsspørsmålet, da kritisk journalistikk vil innholde rammer som formidles til det norske publikum og sier noe om hva som er viktig og/eller kritikkverdig.

Konklusjon for kapittelet

I dette kapittelet har jeg gjort rede for de ulike demokratimodellene og laget tre normative modeller for hvilke roller pressen bør utfylle i samfunnet. Dette danner utgangspunktet for analysene i studien, hvor jeg skal videreutvikle tre analytiske kategorier for kritisk journalistikk og tre syn på politikk, som skal testes empirisk. Deretter har jeg redegjort for hva jeg mener med rammer ved å vise hvordan journalistenes syn på politikk påvirker journalistenes mediadekning. Dernest hvordan medievinklingen påvirker meningsdannelsen i samfunnet.

Kapittel 4: Kan norsk presse i Brussel sies å være kritisk?

Innledning

I Vær Varsom-plakaten heter det at pressen skal ”ivareta samfunnskritikk” og ha rett til ”å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold” (punkt 1.2 og 1.4). Det skulle bety at pressen anser seg selv for å ha rett og plikt til å informere om hva som skjer i samfunnet, samt avdekke kritikkverdige forhold og drive samfunnskritikk. Et slikt samfunnsoppdrag fordrer en kritisk journalistikk som ikke kun formidler informasjon, men som også overvåker og stiller spørsmålstegn ved politiske prosessers legitimitet (Brurås 2002:33; McQuail 2005:169). Dette samfunnsoppdraget er viktig i et demokratisk perspektiv, fordi demokrati er betinget av opplyste borgere som har kunnskap om politiske prosesser, og det er hovedsakelig via pressen at borgere får kunnskap om politiske prosesser i det moderne demokratiet (McNair 1999). Med andre ord er det viktig at borgerne i et demokrati er opplyste om det politiske liv slik at de kan ansvarliggjøre sine representanter i debatter og/eller ved stemmegivning.

Fra et demokratisk perspektiv, og på grunnlag av pressens egendefinerte samfunnsoppdrag, vil det være viktig at den norske pressen i Brussel er kritisk og overvåker de politiske prosessene i EU, og at de stiller spørsmålstegn ved legitimiteten i politiske prosesser og utfallet av prosessene. Temaet om norsk presse i Brussel og deres demokratiske rolle har i liten grad blitt studert, men det som foreligger av bidrag tyder på at journalistene ikke fungerer kritisk (Rossavik 2005). Hvorvidt dette kan sies å stemme, er ikke kun et empirisk spørsmål, men også et spørsmål om hvilken standard som legges til grunn for vurderingen. Man kan dermed stille spørsmål ved hvorvidt standardene som er blitt brukt er fruktbare for å vurdere om journalistikken fra Brussel er kritisk. Rossavik viser til at det mangler gravende journalistikk som kan bringe frem i lyset hva politikerne gjør utenfor offentligheten, og mener at det er tvilsomt at norsk presse i Brussel utfyller den rollen en kritisk presse burde i demokratiet. Rossaviks standard for å vurdere dette later til å være ”gravende journalistikk”. På den andre siden kan en også tenke seg at kritisk journalistikk innebærer å være kritisk til kilder eller drive analytisk journalistikk. Med andre ord kan kritisk journalistikk forstås på flere måter, og det er dermed nødvendig å ta i bruk et differensiert begrep om kritisk journalistikk for å vurdere hvorvidt den norske presse i Brussel er kritisk.

Hovedspørsmålene er i hvilken forstand journalistene er kritiske og hvorvidt det er mulig å drive kritisk journalistikk i Brussel. Dette skal undersøkes ved å fokusere på hvordan journalistene forstår kritisk journalistikk og hvordan de forstår seg selv som kritiske, samt undersøke hvilken mulighet journalistene selv anser at de har for å drive kritisk journalistikk. Ved å intervjuer journalistene hadde jeg til hensikt å produsere data som gir innsikt i hvordan journalistene forstår begreper som kritisk journalistikk, hvilke holdninger de har til kritisk journalistikk, hvordan de praktiserer kritisk journalistikk og hvilke muligheter de selv mener de har for å drive kritisk journalistikk. Dette er viktig fordi det blant annet kan tenkes at deres forståelse og holdninger vedrørende kritisk journalistikk kan forklare hvorfor det tilsynelatende er lite undersøkende og analytisk journalistikk som drives av journalistene i Brussel (Allern 2007). Det skal ikke undersøkes hvordan journalistene *er* kritiske i praksis, men på grunnlag av analysene få innsikt i hvordan vi kan forstå journalistene som kritiske.

For å undersøke disse spørsmålene vil jeg bygge et differensiert kritikkbegrep i to trinn. Først vil jeg konstruere et generelt begrep for kritisk journalistikk, hvor begrepets hovedkomponenter presenteres. I det andre trinnet vil jeg koble det generelle begrepet med tre ulike teoretiske modeller for demokrati og journalistikk, og på dette grunnlaget danne tre analytiske kategorier for kritisk journalistikk. Hensikten med det andre trinnet er å konstruere spesifikke begreper som beskriver ulike roller pressen kan utfylle i demokratiet, som skal brukes for å analysere intervjuene. På grunnlag av analysene skal vi få innsikt i hvilken forstand vi kan forstå journalistene som kritiske. I den grad journalistene ikke kan forstås som kritiske i forhold til de analytiske kategoriene, så vil vi heller ikke kunne anse dem for å være kritiske.

Jeg starter med å gjøre rede for hva jeg mener med kritisk journalistikk og presenterer deretter de analytiske kategoriene. Dernest følger analysen som er strukturert etter de analytiske kategoriene.

Hva er politisk "kritisk journalistikk"?

Kritisk journalistikk rommer flere betydninger, som nevnt ovenfor, og kan sies å være et bakgrunnsbegrep (jfr. Adcock og Collier 2001). Overraskende nok fant jeg ingen generell

definisjon av kritisk journalistikk. Jeg brukte søkemotorene Google (på engelsk og norsk), Scholar.google og bibliotekdatabasen Bibsys uten å finne en generell definisjon¹⁷. Jeg fant heller ingen generell definisjon i Dennis McQuails oversiktsbok om massemedia-studier (McQuail 2005). Selv ikke på hjemmesiden til SKUP (Stiftelsen for Kritisk og Undersøkende Presse), som årlig premierer journalister for kritisk og undersøkende journalistikk, finnes det en samlet definisjon¹⁸. Dette er paradoksalt ettersom et enkelt søk i Google gir flere tusen treff på ordene ”kritisk journalistikk”, men uten at det gis en generell definisjon. På den andre siden så ga søkene informasjon om ulike elementer for hvordan kritisk journalistikk kan forstås. For å komme nærmere en samlet definisjon bestemte jeg meg for å ta utgangspunkt i Vær Varsom-plakatens forståelse av kritikk og supplere denne med litteratur. Ettersom jeg tar utgangspunkt i norsk presses etiske retningslinjer, i form av Vær Varsom-plakaten, så vil det generelle begrepet om kritisk journalistikk først og fremst ha et norsk gyldighetsområde. De fire viktigste elementene i et begrep om kritisk journalistikk kan sies å være at journalistikken bør være uavhengig, kildekritisk, undersøkende og analytisk. Det er disse fire elementene som vil danne grunnlag for et begrep om kritisk journalistikk. Elementene kan i stor grad sies å betinge hverandre, men tilfører hver for seg viktige bestanddeler i et samlet begrep for kritisk journalistikk.

For det første bør pressen være uavhengig. I Vær Varsom-plakatens punkt 1.1 er det nedfelt at ”[en] *fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn*”. Med dette forstås, blant annet, at pressen bør være selvstendig og ubundet i sitt arbeid. Selv om Vær Varsom-plakaten ikke direkte uttrykker at uavhengighet er en betingelse for kritisk journalistikk, så er det vanskelig å se for seg en kritisk presse som ikke er uavhengig. I lys av pressens samfunnsoppdrag, som innebærer å overvåke myndigheter, næringsliv og andre maktsentra, vil det være avgjørende at pressen fungerer på egne premisser og er uavhengig av disse institusjoner og maktsentra (Brurås 2002:35). Dette kan forstås på to måter: For det første at pressen ikke bør sensureres av myndighetene eller pålegges å formidle informasjon, noe som skal sikres av ytringsfriheten (McQuail 2005:193). For det andre at pressen ikke lar seg styre av kilder og står fri til å vurdere kildene. Dette betyr at en kritisk presse ikke bør være redskap for noen interesser. Med andre ord skal ikke pressen vike for noen for å få frem det den mener er riktig. På den andre siden er det også viktig å understreke at

¹⁷ Disse søkemotorene ble brukt i tidsrommet 30.05.2008 til 18.06.2008.

¹⁸ <http://www.skup.no/> (Dette søket ble gjort 27.06.2008)

journalistene står i en relasjon til sin redaksjon som kan legge føringer for den enkelte journalists arbeid. Andre begrensninger kan være privatlivets fred, nasjonal sikkerhet og hemmeligstemplet informasjon. Journalistene vil altså ikke være fullstendig fri med hensyn til hva og hvordan noe skal dekkes (McQuail 2005).

For det andre bør pressen være kildekritisk. I Vær Varsom-plakatens punkt 3.2 fremgår det at pressen skal "*Vær[e] kritisk i valg av kilder, og kontroller[e] at opplysninger som gis er korrekte*". Dette betyr blant annet at journalister bør være skeptiske og ikke ta kilders uttalelser for gitt. Ifølge Brurås finnes det flere årsaker til at journalister ikke bør ta kildens innhold for gitt (Brurås 2002:122), eksempelvis kan kilder ha interesse i en sak de uttaler seg om, noe som svekker deres troverdighet. Kilder kan også ubevisst overdrive, dramatisere eller misforstå. Dette er problematisk både for journalist og publikum. For det første står journalisten selv ansvarlig hvis usannheter fra kilden formidles. For det andre er det problematisk dersom publikum mottar feil informasjon da borgerne tar valg på grunnlag av informasjonen de mottar. Journalister bør derfor kontrollere og granske sine kilder for å hindre at usannheter formidles til borgerne. Med andre ord bør informasjonen som gis være pålitelig. En måte å kontrollere og granske sine kilder på er å sjekke opplysninger i lys av én eller flere kilder.

For det tredje bør en kritisk presse være undersøkende. I Vær Varsom-plakatens pkt. 1.4. understrekes det at pressen har rett til å avdekke kritikkverdige forhold. Her er det ikke snakk om en aktivitet pressen *bør* gjøre, men jeg regner like fullt dette for å være snakk om en type kritisk journalistikk. Å avdekke kritikkverdige forhold kan sies å sammenfalle med det engelske begrepet "investigative journalism", som referer til "*... a man or a woman whose profession it is to discover the truth and to identify lapses from it ...*" (De Burgh 2000:9). Dette betyr at pressen arbeider for å avsløre forhold som er illegitime eller kritikkverdige og som tidligere ikke er kjent for offentligheten. Dette kan gjerne være forhold som involverer personer med innflytelse i samfunnet, eksempelvis politikere, aktører i næringslivet eller ansatte i embetsverket (De Burgh 2000). Journalister vil i så måte jobbe ut fra en antagelse om at noe relevant og klanderverdig holdes skjult, og prøve å vise at antagelsen stemmer (Houston 2003). Det kan også tenkes at en vil jobbe for å renvaske personer som er forhånds dømt i offentligheten, eller er blitt utsatt for justismord. Et eksempel på det siste er frilansjournalist og etterforsker Tore Sandberg som avdekket

justismord i Liland-saken og mottok SKUPs spesialpris i 1994¹⁹. Begreper som avslørende, granskende og gravende journalistikk brukes også om det å drive undersøkende journalistikk. Den undersøkende journalistikken er avslørende når den eksponerer noe som er klanderverdig og ikke tidligere kjent. Både granskende og gravende journalistikk antas å referere til fremgangsmetode, på lik linje med undersøkende journalistikk.

Hensikten med å fremskaffe informasjon som ikke tidligere er kjent, er å få frem fakta i en sak. I en slik prosess vil journalister gjøre løpende vurderinger av informasjonen som skaffes eller mottas og om hvordan de skal gå til verks for å skaffe seg kilder. Jeg begrenser imidlertid det undersøkende elementet til at pressen kun presenterer det de graver frem av fakta, og ikke foretar analyser av disse. Hvis informasjonen vurderes vil det eventuelt være snakk om en analyserende form for journalistikk. For å oppnå analytisk klarhet har jeg valgt å gjøre et skille her. Formålet med å jobbe undersøkende kan også sies å ha fellestrekk med det å være kildekritisk, fordi en søker fakta. Det som imidlertid skiller det kildekritiske og det undersøkende elementet fra hverandre, er at den undersøkende journalistikken går i dybden på en sak over lengre tid og forsøker å fremskaffe informasjon som ikke er lett tilgjengelig, mens kildekritikken simpelthen innebærer skepsis til kilder og bruk av flere kilder. Dette er et teoretisk skille, og det er selvsagt vanskelig å tenke seg en undersøkende journalistikk som ikke er kildekritisk.

For det fjerde er kritisk journalistikk analyserende. I Vær Varsom-plakaten fremkommer det at pressen skal ivareta samfunnskritikk. Å ”ivareta samfunnskritikk” er en vag formulering, men dette kan tolkes som at pressen skal ha mulighet til og/eller bør drive samfunnskritikk. Med samfunnskritikk forstås at en analyserer og vurderer legitimiteten ved politiske prosesser og samfunnets innretninger, og eventuelt hever en kritisk røst. En slik analyserende journalistikk kan defineres som en aktivitet hvor journalister: ”... *seeks to take the data available and reconfigure it, helping us to ask questions about the situation or statement or see it in a different way*” (De Burgh 2000:13). For det første innebærer dette at en tar i bruk tilgjengelige data, som observasjoner eller uttalelser. For det andre innebærer det at en problematiserer fenomener og tilbyr alternative tolkninger. I motsetning til en enkel meningsytring, er den analyserende formen nyansert, systematisk og grundig. For

¹⁹ <http://www.ij.no/skup/skupprisen/skup94utt.htm>

politiske journalister vil en slik analytisk tilnærming til politikk komme til uttrykk i blant annet kommentarer og analyserende artikler.

Ut fra disse begrepene kan en generell definisjon om kritisk journalistikk bli som følger: – *Kritisk journalistikk drives av en uavhengig presse som er kildekritisk og driver undersøkende og analytisk journalistikk.*

Analytiske kategorier

Jeg har argumentert for at ulike modeller for demokrati impliserer ulike journalistmodeller – hvilken rolle pressen *bør* ha i samfunnet. På bakgrunn av disse modellene vil jeg konstruere tre analytiske kategorier for kritisk journalistikk med utgangspunkt i det generelle begrepet for kritisk journalistikk. Dette er analytiske kategorier som har til hensikt å være klare og utfyllende samtidig som de skal synliggjøre sammenhenger mellom demokrati og kritisk journalistikk. De tre analytiske kategoriene for kritisk journalistikk har jeg kalt kritisk videreformidlende journalistikk, kritisk avslørende journalistikk og kritisk argumentativ journalistikk.

Kritisk videreformidlende journalistikk.

Den første modellen (den teknokratiske) anser demokratiet for å være elitestyrt. Her vektlegges borgernes behov for informasjon for å overvåke sine politiske omgivelser, og på dette grunnlaget foreta valg om hvem som skal representere dem i lovgivende forsamlinger. Borgerne, hvis eneste deltakelsesmulighet er stemmerett, vil være avhengige av å motta korrekt informasjon om det politiske liv fra pressen for å uttrykke sin vilje ved parlamentsvalg. Kritisk journalistikk er i denne modellen relatert til journalistenes kapasitet til å være uavhengige og kildekritiske.

Med dette er pressens hovedoppgave å sørge for å videreformidle informasjon om politiske prosesser til borgene, om hvem som mener hva og å fremstille det politiske miljøet på en nøytral eller upartisk måte. Pressen skal også være nøytral i den forstand at journalisten ikke gir uttrykk for egne vurderinger, men bruker kilder for å få frem mangfold og uenigheter. Dette fordi borgernes informasjonsbehov er knyttet til kunnskap om ulike elitors løsningsalternativ og de styrendes utøvelse av politisk makt (Blumler og Gurevitch

1990:270; Strömbäck 2005). Så lenge borgerne har kunnskap om dette, vil de kunne vurdere politikernes styringsmandat og ved valg stemme frem det beste alternativet.

Det sentrale for denne modellen er at journalistene er kritiske ved å være skeptiske til kildene, og at de bruker flere kilder for å fremstille en sak og få frem motsetninger mellom ulike aktører. Eksempler på denne typen journalistikk er ikke vanskelige å finne, og NTBs dekning av forhandling av ny WTO-avtale kan illustrere dette²⁰. I artikkelen brukes det flere kilder, og både EU-politikere og norske politikere uttaler seg om avtalens innhold, og en får kunnskap om saken og de ulike posisjonene²¹.

Kritisk avslørende journalistikk.

Den andre modellen (pluralistisk) legger til grunn at politikk innenfor rammen av et demokrati er en pågående maktkamp mellom ulike grupper som hevder sine interesser. Politikk kan i denne modellen best beskrives som et strategisk spill hvor målet er å utvide sin makt. Politiske aktører, politikere, institusjoner og organisasjoner deltar i et spill hvor motiver holdes skjult, og det tas i bruk virkemidler som holdes skjult for offentligheten. Den avslørende journalistikken har til hensikt å drive kontroll og avsløre denne maktkampen, slik at de politiske aktørene må stå til ansvar for sine handlinger. Dette gjøres ut fra tanken om at politikere styres av egeninteresse og dermed kan ha en annen agenda enn samfunnets fellesinteresse (De Burgh 2000; Houston 2003). For å kunne drive avslørende journalistikk legges det til grunn at journalistene bør være uavhengige, kildekritiske og undersøkende.

En kritisk avslørende journalistikk er viktig for demokratiet fordi den fungerer som en kontrollinstans og legger for dagen misbruk av makt, og setter søkelys på forhold som er uakseptable. Politiske aktører kan i så måte bli tvunget til å stå til ansvar for handlinger i kraft av informasjon som fremskaffes av pressen.

²⁰ Mellvang-Berg, Trygve (2008). 'EUs tollkutt dårlig mottatt', Adresseavisen 22. august.

²¹ En kan i denne sammenheng stille spørsmål om hva som skiller en videreformidlende og kritisk videreformidlende journalistikk. Hvordan kan vi vite at journalistene er kritiske i sitt møte med kildene? På et teoretisk nivå innebærer kritikk at en vurderer kildene og er skeptisk til deres meningsinnhold. Empirisk sett kan det være vanskelig å undersøke hvorvidt en artikkel er kritisk videreformidlende, fordi en vurderer resultatet av en arbeidsprosess – som kan være mer eller mindre kritisk. Jeg har imidlertid lagt vekt på at bruken av flere kilder, for enten å få frem uenighet eller for å gjøre rede for et hendelsesforløp, er kritisk videreformidlende journalistikk. Dette fordi bruken av flere kilder for å fremstille en sak kan vise at journalisten er skeptisk, og ikke lar en kilde få stå uimotsagt.

Dette kan bidra til å skape en alternativ mekanisme for å ansvarliggjøre politikere ved å offentliggjøre illegitim maktmisbruk, og på denne måten drive kontroll av den politiske sfære. I forhold til den kritisk videreformidlende journalistikken som rapporterer om politiske prosesser, så vil denne journalistikken overvåke og kontrollere at prosesser går riktig for seg, og avsløre klanderverdige forhold i politiske saker. Ved å avsløre hvilke krefter som ligger bak ulike politiske hendelser, kan pressen gi borgere innsikt til å forstå politiske prosesser (Blumler og Gurevitch 1990:270).

Et eksempel på avslørende journalistikk er Morten Hofstad fra *Finansavisen* sitt arbeid med å bringe frem for offentligheten flere norske kommuners risikofylte investeringer i det amerikanske kredittmarkedet, den såkalte "Terra-skandalen". Hofstad møter i begynnelsen av sakens opprulling stor motstand fra kommunene, og godtar ikke deres forklaring om at det ikke har blitt foretatt feilinvesteringer. Han trosset imidlertid kommunenes uttalelser og undersøkte videre hvorvidt dette stemte, og avslørte at det hadde blitt gjort høyrisikoinvesteringer med kommunenes midler i USA²².

Kritisk argumentativ journalistikk

Den tredje modellen for demokrati (den deliberative) anser offentlig diskusjon for å være sentrale for menings- og viljesdannelsen i et demokrati. I et slikt perspektiv vil de politiske beslutningenes legitimitet oppfattes å være tuftet på argumenters appell til fornuft. Journalistikkens oppgave er todelt: For det første å gjøre politiske fenomener forståelige. Ettersom kommunikativ handling er forståelsesorientert, vil journalisten forsøke å gjøre de politiske argumentene og de politiske beslutningene forståelige for mottakerne. For det andre å analysere og stille seg kritisk til politiske beslutninger og prosesser. Her vil det også være sentralt å vurdere holdbarheten i argumentene til de politiske deltakerne. Hensikten med den argumentative journalistikken er å fremme deliberasjon ved å gi mottakerne forståelse og innsikt, og analysere den politiske makten og sette politiske spørsmål på dagsorden. Ved å fremme deliberasjon i samfunnet kan det skapes en alternativ demokratisk ansvarliggjøringsmekanisme. Dette fordi politikere må begrunne politikk og/eller prosedyrer for å vinne oppslutning (Habermas 1996). Betingelser for en argumentativ journalistikk er at den er uavhengig, kildekritisk og analytisk.

²² http://www.skup.no/177/2222/Begrunnelse_vinner_SKUP-prisen_2008Terra-skandalen.doc

Ettersom denne kategorien er inspirert av et deliberativt ideal, bør vurdering skje på grunnlag av sannhet, oppriktighet, etikk og moral. Disse vurderingene kan stille spørsmål ved beslutninger og prosedyrers legitimitet og fungere som en kontroll av den politiske makten. Kritik på grunnlag om hvorvidt noe er sant eller ikke, innebærer vurderinger om hvorvidt en påstand om hvordan verden *er*, stemmer med virkeligheten. Et eksempel på dette er en diskusjon mellom to presidentkandidater om tall, hvor den ene har feil og den andre rett (Jamieson og Waldman 2003). Oppriktighetsvurderinger angår bedømmelse av hvorvidt det som sies egentlig menes. Er for eksempel politikere oppriktige når de sier at menneskerettigheter er viktig, og legges dette til grunn i politikken som føres? Etske vurderinger handler om hvem vi er og hvilke ideer vi ønsker å følge, og er koblet til identitet og verdier. Et eksempel på dette er vurderinger om hvordan miljø og dyr bør beskyttes, eller spørsmål om innvandring. Moralsk gyldighet er mer komplisert og angår vurderinger av hvorvidt noe er rett eller galt på tvers av hvilken identitet en har. Eksempler på slike vurderinger kan være organisering av sykehus og utdanning, og menneskerettigheter (Habermas 1996:165).

Et eksempel på en argumentativ journalistikk er Bente Kalsnes artikkel om hvordan norske byråkrater som arbeider i Brussel, er betalt av den norske stat, i liten grad benyttes av norske myndigheter²³. I artikkelen problematiserer journalisten bruken av byråkraterne, og foretar vurderinger av kildene for å analysere Norges forvaltning av norske EU-eksperter kunnskap.

Problematisk sider ved de analytiske kategoriene

Å drive kritisk journalistikk refererer til en metode så vel som idealer, og har ikke en negativ betydning som ordet "kritikk" ofte har på folkemunne. Kritisk journalistikk er derimot et begrep som har positiv valør. Det er et honnørord, og regnes for å være viktig for demokrati og samfunn. Til tross for at begrepet har en positiv verdi, så kan utøvelse av kritisk journalistikk ha negativ effekt på samfunn og demokrati. Jeg vil her presentere noen relevante slagsider for hver av de analytiske kategoriene.

²³ Kalsnes, Bente (2007). 'Unik norsk EU-kompetanse brukes ikke', Mandag Morgen 19.november.

Kritisk viderefremidende journalistikk

I den kritisk viderefremidende kategorien avstår journalisten selv fra å analysere innholdet av det som fremidles. Dette betyr likevel ikke at journalistene ikke foretar vurderinger. For det første vil det tas valg om hva journalisten skal dekke, med mindre det er en redaksjon som tar dette valget. Dette impliserer også at det tas valg om at saker ikke skal dekkes. For det andre vil journalisten foreta valg av kilder. Dette får betydning for hvem som får uttale seg i en sak og hvilke fakta som brukes, med andre ord hva som skal legges vekt på. For det tredje vil det også foretas flere vurderinger med hensyn til hvordan en artikkel skal fremstilles, noe som impliserer en medievinkele. Journalister foretar altså flere vurderinger med hensyn til informasjonen som fremidles. Slike vurderinger er uunngåelige, og i nyhetssaker vil det alltid gjøres prioriteringer. Det er derfor ikke snakk om en fullstendig nøytral eller objektiv fremstilling.

Det som er problematisk ved dette, er at valgene som foretas kan være normative, uten at dette kommer til uttrykk. Et hypotetisk tilfelle vil være at det ble laget en artikkel om statsfinansiert Co2-rensing på Mongstad, hvor det ble valgt å ikke innhente kommentarer fra miljøbevegelsen. Dette kan ha demokratiske implikasjoner i den forstand at miljøbevegelsen ikke får fremføre kommentarer og kan stå i fare for å ikke bli en del av den offentlige diskursen. En annen side er at journalistiske vinkler også innebærer normative appeller uten at grunnlaget for appellen blir gjort rede for.

Kritisk avslørende

Så vel som hos den kritisk viderefremidende journalistikken, vil heller ikke den avslørende formen for kritisk journalistikk analysere eller drøfte informasjonen som fremidles. I saker hvor det avsløres noe som anses for å være klanderverdig, vil det likevel appelleres til normer hos folk (De Burgh 2000; Ettema og Glasser 1998). Et hypotetisk eksempel er et oppslag om at Regjeringen holder tilbake informasjon i en gitt sak. I et slikt tilfelle kan vi tenke oss at pressen vil appellere til at det er galt å holde tilbake informasjon og at det bør være åpenhet rundt politiske saker. Det appelleres med andre ord til at hemmelighold er galt, og dette er en pliktetisk standard som har oppslutning hos folk. Konklusjonen er altså at Regjeringen har gjort noe galt. Konklusjonen kan på den andre siden bli helt annerledes hvis en legger til grunn formåletikk som vurderingsstandard, for eksempel hvis Regjeringen hadde holdt tilbake informasjon for å verne om enkeltpersoner eller med

hensyn til det felles beste. Dette viser at valg av vurderingsstandard er avgjørende for hvorvidt en kan konkludere at noe er galt. I avsløringer kan det være motsetninger mellom ulike vurderingsstandarder og dermed behov for å problematisere disse for å avgjøre om noe kan sies å være rett eller galt.

En annen kritikk som har blitt reist mot undersøkende journalistikk, er at ved å innta en posisjon hvor en generelt tror at alt som sies fra offentlig hold er manipulasjon, skapes forutinntatthet (Bok 1982), både blant journalister og borgere. Troen på at noe klanderverdig foregår kan føre til at publisitetsmakten brukes vilkårlig og uten at forholdet nødvendigvis er klanderverdig.

Kritisk argumentativ

Denne formen for journalistikk, som blant annet har fellestrekk med kommenterende journalistikk, har blitt kritisert for å ha for mye makt i forhold til ansvar, og for å ha utviklet seg til å bli en form for femte statsmakt (McNair 1999). Hvorvidt dette stemmer er et empirisk spørsmål, men den argumentative journalistikken står antageligvis i en særstilling ved at den har mindre formelt ansvar enn politikere, samtidig som den har en offentlig stemme som antageligvis kan være like tydelig. En annen kritikk av den kritisk argumentative journalistikken er at vurderingene som fremsettes kan ha normative føringer. En side ved dette aspektet er om journalisten bruker sin kritikk for å fremme en eller annen form for uttalt interesse. Her kan det være snakk om interesser knyttet til egen vinning eller politiske preferanser. Et tredje aspekt er rett og slett om journalisten evner å problematisere relevante aspekter ved en sak, slik at analysen fremstår med tilstrekkelig tyngde. Hvis det motsatte er tilfelle, vil journalistens analyse følgelig kunne sies å være mangelfull.

Konklusjon om de analytiske kategoriene

Ovenfor har jeg konstruert tre analytiske kategorier med utgangspunkt i begrepet om kritisk journalistikk, med inspirasjon fra tre modeller for demokrati og journalistikk. Journalistene vil antageligvis befinne seg innenfor flere av kategoriene samtidig. Eksempelvis lager noen journalister både nyhetssaker som vil være typiske for den kritisk videreformidlende journalistikken, og skriver analyser som vil være typiske for den argumentative og/eller

avslørende journalistikken. I konkrete saker vil sannsynligvis også overlappninger forekomme, da en journalist for eksempel driver undersøkende journalistikk og avslører den politiske makten, og i samme artikkel vurderer politiske aktørers argumenter. Flere kombinasjoner er tenkelige og disse eksemplene har ikke til hensikt å være uttømmende. Poenget er at dette er kategorier som er analytiske, og i virkeligheten kan det være overlappninger mellom disse. Ifølge Allerns rapport vektlegger journalistene at det i deres arbeid er viktigst at informasjonen som brukes er korrekt og pålitelig, og i praksis at deres rolle i liten grad muliggjør analyserende og undersøkende journalistikk. I forhold til disse tre modellene for kritisk journalistikk vil en da kunne forvente at journalistene er sterkest koblet til den kritisk videreførlende modellen.

Analyse

Spørsmålene jeg stilte journalistene er relatert til de analytiske kategoriene for kritisk journalistikk. De ble spurt om hva de mener med å være kritisk, og deretter fulgte flere oppfølgingsspørsmål. I det følgende vil jeg behandle de analytiske kategoriene i følgende rekkefølge: kritisk videreførlende journalistikk, kritisk avslørende journalistikk og kritisk argumentativ journalistikk.

Kritisk videreførlende journalistikk

Her vil jeg for det første undersøke hvorvidt journalistene mener det er viktig at informasjonen som formidles er korrekt. For det andre vil jeg undersøke om journalistene mener at dette innebærer å bruke flere kilder, og for det tredje vil jeg undersøke hvordan journalistene kan sies å være kritiske i forhold til denne kategorien.

I Allerns rapport fremkom det at de norske journalistene vektla å formidle informasjon som var korrekt fra det politiske miljøet i EU. I forhold til å drive kritisk videreførlende journalistikk er det viktig at det tilstrebes nøytralitet for å formidle informasjon fra det politiske miljøet på en korrekt måte. Fullstendig nøytral eller verdifri dekning anser journalistene som et uoppnåelig ideal ettersom valg av sak, kilder og vinkler er verdimeslige vurderinger²⁴. Likevel mener de fleste journalistene at det bør tilstrebes

nøytralitet, balanse, eller upartiskhet²⁵. Dette tyder på at journalistene anser det for viktig at informasjonen som formidles bør være korrekt.

Halvparten av journalistene legger i begrepet ”kritisk journalistikk” at en bør belyse en sak fra flere sider. Journalist 2 uttaler, blant annet, at kritisk journalistikk handler om å få frem relevante sider av en sak²⁶. En liknende oppfatning deles også av Journalist 3 som mener at kritisk journalistikk innebærer å granske noe fra flere sider²⁷. Journalist 8 vektlegger også å få frem ulike sider av en sak, og presiserer at dette ikke trenger å være til fordel for aktørene i en sak²⁸. Dette tolkes som at Journalist 8 mener at det er viktig å få frem ulike sider av en sak, og understreker sin uavhengighet ved å vektlegge at opplysningene fra kilden blir tolket på journalistens premisser. Samme journalist uttaler også at bruk av flere kilder gjør det lettere å være kritisk²⁹. Dette kan tolkes som at kildene brukes til å

24

Journalist 1: ”...stoffet vinkles, og en kan si at en hver vinkling vil være en viss form for subjektivitet, i og med at en velger seg ut vinkelen eller hvordan ting presenteres”.

Journalist 2: ”Den nøytrale journalistikken er et gammeldags begrep i mine øyne. Bare i kildevalg og ordvalg, og hva vi gjør, så blir det jo, det er jo alltid en vinkel og ansatspunkt i en artikkel, med tittel og ingress”.

Journalist 3: ”Nei, jeg tror aldri det mulig å formidle informasjon nøytralt, fordi du er en person og du bærer med deg verdier og oppfatninger, men det er ikke dermed sagt at en du gir informasjonen bevisst eller ubevisst”.

Journalist 4: ”Hvis du med nøytralitet legger en verdivurdering i begrepet ”å være nøytral”, så tror jeg det er umulig”.

Journalist 5: ”... du velger jo en vinkel. I det å velge en vinkel, så ligger det på et vis en fjerning fra helt nøytralt bilde”.

Journalist 6: ”Det vil aldri være mulig å være helt nøytral, og det henger sammen med at du velger å skrive om noe, og så velger du å ikke skrive om noe annet”.

Journalist 7: ”Det er jo et ideal og det er på langt vei mulig, men det er selvsagt ikke fullstendig mulig fordi alle tar jo med seg sine holdninger og verdier inn i journalistikken og har sin måte å vurdere og rapportere på”.

25

Journalist 1: ”En nyhetsartikkel bør jo tilstrebe en nøytralitet...”

Journalist 2: ”Det må jo være det å være fair og ikke fordreie på ting og ikke ta ting ut av sammenheng og ikke blande mine personlige kjepphester inn...”

Journalist 3: ”At en ikke bevisst forsøker å vri informasjonen, slik at den blir korrekt...”

Journalist 4: ”Det [det er et ideal] å forsøke å være mest mulig upartisk”.

Journalist 6: ”[Det er et ideal] på den måten at du ikke skal lure leserne...”.

Journalist 7: ”En må hige etter balanse, hvis ikke så blir vel troverdigheten skadelidende”.

26

Journalist 2: ”... prøve å få frem relevante sider av en sak”

27

Journalist 3: ”Kritikk går jo på at du gransker noe fra flere sider - at du ser en sak fra flere sider”.

28

Journalist 8: ”Det kan være å få frem sider ved en sak som ikke nødvendigvis ikke er til fordel for den saken gjelder...”.

29

Journalist 8: ”Det å bruke flere kilder gjør det lettere å være kritisk”.

kontrollere andre kilder og/eller at bruk av flere kilder fører til bedre innsikt i en sak, og dermed står journalisten bedre rustet til å formidle en gitt sak. I tillegg nevner Journalist 1 at det å belyse saker fra flere sider er et viktig journalistisk prinsipp³⁰. Det er ovenfor vist at de fire journalistene har et syn på kritisk journalistikk som korresponderer med fremgangsmåten for kritisk viderefremidende journalistikk.

Det er flere av journalistene som viser til at deres dekning er preget av at det ikke er de selv som setter agendaen for hva som skal dekkes. Journalist 1 sier: *[N]år EU legger frem tanker om ny landbrukspolitikk, så er det ikke nødvendigvis en inngående analyse av problemene ved de forslagene vi refererer hjem*". Dette kan, for det første tyde på at, journalistene ikke setter sin egen agenda og, for det andre, at det ikke er snakk om at det foretas analyser. Journalist 3 forklarer at det er vanskelig å vurdere EU-politikk, og dette fører til at en legger vekt på å formidle de ulike standpunktene i en gitt sak³¹. Journalist 2 og Journalist 4 viser til at det høye presset og dag-til-dag dekning fører til at dagsorden ikke settes av journalistene, og at journalistikken muligens er mindre grundig enn i Norge³².

På spørsmål om hvordan journalistene er kritiske, svarte halvparten av journalistene at de var målbærere av andres kritikk eller rettet et kritisk søkelys via reportasjer. Journalist 1 sier eksempelvis at vedkommende ikke fremfører kritikk, men at kritikk blir viderefremidlet fra kilder og at vedkommende i *"høy grad [søker] å henge argumenter på kilder"*³³. Det virker som om dette også gjelder for Journalist 2 og Journalist 3³⁴. Det å være

30

Journalist 1: " ... en vil alltid få frem og belyst saken. Det er et viktig journalistisk prinsipp".

31

Journalist 3: "Det er vanskelig for deg som journalist å vite hva som er helt riktig, for det kan sikkert tolkes sånn og tolkes sånn. Men [det] du gjør da er at du hvert fall refererer begge sider, og så vil fremtiden vise hva som riktig".

32

Journalist 2: "Alle sammen har ganske høy produksjon, og leverer fra dag til dag. Det er ingen her som setter seg ned og jobber med tema i flere uker før de setter ting på trykk. Så slikt sett så kan en kanskje si at det går kjappere og mindre grundig enn andre former for journalistikk som vi driver med i Norge".

Journalist 4: "[J]eg tror nok det er riktig å si med det arbeidspresset og så videre, [at vi] i for stor grad er styrt av den dagsorden som finnes i Kommisjonen og som settes av andre enn oss selv, det er nok riktig".

33

Journalist 1: "[Det er] ikke sånn at jeg har fremført mye kritikk av EU-systemet i min rolle her nede. Det blir jo da som målbærer av andres kritikk, da. Men det er jo klart at jeg vil prøve å oppsøke de som har kritiske bemerkninger".

målbærer av andres kritikk betyr, slik jeg tolker det, at journalistene innhenter uttalelser eller kommentarer som er kritiske og bruker kildenes uttalelser for å lage en kritisk sak. Det samme gjelder for det å rette et kritisk søkelys, som fungerer som virkemiddel for å lage kritiske reportasjer. Journalist 5 forklarer at dette dreier seg om ”*show it, don’t tell it*” - journalistikk, og viser til et eksempel hvor vedkommende i kraft av vinkling og kilder drev kritisk journalistikk³⁵.

Med denne typen forståelse av kritikk forstås det at journalisten vinkler og bruker kilder for å utøve kritikk. Med andre ord ligger det en normativ appell i det som skrives, uten at det forligger en analyse om forholdet. Journalistene har altså en intensjon om å vurdere noe, og gjennom kilder innhentes kritiske vurderinger. Hensikten med den kritisk videreformidlende journalistikken er å fremstille det politiske miljøet på en korrekt måte, og dette impliserer nøytralitet i forhold til det som dekkes. Å innhente kritiske bemerkninger bryter delvis med det å drive kritisk videreformidlende journalistikk, men det er likevel snakk om å formidle posisjoner og er i så måte beslektet til denne analytiske kategorien. Det kan også innskytes at dette kan sies å være mer proaktivt enn en kritisk videreformidlende journalistikk, ettersom den har høyere ambisjoner enn å fremstille en sak korrekt.

Kort oppsummering

Denne gjennomgangen viser, for det første, når det kommer til å fremstille det politiske miljøet på en korrekt måte, later det til at journalistene mener at det bør tilstrebes nøytralitet, balanse og upartiskhet. For det andre at halvparten av journalistene er opptatt med å drive kildekritikk og belyse en sak fra flere sider. For det tredje virker det som at noen av journalistene ønsker å sette sin egen agenda ved å videreformidle kritiske kommentarer. Journalistene gir også uttrykk for at det drives en del kritisk videreformidlende journalistikk. Grunnen til dette er at journalistene har begrensede ressurser, samt at EU-politikk kan være

³⁴

Journalist 2: ”*Jeg har jo fremført kritikk i den forstand at jeg har intervjuet folk som har vært uhyre skeptiske til ulike ting*”.

Journalist 8: ”[Kritisk] *via kildene jeg bruker*”.

³⁵

Journalist 5: ”*Når jeg skriver om tyskernes utbygning og åpne kullgruver, så er det ... på et vis sånn ”show it, don’t tell it”-journalistikk... du skriver ikke ... at Tyskland skiter i eget reir... [J]eg intervjuer damen som blir tvangsflyttet og lar henne stå og fortelle hva som egentlig skjer*”.

vanskelig å vurdere. Det fremkommer i intervjuene ingen hindring for å utøve kritisk videreformidlende journalistikk.

Kritisk avslørende journalistikk

Her vil jeg for det første undersøke hvilken forståelse journalistene har i forhold til å drive kritisk avslørende journalistikk i Brussel. For det andre vil jeg undersøke muligheten journalistene har for å drive avslørende journalistikk ved å undersøke to påstander Rossavik fremsetter om hvorfor det er vanskelig å drive kritisk journalistikk i Brussel. For det første at journalistene har for dårlig kapasitet og for det andre at EU er et lukket system. I Allerns forskning finnes det belegg for å støtte opp under begge disse påstandene (Allern 2007). Disse påstandene undersøkes ved å høre om journalistene mener at de har kapasitet til å drive avslørende journalistikk og i hvilken grad de oppfatter EU som lukket.

Med utgangspunkt i Watergate-skandalen stilte jeg flere spørsmål om det å drive kritisk avslørende journalistikk. Dette ble gjort for ikke å stille ledende spørsmål og under antagelsen om at Watergate-skandalen er et symbol for kritisk avslørende journalistikk³⁶. Det viste seg at de fleste norske journalistene har positive assosiasjoner til journalistenes arbeid i Watergate-saken og gir uttrykk for at en slik type journalistikk representerer et ideal for dem, selv om dette ikke er det eneste³⁷. Hvilken mening tillegger så journalistene denne typen for journalistikk? På den ene siden viser journalistene til noen av elementene som

³⁶ Watergate-skandalen dreier seg om en politisk skandale i USA fra 1972-1974 hvor president Nixons stab og de som var lojale til ham var innblandet i en rekke illegale aktiviteter som politisk spionasje, sabotasje, valgkampsvindel, innbrudd, skattesvindel og ulovlig avlytting. I avsløringen av disse ulovlighetene, som førte til at Nixon gikk av, anses journalister i *Washington Post* for å være betydningsfulle (Houston 2003).

³⁷

Journalist 1: "... undersøkende journalistikk hvis det er det du mener med watergateaktig journalistikk, så er jo det kjempeviktig. Det er jo noe av de viktigste samfunnsfunksjonen norske presse har... Det er jo den type saker som alle journalister ønsker å gjøre, eller i hvert fall når en jobber med politikk og med å avdekke forhold som får store konsekvenser".

Journalist 2: "Ja, det er jo et mål å alltid gå grundig til verks og gå til kildene og prøve å finne ut så mye som mulig om hva som faktisk foregår og avdekke sammenhenger bak ting som skjer. Så absolutt".

Journalist 3: "Selvfølgelig er det ideal, men det er selvfølgelig ikke sagt at jeg akkurat nå driver med den mest gravende journalistikken...".

Journalist 5: "Det var en kritisk journalistikk som avslørte maktmisbruk og som fikk store konsekvenser. Det er en nyhet, det har relevans og det får en konsekvens. Det er det høyeste som henger når du virkelig klarer å gjøre det som har så store konsekvenser".

Journalist 6: "Ja, ett av flere [idealer], men det med gravende journalistikk...".

Journalist 8: "På en måte [representerer Watergate] et journalistisk ideal, fordi de klarte å avdekke noe som den politiske makten prøvde å skjule. Og den var med på å forandre journalistikken i USA, og sikkert veldig mange andre land også, fordi de så at her kan avisene avdekke usannheter på høyeste nivå i politikken".

karakteriserer den kritisk avslørende journalistikken. Flere av journalistene viser til at dette er en form for journalistikk som avdekker maktmisbruk eller offentliggjør ting som den politiske makten ikke ønsker offentliggjort³⁸, se fotnote 37. Dette harmonerer med hovedformålet med den kritisk avslørende kategorien. Et annet aspekt, som de fleste journalistene viser til, er at en slik type journalistikk er arbeids- og ressurskrevende, og innebærer at en går grundig til verks og graver og ikke gir opp³⁹. Journalist 4 sier også at journalistene i Brussel bør ”drive undersøkende journalistikk i den [forstand] at de bør komme seg ut og skaffe seg kilder og ikke stole på pressemeldinger”. Dette tyder på at en driver en form for kontroll av de politiske myndighetene.

Journalist 7 mener at en kritisk gravende journalistikk handler om å ”være i forkant”⁴⁰. Journalist 1 viser også til å ”være i forkant” og gir et eksempel som kan forklare nærmere: ”[F]or et par uker siden drog en kollega ved siden av meg, Eystein Røssum, opp en ’story’ om EUs eller Kommisjonens forslag om nye terrorforskrifter for flyreiser, hvor han konfronterte EU-delegasjonen – den norske EU-delegasjonen – som ikke visste om forskriften. Og dette er sentrale spørsmål for alle som skal reise med fly fra Norge, fordi Norge ikke er med [i EU]”. I saken som det refereres til konfronterte BTs korrespondent en tilsynelatende uoppmerksom EU-delegasjon om forskriftens implikasjoner for Norge⁴¹. Dette tolkes som at journalistene er proaktive og setter sin egen agenda. På den måten kan det journalistiske arbeidet være mer autonomt, og med mulighet til å drive kontroll av politiske myndigheter. Dette kan sies å være en form for kontroll av politiske myndigheter.

³⁸ Se fotnote 37.

³⁹

Journalist 1: ”Problemet [med undersøkende journalistikk] er jo at det tar tid eller ressurser”.

Journalist 2: ”Ja, det er jo et mål alltid å gå grundig til verks og gå til kildene og prøve å finne ut så mye som mulig”.

Journalist 3: ”Altså, de gjør ikke mer enn hva andre journalister gjør, poenget er at de [Watergate-journalistene] ga seg ikke, de gravde videre i en redaksjon hvor det var mulig... det et representer en ting som er ganske viktig, og det er å ikke gi opp og ha troen på at du har en historie”.

Journalist 6: ”Du må huske på at det krever utrolig lang tid [å drive undersøkende journalistikk].

Journalist 8 ” [Undersøkende journalistikk] krever en del ressurser i form av penger og tid for å jobbe med en sak eller en problemstilling over lengre tid, og ... helt urealistisk. Fordi en har ikke den økonomien som skal til for å drive et prosjekt i så lang tid”.

⁴⁰

Journalist 7: ” [Å] være i forkant og få ut noe EU ikke vil ha ut, som er kritisk gravende journalistikk, det er vanskelig”.

⁴¹ Røssum, Eystein (2007). ’EU vil saumfare flypassasjerer’, Bergens Tidende 6. november.

Jeg vil videre undersøke mulighetene journalistene har for å drive kritisk avslørende journalistikk.

Blant alle journalistene som ble intervjuet, var det kun én journalist, Journalist 4, som hadde forsøkt å drive undersøkende journalistikk, og det uten resultater⁴². At én journalist har forsøkt å drive undersøkende journalistikk sier ikke så mye om mulighetene for å drive med dette. Hvorvidt det er mulig å drive undersøkende journalistikk i Brussel er et stort spørsmål. Jeg vil i denne sammenhengen basere svaret mitt på hvordan journalistene vurderer sin mulighet for å drive kritisk avslørende journalistikk i lys av Rossaviks påstander om hvorfor det er vanskelig å drive undersøkende journalistikk. Rossaviks første påstand er at det er lite ressurser som stilles til disposisjon hos de enkelte redaksjonene for å dekke EU. Dette betyr først og fremst at norske redaksjoner kun sender ut én person – i beste fall – som i tillegg har stor arbeidsmengde. Når vi vet at undersøkende journalistikk er ressurskrevende, så følger det at betingelsene for å drive undersøkende er dårlige. Den andre påstanden er at EU-systemet er lukket, noe som hindrer tilgang til kilder og gjør det vanskelig å drive undersøkende journalistikk. Stemmer disse påstandene?

De fleste journalistene viser til at deres arbeidskapasitet gjør det vanskelig å kunne drive undersøkende journalistikk⁴³. Journalist 5s formulering later til å være representativ for journalistenes begrensede arbeidskapasitet: ”... den gravende journalistikken er litt vanskeligere i den daglige jobben her nede fordi det skjer så mye og du har så stort ansvar”. Dette er forståelig med tanke på EU er en stor organisasjon, og at det er få norske journalister som arbeider i Brussel. Det er med andre ord vanskelig for journalistene, med den arbeidsmengden de har, å kunne fordype seg i en sak over lengre tid og drive kritisk

42

Journalist 4: ”[V]i hadde en slik historie som er knyttet til de såkalte CIA-flyene, du husker de som fraktet fanger fra Guantanamo og så videre. Der er det ble inngått avtaler mellom ulike land, og hvor også Norge er med, og de hemmelige avtalene jaget vi i en periode – flere journalister i samarbeid her nede. Jeg jobbet i sammen med noen dansker og noen hollandske, uten at vi klarte å komme til bunns i det på det tidspunktet”.

43

Journalist 1: ”Her nede, i svært liten grad. Vil jeg si. På en annen side så er det såpass få som er her nede... og... en kan jo snappe opp en del ting her nede som kan få konsekvenser, som ikke er så godt kjent hjemme. Men i praksis, så... kanskje noe med arbeidsmengden også rollen min da, som gjør at jeg ikke får gjort så mye av det. Men i kanskje grad større her enn hjemme”.

Journalist 2: ”Men det blir ikke gjort mye av det i dag fordi, det er så få og vi har så mye å rapportere...”

Journalist 4: ”... det er klart at arbeidspresset her er rimelig stort”.

Journalist 6: ”Du må huske på at det krever utrolig lang tid. Men hvis du har et kontor her med en sju-åtte medarbeidere så er det klart at du kan la noen holde på, sånn litt etter litt”.

Journalist 8: se fotnote 39.

avslørende journalistikk. På den andre siden så betyr ikke dette at det ville være umulig å drive kritisk avslørende journalistikk, og nettopp tre av journalistene mener at det vil være mulig på tross av begrenset arbeidskapasitet⁴⁴. To av disse mener at de ville fått ressurser fra sine redaksjoner til dette hvis de kom over noe av interesse. Det later dermed til at muligheten for å drive avslørende journalistikk er til stede for noen av journalistene, samtidig som det ikke er mulig for de andre. I så måte er Rossaviks påstand om at ressurser er en hindring delvis riktig.

I forhold til Rossaviks andre påstand, om at EU-systemet er lukket og dermed hindrer kildetilgang, mener de fleste journalistene at det er vanskelig å få tilgang til europeiske topp-politikere i EU-systemet⁴⁵. Journalistene forklarer dette med at norske medier er små og uviktige, samtidig som Norge er et "utenforland" i EU-systemet. Dermed er det mindre interessant for topp-politikere å vie oppmerksomhet til norske journalister, samtidig som de konkurrerer med mange andre journalister om politikernes oppmerksomhet⁴⁶. På den andre

44

Journalist 4: "Nja, hvis du mener gravende journalistikk, så har jeg [mulighet til] det".

Journalist 2: "[H]vis det var et eller annet som [journalistens avis] mente var superinteressant å bare ta tak i, så kunne de sagt at dette skulle du bare drive med dette i tre uker. Og det hadde jo gått an. Jeg er jo på reportasjereiser i to uker i slengen, og da er jeg jo òg borte".

Journalist 5: "Hvis jeg hadde kommet over noe som var en stor sak, så hadde jeg ikke hatt noe problem med å få ressurser til å drive en stor sak av [journalistens avis]".

45

Journalist 1: "Det nok mye kortere vei i Norge..."

Journalist 2: "... det vanskeligere for meg å få snakke med personer som Gordon Brown enn å få prate med Jens Stoltenberg.

Journalist 3: "Det er større forhold, mer 'security'. Ja, så klart er det lengre opp til toppen her".

Journalist 4: "... som et 'utenforland', hvis du tenker på kommisjonærer og sånn, så er det dét..."

Journalist 6: "...EU-kommisjonens president har ikke tid til å snakke med hver og en journalist..."

Journalist 8: "Det er vanskelig å nå toppene..."

46

Journalist 2: *For di at [journalistens avis i] EU er en helt uvesentlig avis, sammenliknet med [journalistens avis] i Norge.*

Journalist 3: "Det er bare flere journalister som ber om intervjuer..."

Journalist 4: "Men som et utenforland, hvis du tenker på kommisjonærer og sånn, så er dét det ..."

Journalist 5: "I Norge representerer jeg en stor avis, som har på et vis en 'standing' og det gjør vi alle. Alle som er her nede representerer store mediainteresser som har en makt. Altså, her nede kommer vi et ikke EU-land, med fire millioner innbyggere som stort sett aldri lager problemer. Det er klart, hvem bryr seg om hva [journalistens avis] skriver av viktige og tunge aktører her nede? Vi har jo ikke den samme tilgangen. At ingen bryr seg om hva [journalistens avis] sier høres tåpelig ut, men vi har ikke den samme tilgangen som de store mektige talerørene i Frankrike og Storbritannia".

Journalist 6: "Det sier seg selv, altså EU-kommisjonens president har ikke tid til å snakke med hver og en journalist, om en måtte prøve på det.

siden hevder også tre av journalistene at det ikke er umulig å få tilgang til disse, og det vises til at det er mulig å komme i uformell kontakt eller hvis en bruker kløkt⁴⁷. Det er også lett å få uttalelser fra embetsverket og særlig vedrørende spørsmål hvor Norge anses for å ha økonomisk innflytelse, for eksempel innenfor olje, fisk og sjøfart⁴⁸. Det hevdes også av fire av journalistene at EU er en åpen institusjon⁴⁹, mens kun én journalist mener at EU er lukket⁵⁰. Journalist 8 forklarer at topp-politikere og toppbyråkrater er lite tilgjengelige, men at pressetalspersoner og rådgivere i EU-systemet er enkle å komme i kontakt med⁵¹. EU-systemet er med andre ord ikke så lukket som en får inntrykk av hos Rossavik, ifølge disse journalistene.

På spørsmål om hvordan en kan drive kritisk avslørende mener noen av journalistene at undersøkende journalistikk bør og kan skje på områder hvor Norge er involvert. Journalist 4 og Journalist 7 mener at som norsk journalist så bør en drive gravende journalistikk rettet

Journalist 7: *”Så å drive førstehåndskritisk gravende journalistikk på EU-systemet, det sentrale EU-systemet, Kommisjonen og sånt, er vanskelig for et ’utenforland’, vi har jo ikke våre egne folk i så stor grad der inne.*

47

Journalist 3: *”Ja, så klart er det lengre opp til toppen her. Det betyr ikke at det er helt umulig.”*

Journalist 4: *”Så du må ofte være litt smartere og finne noen veier rundt og finne ut om de er der og om de har fem minutter du kan stikke, ikke sant”.*

Journalist 6: *”Tilfeldigvis kommer du jo av og til sånn på snakkehold med en del av disse øvre lederne, men dette her må jo foregå på pressekonferanser og sånt”.*

48

Journalist 4: *”Men som et ’utenforland’, hvis du tenker på kommisjonærer og sånn, så er det dét, men innenfor de områdene hvor Norge betyr noe, fisk, sjøfart, energi, så er det ikke spesielt vanskelig for å få kommentarer og kontakt”.*

49

Journalist 2: *”[Det er] store prosesser i forkant av de beslutningene og når de møtes for å endelig fatte avgjørelsen, så vet vi jo ofte utfallet på forhånd. Så det er ganske stor grad av åpenhet underveis, men ikke så mye som i Norge”.*

Journalist 4: *”Altså, EU er ganske åpen institusjon...”*

Journalist 6: *”EU er egentlig en veldig åpen institusjon. Jeg får nesten alt for mye informasjon på e-post. Det tar evigheter å få tømt postkassen”.*

Journalist 8: *”Det jeg har opplevd her, er at jeg har blitt overrasket over hvor tilgjengelige folk er – nå tenker jeg særlig innenfor det politiske systemet. Jeg har ikke i så stor grad gjort saker som går på næringslivet og eller organisasjoner, men innenfor det politiske miljøet så er det nesten mer tilgjengelig her enn i Norge. Det er vanskelig å nå toppene, men for de som er litt lenger nede, pressetalspersoner eller rådgivere, synes jeg at det har vært imponerende greit å få til”.*

50

Journalist 7: *”Systemet er mye, mye større og mye mer komplisert og mye mer lukket”.*

51

Journalist 8: se fotnote 49.

mot EØS- og Schengen-avtalen, hvor Norge er politisk involvert⁵². Det som likevel kan legge hindringer for dette, er at norske myndigheter i Brussel [EU-delegasjonen] er tilbakeholdne med informasjon, ifølge Journalist 4⁵³.

Kort oppsummering

I denne analysen har jeg vist at journalistene har forståelse og ønske om å drive kritisk avslørende journalistikk. De uttrykker at kritisk avslørende journalistikk er viktig, men samtidig at dette krever ressurser, noe de ikke har så mye av. Å drive kritisk avslørende journalistikk later derimot ikke til å være umulig. For det første sier tre av journalistene at dette er mulig. For det andre opplever flere av journalistene EU-systemet som relativt åpent. Muligheten ligger derfor til en viss grad åpen. Med hensyn til hva en bør drive kritisk undersøkende journalistikk i forhold til, mente to av journalistene at det bør drives kritisk avslørende journalistikk rettet mot forholdet Norge/EU med særlig fokus på norske myndigheter i Brussel.

Kritisk argumenterende journalistikk

Herunder vil jeg, for det første, undersøke om kritisk journalistikk kobles til å gjøre fenomener mer forståelige. Deretter om journalistene analyserer argumenter, hvilke vurderingsstandarder som brukes.

I undersøkelsen av den kritisk viderefremmede journalistikken fremkommer det fra noen av journalistene at det er liten tid til å lage analyser. Likevel sier alle de norske journalistene i Brussel at de produserer analyser. Fem av journalistene vektlegger viktigheten av å sette ting i sammenheng eller gjøre fenomener forståelige for mottakerne. Journalist 3 forklarer at: *”når en kommenterer og analyserer så er det jo dine egne vurderinger av saken en fremmer, men det er jo ikke ut i fra et politisk ståsted eller om du*

52

Journalist 4: *”Altså, som norsk journalistikk er det ikke så forferdelig mye i EU som er så forferdelig interessant for oss, bortsett fra noe som har relevans i forhold til EØS-avtalen eller Schengen eller den type ting”.*

Journalist 7: *”Ja, altså vi har jo muligheten til å gjøre det på våre egne områder. Forholdet mellom Norge og EU. Der er det vi som de norske journalistene som er de første”.*

53

Journalist 4: *”Altså, EU er ganske åpen institusjon, det er verre med de folkene oppe på Place Schumann [den norske EU-delegasjonen] og det norske Utenriksdepartement”.*

er for eller i mot EU. Altså, en prøver på en måte å se saken i større perspektiv og analysere: hva betyr dette, og hvorfor sier Storbritannia slikt, hvorfor mener den franske presidenten det". Journalistens utsagn forteller oss at vedkommendes analyser har til hensikt å forklare hva gitte fenomener betyr. Tilsvarende gir Journalist 6 uttrykk for at vedkommende anvender perspektiver og sammenlikner for å forklare og skape forståelse av politiske fenomener⁵⁴. Journalist 2 forklarer at vedkommende har laget analyser, hvor siktemålet var å forsøke "å sette ting i sammenheng"⁵⁵. Det å sette ting i sammenheng eller fremstille forhold forståelig fremheves også av Journalist 1 og Journalist 7⁵⁶.

Tre av journalistene mener at kritisk journalistikk handler om å tolke den politiske makten. Journalist 4 mener at kritisk journalistikk handler om at en som journalist "stiller spørsmål ved det som gjøres", og viser til et eksempel hvor journalistene i Brussel ikke stilte spørsmål ved tjenestemannsdirektivet – noe som burde vært gjort⁵⁷. Dette kan tolkes som at journalisten, for det første, mener at kritisk journalistikk innebærer at en problematiserer. For det andre at det er den politiske makt, som i dette tilfellet er EU-kommisjonen, som bør problematiseres av journalister. Journalist 8 har et syn som korresponderer med denne

54

Journalist 6: "For norske lesere er det viktig å prøve enten det gjelder Belgias uendelige regjeringsskandale eller hva som helst annet, egentlig, er det viktig å formidle en forståelse av hva det dreier seg om. Hvilke aktører som er med i bildet, hvilke krefter det er som står mot hverandre og du må da gjerne trekke opp et perspektiv hvor du kan sammenlikne med noe som leserne kjenner igjen for å kunne forstå det".

55

Journalist 2: "For to år siden laget jeg... en analyse om toppmøte i Finland, EU/Russland toppmøte, der det var sterk konflikt mellom Polen på den ene siden, og Russland på den andre siden. Jeg vet ikke om du kjenner den, det har vært et veldig anstrengt forhold mellom Polen og Russland lenge, og det har vært et problem for EU fordi Polen er EU-medlem. Polakkene har blokkert for en samarbeidsavtale og de har laget problemer i forhold til en gassrørledning, som Russland og Tyskland skal bygge sammen. Og hvis du tenker på hvilket kildemateriale jeg brukte og slikt, så var det mer en historisk gjennomgang av Polen og Finland og drøfting i forhold til posisjoner landene hadde tatt i akkurat i det møte der eller var ventet at de kom til å ta. Så det var en type analyse for å prøve å sette ting i sammenheng".

56

Journalist 1: "[I] forhold til kritisk dekning, så vil det være å sette ting i sammenheng".

Journalist 7: "[M]itt ideal er å bidra til at folk ikke overser politikk og hvor viktig politikk er for dem. Jeg setter alt inn på å skjære til beinet, alt som er mulig å skjære vekk".

57

Journalist 4: "... at en etterprøver og stiller spørsmål ved det som gjøres. Et veldig godt eksempel er dette berømte tjenestemannsdirektivet som en baler med i Norge nå. Det var et direktiv som seilte gjennom kommisjonsprosessen uten at noen stilte spørsmål ved det, og uten noen debatt. Og så kom problemene når det kom til ministerrådet, til medlemslandene, og det endte med 'nei' i Frankrike i folkeavstemningen mot traktaten. Og der burde noen journalister på et mye tidligere tidspunkt ha stilt noen kritiske spørsmål til det. Men dét tror jeg er et eksempel på et direktiv som var inni en sånn loop og en EU-tankegang, som preger en del av journalistene: om at det er bra å liberalisere og ingen stopper opp og stiller spørsmål. Og da gjør en ikke jobben sin. Å av og til være djevelens advokat og være uenig, bare for å være uenig".

forståelsen av kritisk journalistikk, da journalisten vektlegger å stille spørsmålstegn ved en samfunnssituasjon⁵⁸, som rimeligvis er relatert til politiske anliggender. Journalist 8 forklarer at vedkommende har laget en sak om sammenhengen mellom matvarepriser og bioenergi, hvor vedkommende vurderte virkningen av EUs planer om å redusere Co2-utslipp innen 2020⁵⁹. Journalist 5 er mer generell i sitt svar og mener at kritisk journalistikk er ”å stille spørsmålstegn ved de vedtatte sannheter”.

Det er sentralt for den argumentative journalistmodellen at politiske argumenters holdbarhet vurderes av pressen. For å undersøke om journalistene mente at dette var viktig spurte jeg om journalistene vurderer aktørers argumenter⁶⁰. Tre av journalistene later til å analysere argumenter. Journalist 4 forklarer at: ”Ja, det er i kommentarartikler. Da prøver jeg å lete etter ømme tær som ingen ennå har tråkket på”. Mens Journalist 8 viser til en artikkel hvor vedkommende har vurdert EUs klimapolitikk i lys av bioenergi og matvarepriser⁶¹. Journalist 7 sier at vedkommende blant annet vurderer politiske beslutninger i lys av hvorvidt det fantes argumenter for en gitt beslutning og hvorvidt disse kunne sies å være ”reelle”⁶². Med andre ord er det snakk om et fokus på argumentene i en politisk prosess.

Et annet element som er viktig for den kritisk argumentative journalisten er bruk vurderingsstandarder. Journalistene ble spurt hva som ble lagt til grunn for deres kritikk.

58

Journalist 8: ”... å stille spørsmålstegn ved en problemstilling eller samfunnssituasjon...”.

59

Journalist 8: ”Da skrev jeg om hvilke konsekvenser bioenergi har, altså etanol. Hvilke konsekvenser det har for ulike samfunnsforhold – for eksempel matvarepriser. Da fikk jeg frem hvorfor det kunne være problematisk. Altså hva som er bra med det. Det er i den forstand at det kan redusere bruken av ordinær bensin, diesel, ordinære energikilder og redusere Co2, men problemet er det at det får konsekvenser at en bruker landbruksjord for å skaffe drivstoff. Så det var en sak hvor jeg så litt på legitimiteten til EU sin drivstoff-politikk og fikk frem problemstillingen: ... Innen 2020 så skal de redusere Co2-utslippene med tjue prosent og for å få til det så er det en viss prosentandel som skal være alternativ energikilder – jeg husker ikke tallet. Da vurderte jeg hvilken betydning det vil få. Så det kan være et eksempel på vurdering av argument”.

⁶⁰ Se spørsmål 58.

⁶¹ Journalist 8: se fotnote 64.

62

Journalist 7: ”[O]m de i tilstrekkelig grad tar hensyn til forholdet, om det er et for vassent kompromiss, om det er styrt av interessegrupper eller hensynet til mottakergruppen, om det er et legitimt demokratisk fattet vedtak, om det er de reelle argumentene som legges frem for beslutningen eller om det er skjulte argumenter som beslutningstakerne ikke vil ha frem. At det er begrunnelse for beslutningen. Det er bare vanlige måten å tenke seg kontrollspørsmål”

Blant journalistene er det to stykker som viser til bruk av standarder. Journalist 6 sier at det ikke er tilstrekkelig å ha kunnskap om tingens tilstand, men at det også trengs akademisk kunnskap for å sette ting i perspektiv og sammenheng⁶³. Det er rimelig å tolke journalisten dithen at vedkommende bruker teorier for å vurdere gitte forhold, og i så måte vil det være snakk om bruk av en gitt standard. Journalist 7 lister opp det vedkommende kaller ”kontrollspørsmål” for politiske vedtak som later til å fungere som vurderingsstandarder⁶⁴.

En hensikt med å drive kritisk argumenterende journalistikk er å skape engasjement i befolkningen ved å bidra med innspill i det offentlige ordskiftet. I lys av å drive kritisk journalistikk, var det tre journalister som vektla å skape debatt. Journalist 7 uttrykker en målsetning om å ”[I]egge frem engasjerende og kanskje provoserende informasjon som gjør at folk blir med i debatten”. Det å skape debatt er også uttrykt som av betydning for Journalist 2 og Journalist 6⁶⁵.

Kort oppsummering

I forhold til å drive kritisk argumentativ journalist så later det til at de fleste journalistene var opptatt med å sette fenomener i sammenheng. Derimot var det få av journalistene som var opptatt med å vurdere argumenter og tolke den politiske makten. Det var kun to journalister som viste til vurderingsstander som legges til grunn for deres analyser, og datamaterialet er for tynt til å kunne konkludere. Ettersom alle journalistene sier at de lager analyser så skulle det ikke ligge noen hindring i veien for å drive kritisk argumentativ journalistikk.

⁶³

Journalist 6: ”Og da gjelder det ikke bare konkret kunnskap om akkurat hva noen sier og hva noen gjør, men også at du har en bakenforliggende akademisk kunnskap som gjør at du kan sette ting i perspektiv og sette ting inn i en sammenheng”.

⁶⁴

Journalist: se fotnote 62.

⁶⁵

Journalist 2: ”[B]idra til debatt. Hvis det er noe en mener er verdt å debattere”.

Journalist 6: ”Jeg skriver både for den aktive samfunnsdebattanten og for dem som bare vil følge med og holde seg orientert, men som ikke er aktive deltakere utenom ved middagsbordet og familiesammenhenger og i vennekretsen”.

Konklusjon

Ved en gjennomgang av journalistenes oppfatninger av kritisk journalistikk så kan en observere at journalistene har ulike forståelser om hva dette begrepet inneholder. Det er kanskje ikke så rart med tanke på at begrepet rommer flere meninger. På tross av ulike oppfatninger av kritisk journalistikk, så dekker journalistene samlede forståelse av kritisk journalistikk flere av aspektene jeg mente var relevante for å være en kritisk presse i forhold til demokratimodellene. Jeg vil her komme tilbake til spørsmålene jeg stilte i begynnelsen av kapittelet; i hvilken forstand journalistene er kritiske og hvilken mulighet de har det for å være kritiske. På grunnlag av analysene virker det rimelig å si at journalistene er mer eller mindre kritiske i forhold til de analytiske kategoriene, men det er imidlertid noen aspekter ved kategoriene som er sterkere representert enn andre.

For det første later det til at journalistene er kritiske i den forstand at de driver kritisk videreformidlende journalistikk. Journalistene vektlegger at informasjonen skal tilstrebe nøytralitet, balanse og upartiskhet. Halvparten av journalistene mener også at det er viktig å belyse en sak fra flere sider. Det nevnes også av noen journalister at en slik type journalistikk er vanlig på grunn av arbeidspress og at EU et komplekst system. I tillegg nevner noen av journalistene at de innhenter kritiske merknader. Dette kan sies å være en anelse mer samfunnskritisk enn hva å drive kritisk videreformidling innebærer, selv om det er snakk om å videreformidle standpunkter. Alle journalistene har mulighet til å drive kritisk videreformidlende journalistikk.

For det andre later det i mindre grad til at journalistene er kritiske i den forstand at de driver kritisk avslørende journalistikk. Dette handler imidlertid ikke om journalistens forståelser eller ønsker, men at de har begrensede ressurser til den slags. Helt umulig anså derimot ikke journalistene det for å være å drive kritisk avslørende journalistikk: Noen av journalistene mente at EU ikke var en særlig lukket organisasjon, samtidig som tre av journalistene mente at du hadde fått ressurser fra sine redaksjoner hvis de fanget opp noe av interesse. Noen av journalistene mener at undersøkende journalistikk bør drives ved at en er proaktiv i forhold til hva norske myndigheter driver på med i Brussel og forsøke å forutse virkninger av EU-politikk for Norge. Dette fremkom det et eksempel på hvor en journalist konfronterte norske myndigheter i Brussel, uten at dette sannsynligvis krevde mye ressurser.

Dette kan også tyde på at det er mulig for norsk presse i Brussel å drive kritisk avslørende journalistikk uten at dette nødvendigvis krever mye ressurser.

For å undersøke journalistenes mulighet for å drive kritisk undersøkende journalistikk, ble journalistene, blant annet, spurt om de anså EU for å være lukket, slik som Rossavik hevdet. En kan stille spørsmål ved om åpenhet er et premiss for at journalister skal drive undersøkende journalistikk. Er det ikke nettopp den informasjonen som er ikke lett tilgjengelig som skal fremskaffes: det som foregår bak lukkede dører. At de norske myndighetene er tilbakeholdne med informasjon er derfor ikke et argument i seg selv for å ikke drive kritisk avslørende journalistikk, og burde i stedet være en grunn til at en burde drive undersøkende journalistikk. Med dette mener jeg ikke at det er uproblematisk hvis norske myndigheter er tilbakeholdne med informasjon.

For det tredje så later det til at journalistene delvis driver kritisk journalistikk i den forstand at de er kritisk argumentative. Flertallet av journalistene laget analyser og forsøkte å sette ting i sammenheng for gjøre EU-virkeligheten forståelig for sine mottakere, i tråd med den kritisk argumentative journalistrollen. Derimot var fokuset på å vurdere argumentasjon og tolke den politiske makten ikke særlig vektlagt. Det later heller ikke til at det skulle være noen praktiske hindringer i veien for å drive kritisk argumentativ journalistikk.

Det var tidligere reist tvil ved om den norske pressen i Brussel drev kritisk journalistikk. Jeg har her vist at norsk presse i Brussel kan forstås som kritiske i den forstand at den driver kritisk videreformidlende journalistikk, samtidig som den delvis driver kritisk argumentativ journalistikk. Den driver imidlertid ikke særlig med kritisk avslørende journalistikk, men journalistene har likevel en viss mulighet til dette.

Kapittel 5: Journalistenes syn på EU-politikk

Innledning

Martin Eide skriver at ”[n]yheter er ikke hendelser eller begivenheter eller saksforhold eller ideer. Nyheter blir det først når det er gjort til en nyhet gjennom aktiv fortolkning og bearbeiding” (Eide 1992:22). Det er altså journalisten, som vanligvis er tilknyttet en mediaorganisasjon, som gjennom en fortolkningsprosess lager nyheter; noen saker gis prioritering, mens andre blir neglisjerte. Av og til krever redaksjonen at visse saker dekkes, andre ganger står journalistene fritt til å velge. Journalistene velger vinkling for dekninger og vurderer sine kilder. Noen saker blir fremstilt som nyheter og andre blir behandlet i analyseform. Dette reiser, for det første, spørsmål om hvordan media setter sitt preg på deknningen av EU, og pressen som agendasetter. For det andre stiller dette spørsmål ved medias makt i lys av medievinningen som brukes. Medias valg i forhold til hva som skal dekkes, og hvordan dette skal dekkes, vil blant annet være koblet til deres rammer for å tolke EU-politikk – syn på EU-politikk. Hvordan fortolker norske journalister EU-politikk, og er deres syn på politikk dekkende for å kunne formidle EUs kompleksitet til den norske offentligheten?

Vi vet lite om hvordan de norske journalister i Brussel tolker politikk, og den eneste indikasjonen jeg fant, var sitatet i Allerns rapport. Her fremstår EU som en problemløsende enhet for økonomisk integrasjon. Dette er imidlertid bare én måte å forstå EU på, og Eriksen og Fossum (2000:13) kritiserer denne forståelsen fordi den undervurderer verdier og normer i politikken, samtidig som potensialet til gode argumenter ikke blir tatt høyde for. Fra et deliberativt perspektiv vil den politiske kommunikasjonen være viktig for EU-integrasjon fordi samhandling og løsninger på fellesproblemer oppnås i en argumentativ prosess. Spørsmålet er hvilke fortolkningsrammer de norske journalister bruker for å gi mening til EU-politikk?

I teorikapittelet ble det gjort rede for hvordan syn på politikk kan sies å være fortolkningsrammer for å forstå politiske fenomener, og jeg vil her sette opp tre syn på politikk, inspirert av demokratimodellene, som jeg vil teste på journalister: teknokratisk, maktpolitisk og deliberativt. Rasjonale for å undersøke dette er at journalistenes fortolkningsrammer antas å være koblet til hvordan de dekker EU, noe som får betydning

for hvilke demokratiske verdier pressen fremmer. En må være klar over at det kun foreligger en begrunnet antagelse mellom hvordan journalistene oppfatter fenomener og hvilke medievinklinger som formidles til den norske offentlighet. På tross av dette kan funnene gi en indikasjon på hvilke medievinklinger som formidles eller ikke formidles til den norske offentlighet.

Alle de tre perspektivene på EU-politikk som skal presenteres kan sies å ha forklaringskraft for å forklare EU-integrasjon, og i så måte er ingen av dem irrelevante. Pressen bør jo beskrive EU som et teknokrati hvis det fortøner seg slik, eller beskrive maktkamp eller deliberasjon hvis dette finner sted. Det vil jo være feil å beskrive EU som en deliberativ organisasjon hvis den i praksis kan sies å være teknokratisk. Spørsmålet om hva EU er, er likevel ikke entydig, og hvilket svar en kommer frem til kan variere fra sak til sak og ut fra hvilket teoretisk utgangspunkt en har. Hensikten med å kartlegge journalistenes syn på EU-politikk er et ledd i å undersøke hvilke fortolkningsrammer journalistene overbringer til den norske offentlighet, og hvilke demokratiske implikasjoner dette har.

Jeg begynner med å gjøre rede for de ulike synene på politikk, og for hvert perspektiv vil jeg vise til hvilke demokratiske implikasjoner som er knyttet til de ulike synene på politikk og gjøre rede for hva som skal undersøkes i analysedelen. Jeg begynner med det teknokratiske synet på politikk, deretter det strategiske og til slutt det deliberative. Deretter følger analysene som er strukturert i forhold til de tre synene på politikk. Til slutt vil jeg oppsummere funnene og se dem i forhold til hverandre for å kunne si noe om hvilket syn journalistene har på EU-politikk.

Teoretisk rammeverk:

Teknokratisk perspektiv

I dette perspektivet kan vi forstå EUs utvikling som noe som skjer for å øke handel og velstand på tvers av landegrenser til medlemslandene. For å kunne gjøre dette, må fellesregler vedtas og praktiske problemer løses. I denne prosessen er ikke borgerne direkte involvert i beslutningsprosessen, og Kommisjonen og EF-domstolen, som ikke er folkevalgte, er viktige beslutningstakere. Det er medlemsstatenes egeninteresse som ligger til grunn for EU-integrasjon, og hvis problemløsningen er effektiv så vil dette øke

velstanden i medlemslandene. Vurderinger om hvorvidt EU har legitimitet er i dette perspektivet koblet til EUs kapasitet til å løse problemer på en effektiv måte. Fra et demokratisk perspektiv kan dette virke problematisk, men beslutningene begrenser seg til å gjelde handel, tjenester, produksjon, valutapolitikk (EMU), bistand, forbruker- og konkurransepolitikk, ifølge Moravcsik (2004). Dette betyr at de viktigste politikkområdene, som offentlig forbruk, skattepolitikk, helsepolitikk, skatteregulering og monopol tvangsmakt, fortsatt er et statlig anliggende (Moravcsik 2002, 2004). Spørsmålet er om journalistene har en teknokratisk fortolkning av EU.

Demokratiske implikasjoner

De demokratiske implikasjonene ved å dekke EU i et teknokratisk perspektiv er følgende: For det første vil en slik dekning føre til at borgere får innsikt i EUs problemløsende kapasitet, og muligens kan vurdere om problemene er løst på effektiv måte. For det andre vil en teknokratisk dekning fokusere på at ekspertene, som har en lang sosial og geografisk avstand til borgerne, er sentrale i politiske beslutningsprosesser. På bakgrunn av denne informasjonen kan norske borgere bruke sin stemmerett til å forkaste norske politikere som ikke handler i tråd med det felles beste og stemme frem dem som de tror vil gjøre dette. Et eksempel på en slik dekning er Aftenpostens korrespondents artikkel angående et forslag fra EU-kommisjonen om konkurranseregulering av teleselskaper⁶⁶. I artikkelen fremgår det at dette kan ha en negativ effekt for Telenor. Denne dekningen fremmer et teknokratisk syn på politikk fordi det er snakk om et instrumentelt spørsmål, nemlig hvordan en skal harmonisere markedet. Begrunnelser for hvorfor dette eventuelt er fornuftig blir det ikke vist til.

Kritikk

Det er på det rene at EU er en problemløser i mange spørsmål, og at byråkratiet har en viktig rolle i utformingen og overvåking av implementering av politikk i medlemslandene. Dette bør ikke overses av media. Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at EU er et teknokrati (Radaelli 1999:9), og flere har observert at "... *the EU is increasingly involved in the allocation of social and political values throughout Europe*" (Hix 1998:42). Samtidig som en slik type dekning bidrar med kunnskap om disse kapasitetene, så innebærer også en

⁶⁶ Ask, Alf Ole (2007). 'EU vil presse teleprisene ned - Telenor skeptisk til enda mer EU-byråkrati', Aftenposten 13. november.

slik dekning at de etiske og moralske sidene ikke blir fokusert på. Ettersom de politiske spørsmålene er instrumentelle vil det heller ikke være nødvendig med etiske og moralske vurderinger, og politiske spørsmål kan da like gjerne overlates til eliten og ekspertene.

Empirisk fokus

Første spørsmål som skal undersøkes er hvorvidt journalistene anser byråkratiet og Kommisjonen for å spille sentrale roller i politikktutforming. Dette vil jeg undersøke ved om journalistene anser EU for å ha en teknokratisk struktur. I denne sammenheng vil jeg skille mellom teknokratiske beslutninger og politiske beslutninger (Føllesdal og Hix 2006:537). Altså, beslutninger som tas av byråkrater vil anses for å være teknokratiske, mens beslutninger som tas av politikere anses for å være ikke-teknokratiske. Dette vil være en fruktbar innfallsvinkel fordi det viser hvem journalistene anser for å være dominerende i politikktutforming – politikerne eller byråkratene.

Det andre spørsmålet som skal undersøkes er hvorvidt journalistene anser EUs beslutninger for å være instrumentelle. Med andre ord er det instrumentelle beslutninger som tas eller er det snakk om beslutninger som er etiske eller moralske? I denne sammenhengen vil det fokuseres på hvilke typer spørsmål EU behandler. For å undersøke dette spurte jeg journalistene om de anså at EU unngår brennbare spørsmål. "Brennbare spørsmål" har til hensikt å referere til spørsmål som er etiske eller moralske⁶⁷. Med dette mener jeg spørsmålene som handler om verdier (etikk) og/eller hvor ulike verdier står opp mot hverandre (moral). Motsatt av brennbare spørsmål antas å være tekniske eller instrumentelle spørsmål som kan avgjøres ved hjelp av ekspertkunnskap. Det er likevel mulig å tenke seg brennbare spørsmål som er både instrumentelle, etiske og moralske. For eksempel spørsmål om hvordan en skal løse finanskrisen som inntraff i 2008, som både kan sies å være brennbar og dreier seg om hvordan en skal løse et praktisk problem. Finanskrisen kan også ses på som et etisk og moralsk spørsmål fordi løsningen på problemet også kan sies å handle om hvorfor det er viktig å løse finanskrisen (etikk), eller hvordan denne skal løses hvor ulike verdier og interesser står mot hverandre (moral). I så måte er operasjonaliseringen svak, men det sentrale er om journalistene viser til instrumentelle, eller etiske /moralske spørsmål i svarene de gir.

⁶⁷ Se spørsmål 22.

Det tredje spørsmålet er om journalistene har en teknokratisk fortolkning av forhandlinger⁶⁸ i EU. I forhandlinger vil det teknokratiske perspektivet kjennetegnes ved at problemer løses i samhandling med andre parter. Dette betyr at det i forhandlinger besluttes hvordan en på best mulig måte kan løse problemer eller oppnå fellesmål. Det er altså snakk om å finne det beste middelet for å maksimere sin nytte i forhold til fastsatte preferanser. Årsaken til at ulike land ønsker å være en del av EU og delta i forhandlinger, er at dette representerer den måten de best kan tjene sine interesser. Forhandlinger i Kommisjonen har ofte blitt kjennetegnet ved å være preget av samarbeid (Elgström og Jønsson 2000:698). Anser journalistene forhandlinger for å være drevet av samarbeid?

Strategisk perspektiv

Det andre perspektivet har fellestrekk med et intergovernmentalistisk syn på EU-integrasjon, hvor de ulike medlemslandenes preferanser og strategiske handlinger anses for å være avgjørende for EU-integrasjon (Moravcsik 1993:480). I likhet med det forrige perspektivet vektlegges aktørenes egeninteresse, men i stedet for å være opptatt med problemløsning og samarbeid, drives aktørene av interessehevding og bruker strategisk rasjonalitet for å vinne frem. I dette perspektivet er det sentralt å ha innsikt i aktørenes motivasjon for å forstå deres handlinger og utfallet av politiske beslutninger i EU. Spørsmålet som skal undersøkes er om journalistene har en strategisk forståelse av EU politikk.

Demokratiske implikasjoner

Politikk er ofte preget av interessenmotsetninger (Heywood 2004:52) og det er viktig å ha kunnskap om disse motsetningene for å forstå bakgrunnen for politiske beslutninger. Dette innebærer å ha kunnskap om hvilke aktører som deltar i prosessen og hvordan disse interagerer. Hvis noen har politisk innflytelse, vil det være relevant å ha kunnskap om dette, og avsløre makt hvis den blir misbrukt. I dette perspektivet står egeninteressen sentralt for å forklare politikk, og det vil derfor være viktig å ha kunnskap om de ulike aktørenes egeninteresse. Politikken er preget av maktkamp og strategiske handlinger, og det vil derfor også være viktig å ha kunnskap om hvilken strategi politikerne bruker for å oppnå sine mål, og deretter hvem som vinner og hvem som taper i det politiske spillet. Hvis borgerne mener

⁶⁸ Forhandlinger eller "negotiation" på engelsk, refererer både til kjøpslång (bargaining) og problemløsning (problem-solving) (Hopmann 1996).

at politikerne ikke er egnet til å representere deres interesser, så kan en bytte dem ut ved neste valg.

Et eksempel på en slik type journalistikk er å finne i Dagbladet, i artikkelen "Krangler på kammerset"⁶⁹. Denne artikkelen beskriver forholdet mellom Tysklands regjeringssjef, Angela Merkel, og Frankrikes president, Nicolas Sarkozy, og gjør rede for hvordan Sarkozy i flere sammenhenger har prøvd å stjele æren for andres politiske arbeid i EU. Det gis også karakteristikker av de to politikerne. Artikkelen vinkler en maktkamp mellom de to, hvor Sarkozys handlinger er motivert ut fra et ønske om å fremstå med ære. Artikkelen gir borgere innsikt i hvordan sentrale europeiske politikere kan fortolkes, og hvilke personlige motsetninger som finnes. Dette gir grunnlag for å forstå hvordan politikere strategisk interagerer og for å vurdere tillit til politikerne.

Kritikk

I det strategiske perspektivet følger det at maktkamp både beskriver politikken og er legitimt i seg selv. Politikk dreier seg først å fremst om å hevde sin interesse og så lenge alle kan gjøre dette – enten det er politikere, NGOer, eller ytringer i media – så vil det være snakk om en legitim maktkamp. Den som vinner er den som er best i spillet – den som har mest ressurser (løven) eller som er en god taktiker (reven) – og har dermed fortjent seieren. Denne maktkampen vil være legitim så lenge aktørene følger reglene for det politiske spillet. Resultatet er derfor per definisjon legitimt, og trenger derfor ikke noen begrunnelse ettersom prosedyren er legitim. Fokus på politikken begrunnelse er derfor ikke sentralt, og heller ikke vurderinger om beslutningen er fornuftig eller rettferdig. Publikum får altså kunnskap om hvem som vinner og taper, mens politikken normative sider ikke blir fokusert på. Dette fører også til, som innenfor det teknokratiske perspektivet, at de etiske og moralske sidene ved EU blir neglisjerte.

Empirisk fokus

Det første spørsmålet som skal undersøkes er om journalistene oppfatter EU-politikk som maktkamp. Journalistene ble spurt om metaforer som tautrekking, spill, krig med andre våpen eller hestehandel passer for EUs politikk⁷⁰. Dette spørsmålet hadde til hensikt å

⁶⁹ Hagvaag, Einar (2007). 'Krangler på kammerset', Dagbladet 18. september.

⁷⁰ Se spørsmål 41.

utforske hvorvidt journalistene har et strategisk syn på politikk, hvor politikken tolkes som søken etter makt og hvor politikk er et resultat av maktkamp. Selv om det presenteres flere metaforer i spørsmålet legges det til grunn at disse representeres en strategisk måte å forstå politikk på⁷¹.

Det andre spørsmålet som skal undersøkes er hvorvidt journalistene anser forhandlinger for å være preget av maktkamp. I dette perspektivet dreier forhandlinger seg om å maksimere sin nytte, og dette er nødvendigvis ikke til det felles beste. Det er altså snakk om et nullsumspill hvor ressursene er konstante, og hvor en aktørs tap (eller vinning) er balansert mot en annen aktørs vinning (eller tap), akkurat som å fordele en kake. Dette innbyr til strategisk handling for å realisere sine interesser, hvor beslutninger som går mot et lands interesse ikke godtas (Elgström og Jönsson 2000; Moravcsik 1993). Resultatet av slike forhandlinger er at det må inngås kompromisser. Dette betyr at ingen får det de ønsker, men alle parter anser resultatet for å være bedre enn hvis det ikke hadde blitt inngått en avtale (Eriksen og Weigård 1993). Denne måten å forhandle på ligger nært Elsters oppfattelse av "bargaining", hvor aktører prøver å tvinge eller lokke (*inducing*) motstandere til å godta ens krav (Elster 1992a:15). Det som gir makt i forhandlinger (*bargaining power*) er materielle ressurser og fysisk makt (ibid.). Dette korresponderer med Machiavellis løvemetafor, der trusler i form av økonomiske og militære ressurser brukes for å vinne frem. Machiavellis metafor for reven som strategisk handling kan også spille en rolle i forhandlinger: Ved å inngå allianser kan en aktør øke sin forhandlingsmakt, fordi flere parter samlet sett står sterkere. I EU har denne måten å forhandle på vært knyttet til mellomstatlige forhandlinger som skjer ved IGTs og i Ministerrådet, hvor topp-politikerne i

⁷¹ Når "tautrekking" brukes som metafor for å beskrive politikk refereres det til at to eller flere parter løser uoverensstemmelse ved bruk av styrke, hvor den sterkeste vinner. Dette harmonerer med Machiavellis løve-metafor, hvor styrke brukes for å vinne over sin(e) motpart(er). "Spill" som metafor kan referere til både lek og teater, men i politikk kan det rimeligvis ha to betydninger. Den første kan være at en driver politiske skuespill, og dermed prøver å fordekke sine hensikter. For det andre kan det bety at to eller flere parter interagerer i et forsøk på å vinne over de(n) andre parten(e), som i et kortspill. Både ønske om å fordekke sine hensikter som politiker er en strategisk overveielse, på lik linje med den andre fortolkningen hvor en i spill foretar strategiske valg. Denne metaforen samsvarer med Machiavellis rev-metafor, hvor bruk av taktikk er sentral for å vinne over sin(e) motpart(er). Den neste metaforen, "krig med andre våpen" representerer en machiavellisk forståelse av politikk og har en klar kopling til strategisk handling og egeninteresse. På Språkrådets nettsider er "hestehandel" definert som "*forhandlinger med kjøpslås om prinsipper, interesser ...*". Hestehandel er således en metafor for at parter driver byttehandel av interesser og prinsipper, og inngår kompromisser og gjør forsakelser for å komme til enighet. Slik det fremgår av definisjonen later det også til at hestehandel har en negativ klang, da byttehandel av prinsipper neppe kan anses for å være en aktverdig handling. I likhet med den forrige metaforen antas det også at hestehandel bygger på en antagelse om at parter har ulike interesser og ønsker å hevde disse. Samlet sett representerer metaforene en antagelse om politikk som interessekamp hvor de ulike parter ønsker å hevde sin interesse, og hvor utfallet er at en eller flere parter taper mot de(n) andre parten(e) eller må forsake sine interesser.

Europa møtes. Slike forhandlinger er preget av å beskytte nasjonale interesser og kjøpslåing, ifølge Elgstöm og Jönsson (2000).

Deliberativt perspektiv

Det tredje perspektivet legger til grunn at EU-integrasjon er et resultat av kommunikativ handling, som både forplikter aktører til sine talehandlinger og koordinerer handling (Eriksen og Fossum 2000). Kommunikativ handling skjer innenfor rammen av EUs institusjoner hvor det både finnes prosedurale ordninger og normer som legger føringer for hvordan en kan løse problemer (Eriksen og Fossum 2000:16). Disse rammene muliggjør kommunikasjon hvor parter er tvunget til å argumentere for felles beste for å komme til enighet. En slik prosess kan tilsidesette egoistiske og nasjonale hensyn, og det kan oppnås enighet hvis aktører lar seg overbevise av andres argumenter. Spørsmålet som skal undersøkes er om journalistene har en deliberativ forståelse av EU politikk.

Demokratiske implikasjoner

De demokratiske implikasjonene ved å dekke politikk i et deliberativt perspektiv er følgende: For det første vil pressen fokusere på politikkenes innhold i stedet for aktører og det politiske spillet. Det er viktig for borgerne å ha kunnskap om politikkenes substans for å kunne reflektere rundt politiske spørsmål og ha en meningsfull offentlig debatt. For det andre vil begrunnelsene politikerne anfører for påstander og politikk være sentrale. Aktørers argumenter tas derfor på alvor, og avfeies ikke som fordekninger av egeninteresser ved første øyekast⁷². Dette aspektet er viktig fordi begrunnelse for foreslått politikk og de politiske beslutningene danner grunnlag for å vurdere legitimitet. For det tredje vil EU ses på som en organisasjon som styres av normer, hvor etiske og moralske spørsmål er relevante. EUs beslutninger er ikke kun problemløsning eller et resultat av strategisk interessehevding, men også en argumentativ prosess; hvor normer aktiviseres og etiske og moralske spørsmål berøres. For å kunne ta stilling til politikkenes etiske sider, er det viktig at borgere får kunnskap om disse for å forstå hva som står på spill.

⁷² Dette betyr ikke at argumenter ikke kan brukes strategisk, men det er vanskelig å bedømme hvorvidt et argument er et uttrykk for oppriktighet. Habermas fremholder likevel at strategisk bruk av argumenter også forplikter den som fremsetter argumentene og fører til at vedkommende enten blir avslørt for inkonsistens eller må ta innover seg argumentenes substans for å opprettholde legitimitet (Habermas 1996:340).

Et eksempel på en slik type journalistikk er "Nødvendig, mener EU"⁷³, som er en reportasje om EUs forslag til nye antiterroriltak. Forslagene innebærer, ifølge artikkelen, at det skal samles inn informasjon om flypassasjerer som reiser fra land som ikke er EU-medlemmer til land i Unionen. Kommisjonen begrunner blant annet lovforslagene med at terror er en hovedtrussel for demokratiet. I artikkelen vises det også til flere hensyn som er tatt i lovforslagene og Kommisjonen viser blant annet til at den ikke ønsker å registrere passasjerers religion og rase. Denne artikkelen kan regnes for å være deliberativ i den forstand at leseren får kunnskap om begrunnelsen for lovforslagene, og hvilke hensyn som er tatt. Dessuten viser den også til normative vurderinger som er gjort med hensyn til registrering av informasjon om rase og religion. Som borger og lekmann gir artikkelen grunnlag for å vurdere fornuften og legitimiteten for forslagene.

I forhold til de to andre perspektivene har argumenter også en funksjon fordi kommunikasjon gjør at en kan samordne handling, og eventuelt fremsette trusler. Det som skiller det deliberative perspektivet fra de to andre, er at aktører i dette perspektivet kan la seg overbevise av andres argumenter og omforme sine preferanser, slik at det kan oppnås enighet. Dermed er det argumentene og ikke egeninteressen som er sentrale for å forklare politiske prosesser.

Kritikk

En kritikk av en deliberativ forståelse av politikk kan ses i lys av Elsters kritikk av kommunikativ rasjonalitet. Elster (1992b) mener argumenter som appellerer til upratiske hensyn er en forkledning av egeninteressen, og ikke et uttrykk for sannferdighet⁷⁴. Dermed vil ikke talehandlingene være sentrale for å forklare de politiske prosessene, men snarere egeninteresser som tildekkes i en kommunikativ prosess⁷⁵. Ved å fokusere på argumentene

⁷³ Røssum, Eystein (2007). 'Nødvendig, mener EU', Bergens Tidende 7. november.

⁷⁴ Fordi aktører ikke kan begrunne sine krav offentlig med henvisning til egeninteresse, så brukes verdier og henvisninger til det felles beste for å vinne frem med sine krav. Elster viser til at små partier i England argumenterte for et proporsjonalt valgssystem. De små partiene som ønsket et annet valgssystem argumenterte ikke for at dette vil være til deres fordel, på tross av at det vil føre til at de ville få flere representanter i parlamentet. I stedet argumenterte de for at et proporsjonalt system er mer demokratisk (Elster 1992b). En appell til demokrati er en appell til felles beste, og gjøres fordi en slik argumentasjon antageligvis har større gjennomslagskraft, mener Elster.

⁷⁵ Dette argumentet viser med andre ord at det er individets interesser som er forklaring på politiske prosesser, og innenfor sosialvitenskapen kalles dette metodologisk individualisme. Habermas er på den andre siden metodologisk kollektivist (Eriksen og Weigård 1993:8), som innebærer "at den helheten samfunnet utgjør, er noe mer og noe annet enn summen av de delene som samfunnet består av, og at informasjon om enkeltindivid ikke er tilstrekkelig som grunnlag for kunnskap om samfunnsmessige forhold" (Grønmo 2004:421).

vil en dermed kunne stå i fare for å overse interessene som ligger bak argumentene og forståelsen av at disse brukes strategisk. På den måten står offentligheten svakere stilt med hensyn til å forstå de politiske prosessene og maktkampene som utspilles i lys av et strategisk perspektiv.

Empirisk fokus

Jeg vil ikke fokusere på de moralske aspektene ved EU-politikk, men fokusere på hvorvidt journalistene har forutsetninger til å oppfatte de etiske sidene, altså verdiene. Det første spørsmålet som skal undersøkes er hvorvidt journalistene anser EU for å ha en etisk dimensjon⁷⁶. Etske spørsmål refererer til spørsmål som angår hvem en er og hvilke ideer en tilstreber (Habermas 1993). Til forskjell fra instrumentelle og strategiske vurderinger hvor preferanser er fastsatt, så vil preferanser revurderes ut fra spørsmål om hva individet legger i "det gode liv"⁷⁷. Etske spørsmål angår ikke kun individet, men også grupper med felles identitet og verdier. Politiske spørsmål dreier seg i en slik sammenheng ikke om hvordan en skal oppnå mål, men om identitet og hvem vi er eller ønsker å være. Dette likner på March og Olsens (2004) begrep av "logic of appropriateness" som innebærer at personer handler i tråd med hvordan de forstår situasjonen og deres identitet. Et eksempel på at identitet er viktig for forståelsen av politikk er EUs utvidelse mot øst. Utvidelsen viste at identitet og forståelsen av de Østeuropeiske landene som europeiske var viktig for medlemskap i EU (Sjursen 2002). I forhold til identitet er også normer sentrale fordi de sier noe om hvordan ting skal gjøres og hva som er legitime midler for å oppnå et mål (Scott 2001:55). I et deliberativt perspektiv er normer viktige fordi talehandlinger fører til at normer aktiviseres og får autoritet (Heath 2001). I tillegg til nedskrevne lover som regulerer retter og plikter mellom medlemsstater, EU-institusjoner og borgere, og prosesser innad i EU, finnes også normer for hva som er dårlig og god oppførsel som har utviklet seg i EU over tid (Laffan 2001).

Det andre spørsmålet som skal behandles er hvorvidt journalistene har et deliberativt syn på forhandlinger i EU. Dette åpner for at egeninteressen kan tilsidesettes og at de beste argumentene kan få betydning. Forskning med et deliberativt perspektiv på forhandlinger i

⁷⁶ Journalistenes forståelse av Unionens moralske aspekter vil ikke undersøkes. Til forskjell fra etiske spørsmål angår moralske spørsmål hva som er rett og galt. Moralske spørsmål går på tvers av "hvem en er" og oppstår når ulike interesser og etos står mot hverandre. Moralske spørsmål angår hva som vil være "best for alle" (Habermas 1996). Vil det eksempelvis være riktig å implementere politikk som kan fremstå som religiøst krenkende?

⁷⁷ Tanker om dette kan spores tilbake til Aristoteles' og aristotelisk etikk.

EU er ikke særlig omfattende, men det finnes antydninger til at forhandlinger kan være deliberative. Joerges og Neyer (1997) konkluderer i en studie om matkomiteene i EU at transnasjonale forhandlinger er argumentative, snarere enn interessehevdende, og at forhandlinger i blant annet COREPER ofte kjennetegnes ved deliberasjon (ibid.). Med transnasjonal menes interaksjon som går på tvers av landegrensler, og hvor minst én aktør er ikke-statlig (Risse-Kappen 1996).

Det tredje spørsmålet som skal behandles er journalistenes forhold til politisk argumentasjon. Bakgrunnen for å undersøke dette er at den politiske kommunikasjonen på ulike nivåer i samfunnet er sentral for å forstå hvordan mening dannes og beslutninger fattes (Habermas 1996). Elster har, som tidligere nevnt, kritisert det deliberative perspektivet for at det ikke tar høyde for at aktører bruker argumenter på en strategisk måte (Elster 1992b). Ifølge Elster vil politiske diskusjoner derfor være preget av strategisk bruk av argumenter fremfor en reell diskusjon hvor aktører kommer til enighet om hva som er til det felles beste. Spørsmålene som ønskes å få svar på er om de norske journalistene mener at politisk argumentasjon har betydning i politiske prosesser, og hvorvidt argumenter har kraft til å overbevise andre. Jeg vil også undersøke om journalistene deler Elsters syn på argumentasjon og anser den politiske kommunikasjonen i EU for å være styrt av strategiske overveielser og skinnargumentasjon. Dette undersøkes blant annet ved å undersøke om journalistene anser at aktører mener det de sier, altså om de er oppriktige.

Analysedel:

Teknokratisk perspektiv

I denne delen skal jeg undersøke om journalistene har et teknokratisk syn på EU-politikk. Jeg starter med å gjennomgå hvorvidt journalistene anser EU for å ha en teknokratisk struktur og deretter om de anser beslutninger for å være instrumentelle. Deretter behandles spørsmålet om forhandlingene anses for å være teknokratiske.

Teknokratisk struktur?

Det viste seg at de fleste av journalistene anså EU for å ha teknokratiske trekk. EU-kommisjonen nevnes som teknokratisk av tre av journalistene. Det sies at Kommisjonen er

teknokratisk og består av teknokrater⁷⁸. Journalist 1 sier at: ” *Det er jo mange teknokrater som åpenbart har stor innflytelse, altså eksperter og folk som sitter i DG og Kommisjonen*”. Foruten denne konkrete henvisningen, viser journalistene til flere teknokratiske trekk i EU-systemet. Tre av journalistene mener at EU er et byråkrati fjernt fra folk⁷⁹. Journalist 4 forklarer: ”*Det er klart at en del av disse forslagene som legges frem har i altfor stor grad vært preget av at det sitter noen byråkrater [i Kommisjonen], og ikke har føling ute i de tjuesju medlemslandene...*”. To av journalistene mener at EU er et stort byråkratisk system⁸⁰, og Journalist 5 mener at prosessene i EU er byråkratiske⁸¹. Alle disse trekkene kan sies å beskrive teknokrati, og det er rimelig å si at journalistene oppfatter at EU har teknokratiske trekk.

På den andre siden viser fire av journalistene til elementer som kan tyde på at de ikke har en teknokratisk forståelse av EUs struktur. Tre av journalistene viser til at det er den politiske ledelsen i EU som tar de viktige beslutningene⁸². Journalist 2 mener at ”... *de store sakene havner på bordet i Ministerrådet på et eller annet tidspunkt, og der er det jo politikere*”. Det vises blant annet til Ministerrådet og Europa-parlamentet, hvor politikere er representert (Shackleton 2006:104; Hayes-Renshaw 2006:67). Det finnes også indikasjoner blant journalistene på at EU er en åpen og politiske organisasjon. Blant annet viser

78

Journalist 2: ”*Det er jo mange teknokrater som åpenbart har stor innflytelse, altså eksperter og folk som sitter i DG og Kommisjonen*”.

Journalist 4: ”*Jo, altså EU-kommisjonen er veldig teknokratisk...*”.

79

Journalist 1: ”*Så kan en si at ting styres mye av folk som sentrale er her nede, og at kanskje ikke grasrota deltar...*”.

Journalist 2: ”... *eksperter og folk som sitter i DG og Kommisjonen som en kanskje ikke ser så mye til...*”

Journalist 4: ”*Det er klart at en del av disse forslagene som legges frem har i altfor stor grad vært preget av at det sitter noen byråkrater [i Kommisjonen] her borte og ikke har føling ute i de tjuesju medlemslandene...*”

80

Journalist 3: ”*Det er et stort byråkrati som humper og går...*”

Journalist 7: ”*Men stor byråkratisk politisk organisasjon som EU er...*”

81

Journalist 5: ”*Det er klart at det ligger i mange av disse prosessene masse byråkrati eller teknokrati, eller hva du vil kalle det*”.

82

Journalist 1: ”*Det er jo klart at det er et politisk nivå på toppen,...*”.

Journalist 2: ”*Men igjen så er det politiske. De store sakene havner på bordet i ministerrådet på et eller annet tidspunkt, og der er det jo politikere*”.

Journalist 6: ”... *det jo politikken som styrer, det politiske primatet, kan en si. Store spørsmål og viktige spørsmål kommer jo veldig fort opp i ministerrådet, i Kommisjonen, og i Europaparlamentet*”.

Journalist 1 og Journalist 2 til at det foregår debatter om EU ⁸³. Journalist 2 sier at: ” *Det er jo hele tiden politiske debatter om hva som er rett vei videre og hva de bør gjøre og hva de ikke bør gjøre*”. Dette poenget viser at EU har en viss åpenhet og rom for diskusjon, som kjennetegner demokratiske system. Journalist 8 viser også til at vedkommende opplever EU som åpent ⁸⁴. To av journalistene viser også til at EU ikke er mer teknokratisk enn nasjonale byråkratier ⁸⁵.

Teknokratiske beslutninger?

Generelt sett mener ikke journalistene at EU unngår brennbare spørsmål og tre av journalistene viser til klimaspørsmål som et brennbart spørsmål som er på dagsorden i EU ⁸⁶. Som tidligere poengtert er ikke brennbare spørsmål det samme som spørsmål som er etiske eller moralske, ettersom brennbare spørsmål også kan ses på som instrumentelle. Klimaspørsmål kan ses på som begge deler. På den ene siden kan klimaspørsmål handle om hvordan en skal redusere klimautslipp, og dette er formålsrasjonelt. På den andre siden kan klimaspørsmål også handle om etikk og moral, hvis en diskuterer hvorfor det er viktig å løse klimaspørsmål (etikk), eller hvordan en kan løse klimaproblematikken på en rettferdig

83

Journalist 1: ”*Det er jo en debatt som går om de fleste ting*”.

84

Journalist 8: ”*Jeg går ganske ofte på pressekonferansene i Kommisjonen, de holdes en gang om dagen, i presserommet til Kommisjonen, og det er ikke vanskelig å få svar fra EU om hva som er deres synspunkt*”.

85

Journalist 2: ”*[K]ommisjonen prøver... å fremstille ting embetsaktig, der de politiske føringene ikke er så veldig tydelige, selv om en kan argumentere for at det er politikk dem driver med. Men det kan en også si om ting som kommer fra embetsverket i Norge, uten at det går an å sammenlikne embetsverket med Kommisjonen*”.

Journalist 7: ”*Jeg har ikke inntrykt av at [EU] i mye større grad enn en nasjonalstat er styrt av byråkratene*”.

86

Journalist 1: ”*Altså EU, nei jeg vil ikke si det. Selv om jeg ikke kan felle noen endelig dom over det. Det er jo en debatt som går om de fleste ting*”.

Journalist 2: ”*Men det er ikke lett å få det til [fordi]... når det er interessemotsetning så har alle parter interesse av å få frem sitt syn og da kommer det frem som regel...*”.

Journalist 3: ”*Klima er brennbart fordi det fører til at du antageligvis må legge om livsstilen din eller en må investere masse nye penger i ny teknologi og så videre, dette er jo brennbare spørsmål*”.

Journalist 5: ”*På et vis er klimapolitikken det som er tidenes store spørsmål, og der har EU vært en pådriver*”.

Journalist 6: ”*[Brennbare spørsmål] kan du ikke unngå i det hele tatt fordi de får du jo midt i fleisen og du er nødt til å gjøre noe med det. EU har jo et kanonbrennbart spørsmål på dagsorden akkurat nå, hvor det ikke er godt å finne noen utvei som kan bli bra*”.

Journalist 7: ”*Nei, jeg vil ikke si det. Særlig EU-parlamentet, ... vet å stikke fingeren i det vonde hullet stadig vekk. De er nokså proaktive, rett på sak. Saker som går og er vanskelige jamfør C.I.A.-flygninger over Europa, jamfør klimaspørsmålet*”.

måte (moral). Journalist 3 viser til at klimaspørsmål handler om livsstil, noe som kan kobles til identitet og etikk. Journalist 5 viser også til at klimapolitikk og forsvarspolitik handler om identitet⁸⁷. På den andre siden sier Journalist 7 at moralske spørsmål sjelden er oppe i EU⁸⁸. Videre påpeker halvparten av journalistene at beslutningene i EU er politiske⁸⁹, noe som kan tolkes for å være ikke-teknokratisk, og i tråd med Føllesdal og Hixs skille. Hva journalistene forstår med ”politikk” er usikkert fordi dette både kan referere til spørsmål som er instrumentelle og/eller etisk/moralske. Det sentrale spørsmålet er hva journalistene mener EU-politikk omhandler – instrumentelle og/eller verdimeslige spørsmål?

I forhold til sitatet presentert i Allerns rapport later det til at de fleste journalistene anser EU-spørsmål for å i første rekke være knyttet til økonomi og problemløsning. Journalist 2 mener at ”[d]et aller, aller meste av arbeidet som skjer i EU, går ut på å løse praktiske problem - få marknaden til å fungere med dei fire friheitene, etablere felles standardar, lette og styrke samarbeid over grensene osv.”. Journalist 6 og Journalist 7 sier blant annet at EU i stor grad driver med tekniske anliggender⁹⁰. Liknende syn er også å spore hos de andre journalistene hvor økonomiske, problemløsende, tekniske eller juridiske spørsmål anses for å være sentralt for hva EU behandler eller drives av⁹¹.

87

Journalist 5: "EU [handler om identitet], og det viser klimapolitikken og forsvarstankegangen, som EU har".

88

Journalist 7: "Alt som har med åpenbare moralske ting å gjøre ... er ikke så ofte inne i EU-spørsmål".

89

Journalist 1: "Det er jo et stort byråkrati av eksperter her nede, men det er altså veldig mye politikk i det som kommer".

Journalist 2: Se fotnote 85.

Journalist 3: "Men en skal heller ikke si at byråkratiet ikke er politisert, det kan det fort være og det er mange her som har makt og som bruker den".

Journalist 4: "[D]ette er politikk, ingenting annet. Dette er politikk".

90

Journalist 6: "I noen grad er det selvfølgelig mange ting som blir veldig tekniske og juridiske, det blir det jo gjerne når du skal prøve å holde sammen tjuesju land som har til dels veldig sprikende interesser".

Journalist 6: "EU, som en flernasjonalt union, setter seg politiske og økonomiske mål akkurat som alle land gjør det".

Journalist 7: "Men stor byråkratisk politisk organisasjon som EU er og som i stor grad driver med tekniske ting, handelsspørsmål er jo komplisert...".

Journalist 7: "Sterke krefter vil gjerne skape en EU-borgerfølelse. Men de pragmatiske brødpolitikkerne er enda sterkere. Altså, de som vil begrense politikken til å dekke basalbehov som trygghet og økonomi osv. - ikke luftige prosjekter à la europeisk felleidentitet".

91

Journalist 1: "Det kan jo absolutt diskuteres om EU har gjort en spesielt god jobb med denne identitetsskapingen, og sett i det lyset har nok rollen EU spiller når det gjelder økonomien

Teknokratiske forhandlinger

I forhold til forhandlinger i EU er dette perspektivet så godt som fraværende hos journalistene. Det eneste eksempelet på noe som kan tolkes i retning av et teknokratisk perspektiv, er Journalist 8s uttalelser om forskningens betydning i forhandlinger⁹². Ifølge journalisten spiller altså eksperter eller ekspertviten en viktig rolle i forhandlinger.

Kort oppsummering

Jeg har funnet ut at journalistene har en forståelse av at EU har teknokratiske trekk, og noen av journalistene viser blant annet til Kommisjonen som teknokratisk. Det er like fullt noen av journalistene som viser til trekk ved EU som ikke er teknokratiske. På den andre siden mener de fleste journalistene at EU i størst grad løser praktiske problemer og saker som angår økonomi. Spørsmålene som EU behandler er med andre ord instrumentelle, selv om noen av journalistene også viser til spørsmål om identitet. Derimot var kun en journalist, som kunne tolkes, dithen at vedkommende forstod forhandlinger i EU som teknokratiske.

Strategisk perspektiv

Her starter jeg med å undersøke om journalistene anser at politikk i EU kan betegnes som maktkamp. Deretter undersøker jeg om det strategiske perspektivet står sentralt i journalistenes fortolkning av forhandlinger.

Politikk som maktkamp?

Alle journalistene mente i større eller mindre grad at EUs politikk kunne beskrives ved hjelp av metaforer, som tautrekking, spill, krig med andre våpen eller hestehandel. Journalist 4, Journalist 3, Journalist 5, Journalist 6, Journalist 7 og Journalist 8 var sterkest i

(særlig konkurransepolitikk og overoppsynet med det indre markedet) større tyngde, ikke minst formelt sett".

Journalist 3: "Medlemsstatene har innsett at EU fungerer best og oppnår bredest folkelig støtte når EU løser konkrete politiske problemer".

Journalist 4: "EU har [ikke] så mye med å skape europeisk identitet.

Journalist 5: "[EU-prosjektet] handler også selvfølgelig om økonomi, når en snakker om Euro og om hvordan ha fri flyt av varer og tjenester".

92

Journalist 8: "Det kan for eksempel være at enkelte saker har større land større innflytelse i andre saker så kan det være godt dokumentert forskning har stor innflytelse". [Sier journalisten om forhandlinger]

sin tilslutning til metaforenes relevans for å beskrive EU⁹³. Journalist 4 uttaler blant annet at ”’politikk er fortsettelsen av krig med andre midler’, er en definisjon, og det er dét det er”⁹⁴. Denne uttalelsen om hva politikk er sammenfaller med den machiavelliske politikkforståelsen, hvor politikk handler om å vinne over sine motstandere. Samtidig mener Journalist 6 at med ”... mindre du har et dundrendes klart flertall for et syn... blant velgerne eller blant de folkevalgte, så er du nødt til å gå inn i den politiske hestehandel og tautrekking om posisjoner...”. Dette tolkes som at journalisten anser at maktpolitikk utspiller seg når det ikke finnes et flertall for en politisk beslutning. Journalistene mente altså at maktpolitikk var en passende merkelapp på EU-politikk. To av journalistene var mer forbeholdende. Journalist 1 mener at metaforene er delvis beskrivende, mens Journalist 2 mener metaforenes relevans er betinget av sak⁹⁵. I tillegg uttaler Journalist 7 at vedkommende ”synes all politikk er maktkamp, og det er jo helt greit”. Dette utsagnet kan tyde på at journalisten også tilslutter seg perspektivets normative side.

93

Journalist 3: ”Det spørjs jo litt hvilke ord du bruker. Poenget er at det er slike ord journalister bruker fordi de er enkle og veldig beskrivende i sin form. Men det er jo så klart forhandlinger, tautrekking og makt som utøves, og spill, selvfølgelig”.

Journalist 4: ”... ’politikk er fortsettelsen av krig med andre midler’, er en definisjon, og det er dét det er. Denne organisasjonen ble skapt på ruinene i andre verdenskrig for å binde sammen de krigførende partene, Tyskland, Frankrike, ikke sant, og det er jo det. Men det er rimelig sivilisert. De drikker sammen og får unger sammen, så det går utmerket, men det er jo dét. Det er jo dét som foregår hele tiden, det er en tautrekking”.

Journalist 5: ”Krig med andre våpen? ... Det er forbeholdt krig, da”.

Intervjuer: ”Krig uten våpen, da”.

Journalist 5: ”Ja, hestehandel og... hva var det andre, sa du?”

Intervjuer: ”Spill, tautrekking”.

Journalist 5: ”Ja, da”.

Journalist 6: ”Ja, det er klart, men det gjelder for all politikk. Det ligger i politikken natur at du må... med mindre du har et dundrendes klart flertall for et syn ... blant velgerne eller blant de folkevalgte, så er du nødt til å gå inn i den politiske hestehandel og tautrekking om posisjoner, ikke sant. Det er dét de så dundrende ikke har greid å gjøre her i Belgia, i de siste hundre og fireogsytti siste dagene. Der er det en part som vil noe og en part som sier ’nei, ikke tale om’ ”.

Journalist 7: ”Ja, ja. For all politikk”.

Journalist 8: ”Ja, hestehandel, krig med andre våpen er ganske grove begrep, men jeg vil absolutt si det”.

94

Journalist4: se fotnote 93 for hele sitatet.

95

Journalist 1: ”Det kan vel passe på all politikk, kan det ikke det? Til en viss grad”.

Journalist 2: ”I enkelte saker så kan det fortone seg slik, men for mange andre saker passer det ikke i det hele tatt... ”.

Forhandlinger som maktkamp?

Journalistene nevner flere og ulike faktorer som avgjørende i forhandlinger, men det later til at alle journalistene anser ressurser for å være sentrale i forhandlinger. Et begrep for ressurser later til å være "kjøttvekten", som brukes av fem av journalistene⁹⁶. Ifølge Journalist 3 refererer dette begrepet til "*er du et stort land, så har du per definisjon mer innflytelse*". En liknende beskrivelse blir også gitt av Journalist 1⁹⁷. Hva som utgjør et "stort" land kan være så mangt, men skal vi tolke journalistene i beste hensikt så betyr "kjøttvekten" mest sannsynlig medlemslandenes størrelse i innbyggertall – dette gir innflytelse i EU-systemet i form av antall stemmer – og lands økonomiske styrke. De ulike lands ressurser i form av innbyggertall og økonomisk styrke later dermed til å være kjernen i kjøttvekt-metaforen, som trolig er et språklig bilde på at den som besitter mest ressurser i forhandlinger er den som står sterkest i forhandlinger. Her er det altså snakk om å bruke ressurser for å vinne frem i forhandlinger, som Machiavellis løvemetafor. De journalistene som ikke nevner kjøttvekten viser også til ressurser og medlemslandenes størrelse⁹⁸. Det samsvarer med syn på forhandlinger i det strategiske perspektivet hvor ressurser gir forhandlingsmakt eller det Elster kaller "bargaining power" (Elster 1992a:15). Spørsmål om forhandlinger ble åpent stilt, noe som gir muligheter for å observere om journalistene pekte på forhandlinger som var mellomstatlige eller transnasjonale forhandlinger. I intervjuene kan jeg observere at alle journalistene formulerer sine svar med utgangspunkt i medlemsstatene. Det er altså de mellomstatlige forhandlingene som vektlegges av journalistene som ifølge litteraturen ofte preges av kjøpslåing.

⁹⁶

Journalist 1: "*Nei, det er vel litt kjøttvekten her som alle andre steder – at de store landa selvfølgelig har mer innflytelse*".

Journalist 2: "*Det er jo kjøttvekten - det er et relevant begrep å bruke...*"

Journalist 3: "*Det kan være så mangt, så klart har kjøttvekten noe å si. Er du et stort land, så har du jo per definisjon større innflytelse*".

Journalist 4: "*... det er jo en kombinasjon av argumenter og kjøttvekta...*"

Journalist 6: "*Det er rett og slett ofte kjøttvekten, det... Altså, når det gjelder landenes regjeringer så ser du at store land som Storbritannia, Frankrike, Tyskland, til dels Italia, og til dels Spania, at de lettere vinner frem med sitt syn, enn mindre land*".

⁹⁷

Journalist 1: se fotnote 96.

⁹⁸

Journalist 5: "*Økonomisk styrke og folkemengde i kombinasjon*".

Journalist 7: "*Det er jo allianser, størrelse, ressurser, argumenter*".

Journalist 8: "*...i enkelte saker har større land, større innflytelse*".

Et annet element som hyppig nevnes er inngåelse av allianser. Dette kan ses på som en måte å øke sin "bargaining power" ved at flere aktører står samlet. Journalist 6 forklarer: " ... hvis du er i et lands regjering, som er aktøren, så er det klart at det dreier seg om alliansebygging med andre land for å få så mange over på din side så mulig". Det dreier seg altså om å danne en konstellasjon som kan stå samlet i forhandlinger, en taktikk som kan beskrives ved hjelp av Machiavellis revemetafor. Denne taktikken i forhandlinger nevnes av fire andre journalister⁹⁹. En annen type taktikk som det vises til, er den som skjer i forhandlingen og som er betinget av forhandlingspartens tilnærming. Journalist 4 gir eksempel at egenskaper ved forhandler har betydning: "Du hadde en lang periode her som Frankrikes forrige president aldri nådde frem, og så skiftet de president som hadde en helt annen 'approach', og han får jo til det meste". Journalist 5 viser til Polens fremgangsmåte og hevder at denne har vært virkningsfull: "Polakkene mener selv at de har fått ekstremt mye gjennomslag. I EU og Brussel blir de sett på som noen raringer, de gjør mye rart også, de skriker og hylar og gjør helt udiplomatiske ting. Jeg var og intervjuet næringsministeren i Polen, og ... han var ekstremt reflektert rundt dette, og sa at: 'før vi skulle bli medlemmer så var vi føyelige, og nå skriker og hylar vi'. Det var liksom en taktikk, det". Journalisten viser her til atferd utenfor forhandling, men det later til at disse inngår i en større strategi for å få gjennomslag i forhandlinger.

Hvis forhandlinger drives av interessehevdning så vil utfallet være et kompromiss som begge parter kan akseptere. Tre av journalistene anså kompromiss for å være utfallet av forhandlinger. Journalist 7 mener at en må være samarbeidsvillig¹⁰⁰. Journalist 2 mener at forhandlinger er en prosess hvor en må "gi og ta", hvor en må inngå kompromiss på den ene siden eller på den andre siden argumentere - dette vil jeg komme tilbake til senere. Videre poengterer Journalist 8 at EU er en institusjon som er basert på "kompromisser og forhandlinger".

For å sette spørsmålet om journalistene anså forhandlinger for å være maktkamp på spissen, ble journalistene spurt om de anså forhandlinger for å være en "rå maktkamp". På dette

⁹⁹

Journalist 2: "Det er jo klart at hvis de store landene for eksempel slår seg sammen og er enige så er jo er de kommet langt".

Journalist 3: "Er du flink til å inngå allianser så kan jo femten små land slå seg sammen...".

Journalist 4: "...og evnen til alliansebygging...".

Journalist 7: se fotnote 98.

¹⁰⁰

Journalist 7: "Være konstruktiv og samarbeidsvillig på områder som ikke er viktige for en selv...".

spørsmålet svarte to av journalistene kategorisk bekreftende¹⁰¹. Tre av journalistene mener at dette kunne stemme på en generell basis, mens Journalist 2 mener at dette gjelder av og til¹⁰². Journalist 4 mener at dette er beskrivende, men at forhandlinger i EU ikke er en arena for ”rå maktkamp i lengden”¹⁰³, men kan være det i kortere perioder. Rå makt i lengden fører til isolasjon, slik som for Polens tilfelle, ifølge journalisten¹⁰⁴. Dette åpner opp for at normer også har betydning – noe jeg vil behandle i det deliberative perspektivet.

Kort oppsummering

Gjennom analyser av intervjuene later det til at de fleste journalistene anser politikk i EU for å være preget av maktkamp. Det samme gjelder også i forhandlinger hvor journalistene mente at ressurser, inngåelse av allianser og strategi er sentrale for å få gjennomslag i forhandlinger.

Deliberativt perspektiv

Jeg starter denne delen med å undersøke om journalistene anser at identitet og normer for å være relevant i EU-politikk. Her ønsker jeg, for det første, å undersøke om journalistene anser at EU-politikk handler om identitet. For det andre ønsker jeg å undersøke om journalistene anser normer for å være av betydning i EU. Deretter om forhandlinger kan anses for å kunne være deliberativ, og tilslutt hvilken fortolkning journalistene har av politisk argumentasjon.

101

Journalist 3: ”Ja, det er ikke noe galt i det. Det er livets realitet det”.

Journalist 7: ”Ja, ja”.

102

Journalist 1: ”Ja, til en viss grad så er det jo det på det internasjonale planet. Men rå maktkamp... det blir veldig generelt å si, men ja”.

Journalist 2: ”Ja, det tror jeg. Av og til hvert fall”.

Journalist 5: ”Ja, jeg tror det, men uten å ha noe grunnlag. Det blir litt sånn ”mannen i gata svar”.

103

Journalist 4: ”Ja, det er det selvfølgelig, men ikke i lengden, men kanskje i en kortere periode. Men hvis du bruker rå makt i forhandlinger her nede, så kan du se... polakkene prøvde det, disse tvillingene. Men hvor lenge gikk det? De var jo isolert”.

104

Journalist 4: se fotnote 103.

Spiller identitet og normer en rolle i EU?

Det finnes antydninger til at journalistene forstår identitet som relevant for EU-integrasjon. Journalist 8 sier: ”... EU ønsker på mange områder å standardisere økonomiske og politiske praksiser, noe som også kan føre til en form for identifikasjon mellom medlemslandene/borgerne... Det at en har Euroen er også med på å skape en felles identitet i tillegg til at det er praktisk og økonomisk”. Her viser altså journalisten til at de instrumentelle målsetningene fører til identifikasjonsendringer innad i EU. En liknende tolkning er også å finne hos Journalist 2¹⁰⁵. I tillegg mener også Journalist 5 og Journalist 3 at identitet spiller en rolle med hensyn til politiske spørsmål som klima- og forsvarspolitik¹⁰⁶. Funnene mine tyder derfor på at halvparten av journalistene anser identitet for å være relevant for EU-integrasjon.

De fleste av journalistene viser til at det finnes uskrevne regler for hvordan en kan interagere i EU-systemet, og de viser til at det finnes ”uskrevne regler for hvor langt du kan gå”, ”gentleman agreements” og ”uttalte spilleregler”¹⁰⁷. Dette kan regnes for å være normer ettersom det er snakk om uskrevne regler som regulerer atfred. På spørsmål om normene brytes, er det flere av journalistene som viser til at Polen har brutt normer i EU-systemet. Som Journalist 8 sier: ”I forhold til forhandlinger om det som blir kalt den nye EU-trakten, så brøyt Polen de uskrevne reglene i mange tilfeller fordi de gikk for langt. De fulgte ikke EU sine spilleregler i den forstand at de stilte uforholdsmessige krav, og brukte ganske grove argumenter. De trakk inn krigen, for eksempel - andre verdenskrig. De var lite villige til å inngå kompromiss, så da var det veldig tydelig at de ikke fulgte EU-

¹⁰⁵

Journalist 2: ”Dersom effekten av alt arbeidet blir at det over tid dannar seg ein sterkare felles europeisk identitet (pga. meir handel, ein felles arbeidsmarknad, tettare band på mange nivå etc.)...”.

¹⁰⁶

Journalist 3: se fotnote 86.

Journalist 5: se fotnote 87.

¹⁰⁷

Journalist 2: ”Det er ikke legitimt å lyve, så dét gjelder så klart. I tillegg kommer det som kan betraktes som brudd på god tone”.

Journalist 3: ”Jeg vet ikke om jeg er den rette for å fortelle om de reglene, men det er klart at det er uskrevne regler for hvor langt du kan gå”.

Journalist 4: ”Også finnes det en del sånne ”gentleman agreements”, det er jo grenser for medlemslandene”.

Journalist 7: ”Ja, uskrevne regler, og sikkert noen skrevne for...”.

Journalist 8: ”I vår så var det flere eksempler på hva som skjer når en bryter disse reglene. I forhold til forhandlinger om den som blir kalt den nye EU-trakten, så brøyt Polen de uskrevne reglene. I mange tilfeller fordi de gikk for langt. De fulgte ikke EU sine spilleregler i den forstand at de stilte uforholdsmessige krav, og brukte ganske grove argumenter. De trakk inn krigen for eksempel, andre verdenskrig. De var lite villige til å inngå kompromiss, så da var det veldig tydelig at de ikke fulgte EU-kulturen, altså EU-normene...”.

kulturen...”. De andre fire journalistene som nevnte Polen har liknende oppfattelser¹⁰⁸. Ifølge journalistene har Polen brutt normer for hva som vanligvis styrer oppførsel i EU-systemet. Det later dermed til at journalistene mener at normer regulerer interaksjon i EU-systemet.

Kan forhandlinger være deliberative?

Det har tidligere blitt observert at journalistene fokuserte på de mellomstatlige forhandlingene i EU, som har en tendens til å være preget av strategisk atferd. På tross av dette vil jeg undersøke om journalistene anser forhandlinger for å være deliberative. Fire av journalistene uttrykker at de oppfatter argumenter som viktige i forhandlinger. Journalist 4 mener at argumenter er viktige¹⁰⁹, mens Journalist 3 sier at forhandlinger innebærer å ”*bryne argumenter*”. Dette kan tyde på at journalisten anser forhandlinger for å være en plass hvor aktører argumenterer. Journalist 7 mener at det er viktig å fremføre gode argumenter i en forhandling for å få gjennomslag for sitt syn¹¹⁰. Med andre ord later det til at journalisten mener at argumenter har betydning i forhandlinger, og at gode argumenter er viktig for å få gjennomslag i forhandlinger. Dette viser at journalisten ikke kun anser ressurser for å være viktige i forhandlinger. Journalist 8 mener at ”*[d]ess flere konkrete argumenter en har, dess bedre er det*”. I forhold til normer anser Journalist 4, som allerede vist, at forhandlinger i EU på lang sikt ikke er en arena for ”rå maktkamp”. På lang sikt kan en altså ikke bruke makt. Dette kan tolkes som at maktbruk styres av normer, eller som Journalist 4 sier er ”[rå

108

Journalist 2: ”... Polen, som åpenbart ikke har holdt seg til det som er skikk og bruk... [D]e [har] laget veldig mye bråk, og brukt udiplomatisk språk og de har vært veldig åpne og tydelige, ikke bare ved forhandlingsbordet, men også i offentligheten, og laget mye bråk av småsaker. De har også vært for egoistiske, og at det blir sett på som at de ikke har helt god tone”.

Journalist 4: ”Altså, ikke de skrevne reglene, de er ikke så lett å bryte, men de uskrevne reglene finnes det eksempler på. Da polakkene skulle telle de døde i Katynskogen for å få flere stemmer i EU, da går du litt langt”.

Journalist 5: ”[Polens politikere i EU er] [e]kstremt frittalende, og gjør ting som ikke er diplomatisk korrekt, og står under middager i Brussel og snakker om andre verdenskrig”.

Journalist 7: ”...Kaczynski-brødrene [polske statsledere] var jo nede på minus ganske fort. ... De brukte Holocaust mye, ikke sant. [Det] var jo helt nytt i EU-systemet at noen brukte vulgære, brutale argumenter mot et vennligsinnet naboland”.

109

Journalist 4: ”Nei, det er det vel skrevet kilometervis med bøker om og det er jo en kombinasjon av argumenter og kjøttvekta, og evnen til alliansebygging og der tror jeg bare du kan fortsette å ramse opp helt uendelig”.

110

Journalist 7: ”...presentere gode argumenter”.

makt] er et våpen du skal bruke med særdeles forsiktighet”. Med andre ord finnes det regler for hva som er tillatt og ikke aksepteres i forhandlinger i EU-systemet, ifølge Journalist 4.

Politisk argumentasjon

Halvparten av journalistene nevnte at argumenter spilte en rolle i forhandlinger, men hvilken betydning har argumenter i politikk ifølge journalistene? Journalist 6 mente at argumenter hadde en viss betydning ”på enkelte felter”¹¹¹ og viser til at en EU-kommissær anførte argumenter mot høye kostnader ved mobilbruk over statlige grenser. Men selv om journalistene mener at argumenter har relevans mener de også at argumentene i seg selv har kraft til å overbevise? Her fant jeg imidlertid kun én journalist som mente at argumenter kunne fungere slik. Journalist 8 forklarer viktigheten av argument i forhold til, det som kan forstås som, en tidlig fase i politiske prosesser hvor aktører diskuterer for å ”... avklare hva argument som finnes og hva standpunkt en skal ha...”. Deretter begynner det journalisten betegner som en maktkamp¹¹². Dette tolkes som at denne tidlige fasen i politiske prosesser ikke er en maktkamp, og hvor argumenter kan overbevise. Journalist 8 mener også at argumentets betydning er knyttet til hvorvidt et forum er lukket eller åpent¹¹³. I åpne fora vil politikere ikke la seg overbevise, mens argumenter, og særlig de som har et vitenskapelig grunnlag, vil spille en viktig rolle i lukkede fora¹¹⁴. Vedkommende viser til

111

Journalist 6: ”Argumenter, ja, på enkelte felter vil jo det telle. Det er helt sikkert et veldig godt eksempel det med mobiltelefonkostene, hvor altså Kommissæren, Viviane Reding, argumenterer for at dette er meningsløst”.

112

Journalist 8: ”Hovedsakelig en maktkamp, men argumenter kommer først. Det går på dette her at først så har du forhandlingsposisjonen der en skal avklare hva argument som finnes og hva standpunkt en skal ha og så etter det, og selvfølgelig da vil det være maktkamp og alle de som vil påvirke politikerne. Så jeg vil si at det er en blanding av de to”.

¹¹³ Betydningen av åpne og lukkede fora for deliberasjon har blitt konseptualisert av Simone Chambers (2004). Hun mener at den åpne deliberasjonen lettere fører til at argumentene blir grunne og at deltakerne har vanskeligheter med å skifte mening. I motsetning til deliberasjon som skjer bak lukkede dører.

114

Journalist 8: ”Hvis en tenker argumenter ut fra at en kan bli overbevist i debatter, at politikere kan la seg overbevise på grunn av gode argument, så tror jeg ikke det er mer tilfelle her enn i Norge. Fordi det er gjerne sånn at en har sine standpunkt fra før av, så i en debatt hvor forskjellige politikere møter hverandre så kan en gjerne vite på forhånd hva de skal si. Sånn sett så tror jeg ikke det er så stor forskjell fra Norge. Politikerne skal da representere landet sitt og representere en partitilknytning, hvert fall i forhold til parlamentet. Så det er ikke sånn at du kan sitte på en politisk debatt her og plutselig bare ’eureka’, så har den politikeren skiftet standpunkt. Det skjer aldri i Norge og det er sjelden det skjer her også. Men som sagt, det er abstrakt dette her så hvis du snakker om argument i en beslutningsprosess og i lukka fora der politikerne skal vedta sitt standpunkt så vil nok selvfølgelig gode argumenter ha en viktig rolle. For eksempel, så har

at :” ...Bellona [har] klart å overbevise mange politikere i EU-systemet om at Co2-lagring er bra fordi de kan vise til tekniske undersøkelser fordi de har gode vitenskapelige argument for sitt standpunkt, og dét er det mange politikere[som] har innsett at... er en grei måte å gjøre det på”. Foruten dette eksempelet er en deliberativ forståelse av politisk kommunikasjon fraværende hos journalistene.

Derimot stod den andre fortolkningen, som er i tråd med Elsters forståelse av strategisk argumentasjon, sterkt blant journalistene. På spørsmål om argumenter spiller en viktig rolle i EU-politikk svarer tre av journalistene at politikk er drevet av interesserer, og gjerne nasjonale interesser. Journalist 4 viser til en norsk kampanje om å ”kriminalisere horekunder” og mener at liknende kampanjer i EU ville ført til forhandlinger i verdimessige spørsmål: ”En kan sikkert lage noen kampanjer her også, men her tror jeg kanskje faren er større for at du fatter politiske vedtak som blir kompromisser hvor du blander inn helt uvesentlige ting. Fordi EU er en sånn beslutningsmaskin, hvor du driver og forhandler, og plutselig så kan du oppdage at italienerne vil ha økt melkekvoter i bytte mot noe helt annet, som ikke har noe med melk og landbruk å gjøre”. Ifølge journalisten så vil nasjonale interesser blandes inn i diskusjoner om verdimessige spørsmål og hindre at det oppnås konsensus¹¹⁵. Journalist 3 mener at de nasjonale interessene er overordnede¹¹⁶. Journalist 6 mener at interesser generelt er sentrale: ”Nei, hva er det de sier: ’I EU har du ingen venner, i EU finnes det kun interesser’”. I forhold til politisk argumentasjon så mener Journalist 2 at ”kjøttvekten” er det som er avgjørende¹¹⁷. Kjøttvekten refererer til medlemslandenes økonomiske og folkemessige størrelse, som tidligere drøftet, og journalisten kan dermed tolkes som å ha et strategisk syn på politisk kommunikasjon.

Bellona klart å overbevise mange politikere i EU-systemet om at Co2-lagring er bra fordi de kan vise til tekniske undersøkelser fordi de har gode vitenskapelige argument for sitt standpunkt, og det er det mange politikere som innsett at det er en grei måte å gjøre det på. Men jeg vil si at det er forskjell på argument i den offentlige debatten versus i en sånn beslutningsfase”.

¹¹⁵ Konsensus i den betydning at en er enige om en gitt sak på samme premisser (Eriksen og Weigård 1999:61).

¹¹⁶

Journalist 3: ”Nei, jeg vil ikke si det. Det er veldig drevet av nasjonale interesser. Hvert enkelt land argumenterer for sine interesser. Når det kommer til det harde så koker det ned til ”what’s in it for me”, og det er samme om den tyske kansleren eller slovensk statsminister, så er det klart at det er de nasjonale interessene som en prøver å fremme her i Brussel”.

¹¹⁷

Journalist 2: ”Så det er klart at kjøttvekta har vekt til syvende og siste. Man kommer ikke særlig langt med argument hvis andre ikke kjøper argumentene dine”.

Noen av journalistene forstår politikk som i hovedsak drevet av medlemslandenes interesser. Argumentasjonen er altså, ifølge journalistene, sterkt koblet til interesser og argumenter i seg selv er mindre viktige. Halvparten av journalistene anser også argumentasjon for å være et spill. Journalist 7 viser til at politiske diskusjoner er spill i den forstand at en foretar strategiske avgjørelser, og ”flytter [brikker] frem og tilbake for å få gjennom sitt til slutt”¹¹⁸. Journalist 3 uttaler: ”Maktkamp er helt legitimt, det. En bruker argumenter og noen vinner og noen taper, sånn er det”. Det kan med andre ord ikke oppnås fellesløsninger som tjener begge parter, men noen vil vinne og andre tape. Journalist 8 mener på sin side at offentlige debatter er spill i den forstand at de ikke er reelle fordi standpunktene er avklart på forhånd¹¹⁹. Liknende forståelse er å hente hos Journalist 4 som sier at: ”Hvis du går opp i ministerrådsbygningen etter at de har behandlet vinreformen i dag, så er det klart at alle kommer ut og sier at de har vunnet, ikke sant. Det er jo et politisk spill”.

Et annet spørsmål som er sentralt for Elster, er om det aktørene sier er oppriktig. Altså, hvis de ikke er oppriktige i sine ytringer så vil argumentene brukes strategisk. Journalistene ble spurt om aktører selv er overbevist om argumentene de selv bruker¹²⁰. Tre av journalistene mente at dette varierte¹²¹. Dette kan forstås som at argumenter kan brukes strategisk. To journalister mente at aktører i hovedsak ikke var oppriktige¹²², eller som Journalist 6 sier: ”Altså, noen ganger vil jo noen fremme argumenter som de egentlig ikke står for... de bruker bare muligens det argumentet som de tror har lettest for å bli trodd”. To av journalistene har imidlertid et syn som tilsier at all politisk argumentasjon er strategisk

¹¹⁸

Journalist 7: ”Jeg synes at det er noe mer legitimt at en drar i gang en debatt om noe for å oppnå et mål og da er det en del av brikkene en del av aktørene flytter frem og tilbake for å få gjennom sitt til slutt”.

¹¹⁹

Journalist 8: ”Politisk spill i den forstand at ting er mer eller mindre avtalt på forhånd. Altså at det er lite av den reelle debatten som foregår på lufta”.

¹²⁰ Se spørsmål 82.

¹²¹

Journalist1: ”Ja, til en viss grad, men det er jo ofte... det hender jo at det er vikarierende argumenter òg. Og hvis man er inne på spilldelen av det, så er det jo dét”.

Journalist7: ”Ja, det blir i varierende grad. Vanskelig å svare”.

Journalist8: ”Ikke nødvendigvis. Det samme vil være i Norge. Si at du bundet i forhold til partiinteresser eller en eller annen gruppering så er det ganske sannsynlig at mange av aktørene ikke for eksempel ikke er overbevist om alt de hevder”.

¹²²

Journalist 2: ”Det kan være vikarierende argumenter av og til. Selv om jeg ikke har noen eksempler. Nei, men det er klart her som i andre politiske debatter så er det fristende å gripe de argumentene som passer best til det resultatet man ønsker...”.

anført. Journalist 3 sier at aktører bruker argumenter i en ”*spesiell hensikt – for å presse andre*”, samtidig som Journalist 4 svarer blankt ”*nei*” på spørsmålet om at aktører er overbevist om sine egne argumenter. Dette synet på politisk kommunikasjon er i tråd med det strategisk perspektivet hvor argumenter inngår i en maktkamp med hensikt om å vinne en diskusjon eller maksimere nytte.

Kort oppsummering

I det første spørsmålet later det til at noen av journalistene anså at identitet også var en del av EUs agenda, og noen av journalistene viste til identitetsmessige implikasjoner ved EU-politikk. Det later også til at normer tillegges betydning i EU-politikk. Det virket imidlertid ikke som argumenter verken var sentrale i politikk eller forhandlinger, med noen få unntak. Blant journalistene var det bare én av journalistene som anså at gode argumenter kunne overbevise andre aktører. De fleste journalistene anså at argumenter enten var av underordnet betydning i forhold til ressurser eller at argumentene blir brukt i maktkamp, slik Elster hevder.

Konklusjon

Jeg har i denne delen av studien undersøkt hvilke syn journalistene har på EU-politikk, og det later til at journalistene har flere fortolkningsrammer for å forstå og gi mening til EU-politikk. Her er det hensiktsmessig å oppsummere funnene samlet sett for å kunne konkludere med hvilket syn journalistene har på EU-politikk. Jeg vil også vise til noen motsetninger i funnene mine og drøfte hvordan vi kan forstå journalistene som fornuftige i forhold til disse.

Journalistene anser ikke EU for å være et rent teknokrati, ettersom de viser til at det ikke kun er teknokratene som er sentrale i de politiske prosessene i EU. Journalistene gir samtidig sterkt uttrykk for at EU-spørsmålene i hovedsak handler om økonomisk integrasjon og løsning av felles problemer. Derimot viser halvparten av journalistene til at EU også handler om verdier ved å vise til at EU-spørsmål også handler om identitet.

Med hensyn til forhandlinger var det ingenting som kunne tyde på at journalistene hadde et teknokratisk syn. Derimot stod en maktpolitisk forståelse sterkt blant journalistene hvor ressurser, taktikk og allianser ble ansett for å være sentrale i forhandlingene. Like fullt

mener ikke de fleste journalistene at forhandlinger er en arena for ”rå maktkamp”. Journalistene fokuserte på mellomstatlige forhandlinger under intervjuet, og dette kan være en indikasjon på at journalistenes syn på politikk likner en intergovernmental tolkning av EU (Moravcsik 1993).

I tillegg nevner også noen av journalistene argumenter for å være viktig i forhandlinger. Stort sett later deres forståelse av politisk argumentasjon korresponderer med Elsters forståelse av argumentasjon, som innebærer at argumenter brukes strategisk. Noen mener også at argumentene ikke er viktige i forhold til interessene i EU aktørene har. Dette gjenspeiles også i at journalistene ikke anså muligheten for at argumenter kunne overbevise i politiske prosesser. Journalistene mener også at normer er relevant for hvordan aktører handler i EU-systemet.

Disse funnene viser at journalistene bruker flere fortolkningsrammer for å gi mening til EU-politikk, samtidig som funnene kan sies å inneholde motsetninger. For det første, hvordan kan argumenter være viktige i forhandlinger når journalistene ikke anser at argumenter kan overbevise. De fleste journalistene mente at argumenter var underordnet interesser eller ble brukt strategisk. Argumentene kan altså ikke overbevise andre aktører, noe som impliserer at aktører ikke kan tilsesette egne preferanser, slik betydningen er av en deliberativ forhandling. Det virker heller rimelig å forstå journalistene dithen at argumentene som brukes i forhandlingene inngår i det strategiske spillet for å realisere sine interesser, eller brukes til å samordne handling.

For det andre, hva anser journalistene at styrer EU-politikken – normer eller strategisk interaksjon? Journalistene anser politikk i hovedsak for å være et strategisk spill, samtidig som journalistene vektlegger at normer styrer atferd, noe som fremstår som paradoksalt. For hva er det da journalistene anser for å være avgjørende? Fra et teoretisk perspektiv er dette imidlertid en posisjon innenfor en formålsrasjonell fortolkningsramme hvor institusjoner, som består av formelle og uformelle regler, strukturerer hvordan strategiske aktører interagerer (Knight 1992:54). Dette betyr for det første at institusjonene både begrenser mulige strategivalg og åpner opp for mulige valg. For det andre vil reglene (som også her forstås som normer) kunne sanksjoneres formelt eller uformelt, og ved å bryte regler står en i fare for å bli straffet (Knight 1992:61). Dette betyr at strategiske aktører må kalkulere sin atferd i forhold til normene for å kunne ta valg om hvilken handling som vil

være mest hensiktsmessig. Etersom journalistene legger hovedvekt på at politikk er en maktkamp, samtidig som de gir normer en viss betydning, virker det som denne posisjonen korresponderer med journalistenes forståelse av EU-politikk. Dette betyr også at journalistenes forståelse av politikk korresponderer med en strategisk rasjonalitet, som i det pluralistiske perspektivet.

Alt i alt har journalistene delvis et teknokratisk fortolkningsramme, ettersom beslutningene i hovedsak anses for å være instrumentelle. De har også et deliberativt syn i den forstand at de fleste journalistene også anser verdier for å være relevante for EU-politikk. Dette betyr at sitatet i Allerns rapport ikke var dekkende for alle journalistene. Det synet på politikk som står sterkest er det maktpolitiske. Aktørene anses for å handle strategisk for å realisere sine interesser og bruker argumenter strategisk. Deres syn på politikk later dermed til å være dekkende for å fange opp teknokratiske og strategiske aspekter ved EU-politikk, men i liten grad deliberative aspekter hvor argumenter får betydning.

Kapittel 6: Drøftning av funn

I denne studien har jeg behandlet to forskningsspørsmål for å undersøke om forholdene ligger til rette for at norsk presse i Brussel kan oppfylle sin demokratiske rolle i forbindelse med norsk EU-integrasjon:

(1) Hva er kritisk journalistikk og i hvilken forstand driver de norske journalistene i Brussel kritisk journalistikk? I forlengelse av dette spørsmålet vil jeg spørre om i hvilken grad de har mulighet til å drive kritisk journalistikk i Brussel?

(2) Hvilket syn på EU-politikk har de norske journalistene i Brussel og hvilke demokratiske implikasjoner har dette?

Jeg vil her drøfte sentrale funn for begge forskningsspørsmålene. Deretter vil jeg drøfte funnenes betydning for norsk EU-integrasjon for å besvare om norsk presse har forutsetninger til å oppfylle sin demokratiske rolle. Avslutningsvis vil jeg komme med forslag til hvordan temaet om norsk presse i Brussel kan forskes videre på med utgangspunkt i mine funn.

I forhold til det første forskningsspørsmålet hadde tidligere bidrag reist spørsmål ved om norske presse i Brussel kunne regnes for å være kritisk, og pekt på at de norske journalistene hadde dårlige forutsetninger for dette. For å undersøke om dette var tilfellet, utviklet jeg først et samlet begrep, og deretter et differensiert begrep for kritisk journalistikk, som ble koblet til de tre demokratimodellene. Dette teoretiske bidraget ga, for det første, innsikt i hvordan kritisk journalistikk kan forstås og hvilke betydninger de ulike formene for kritisk journalistikk har for demokratiet. For det andre ga de analytiske kategoriene mulighet for å empirisk studere journalistenes kritiske rolle. Min innfallsfallvinkel for å undersøke temaet har gitt innsikt i journalistenes forståelse og innstillingen for å drive kritisk journalistikk i Brussel, samtidig som journalistene fortalte om hvordan de driver kritisk journalistikk. Dette gir grunnlag for å svare på spørsmål om hvordan vi kan forstå norsk presse i Brussel som kritisk, og deres mulighet for å drive kritisk journalistikk.

På grunnlag av tidligere forskning virket det som journalistene definerte sin rolle passivt, og la vekt på å presentere korrekte fakta om EU til norske borgere. Det var forventet at journalistenes utøvelse og forståelse av kritikk skulle være nært knyttet til det å drive kritisk

videreformidlende journalistikk. Mine funn viser at dette er en rolle journalistene inntar. Analysen viser, for det første, at journalistene mener det er viktig at deres dekning tilstreber nøytralitet, balanse eller upartiskhet når det gjelder å formidle nyheter. For det andre vektlegges det, av halvparten av journalistene, å belyse en sak fra flere sider. Funnene mine viser også at noen av journalistene definerer seg selv mer proaktivt, og driver kritisk journalistikk ved å innhente kritiske kommentarer. På bakgrunn av analysene er det mye som tyder på at journalistenes forståelse og utøvelse av kritisk journalistikk havner innenfor den kritisk videreformidlende kategorien. Dette er viktig i et demokratisk perspektiv ettersom dette skulle gi borgerne korrekt informasjon for å kunne ta stilling til politiske spørsmål.

I forhold til å drive kritisk undersøkende journalistikk manglet det ikke på idealer eller ønsker. Det later likevel til at dette ikke drives i særlig utstrakt grad. Årsaken til dette er trolig at dette er krevende og at journalistene ikke har kapasitet. Dette er et funn som er i tråd med tidligere bidrag. Noen av journalistene mener imidlertid at dette ville vært mulig hvis de kom over noe interessant. Det nevnes også at den kritiske undersøkende journalistikken bør rettes mot hva norske myndigheter i Brussel driver med. I et demokratisk perspektiv er dette en fruktbar innfallsvinkel, ettersom norske politikere og myndigheter kan ansvarliggjøres av norske borgere. Det som imidlertid er problematisk, er at det ikke virker som dette er noe som skjer i nevneverdig grad. Alt i alt så har journalistene ønsker og en viss mulighet til å drive en undersøkende journalistikk, selv om ikke dette drives i utstrakt grad.

I forhold til å drive kritisk argumentativ journalistikk så later det til at journalistene kan forstås som kritiske med hensyn til at de lager analyser som hadde til hensikt å ”sette ting i sammenheng”. I et demokratisk perspektiv er dette viktig fordi det gir borgerne mulighet til å forstå EU-politikken, og muligheten til å se større sammenhenger. Det er imidlertid problematisk at journalistene er lite opptatt av å foreta analyser av argumenter og tolke den politiske makten. I Vær Varsom-plakaten fremgår det at pressen skal sørge for samfunnskritikk, men det later ikke til at pressen verken kritiserer den politiske makten, eller stiller spørsmål ved holdbarheten i de politiske argumentene i særlig grad.

Alt i alt tyder mine funn på at vi kan forstå journalistene som kritiske i tråd med den teknokratiske demokratimodellen. I tillegg virker det også som journalistene delvis kan

forstås som kritiske i forhold til den deliberative modellen, selv om det også her mangler et sentralt aspekt med hensyn til å tolke den politiske makten og vurdere argumenter. Det er derimot lite som tyder på at journalistene kan forstås som kritiske med hensyn til å drive kritisk avslørende journalistikk. De sier likevel at de har mulighet til dette og da er det passende å stille spørsmål om hvorfor dette ikke skjer. Er det for eksempel slik at det ikke forekommer maktmisbruk i Unionen eller hos norske myndigheter i Brussel, og skjer norsk EU-integrasjon i tråd med norske interesser? Dette er usikkert, men for å utfylle sin demokratiske rolle i lys av et kritisk undersøkende perspektivet, så bør pressen i større grad drive kontroll med norske myndigheter, slik noen av journalistene sier.

I det andre forskningsspørsmålet var det ingen tidligere forskning å støtte seg til. I Allerns rapport fremkom det et sitat som kunne tolkes som at journalistene hadde en formålsrasjonell fortolkning av EU, men hvor representativt dette var blant de norske journalistene i Brussel var usikkert. For å undersøke journalistenes syn på politikk utviklet jeg tre ulike syn på EU-politikk på bakgrunn av demokratimodellene, og forsøkte å vise hvordan de ulike fortolkningsrammene hadde demokratiske implikasjoner. Ideen bak å utforske journalistenes fortolkning av EU-politikk, er at dette vil kunne antyde hvilke medievinklinger som blir formidlet til den norske offentlighet, og hvilke medievinklinger som ikke blir formidlet.

Da disse fortolkningsrammene ble testet på journalistene, viste det seg at journalistenes syn på politikk stemte delvis overens med en teknokratisk fortolkning av EU-politikk. Journalistene mener i hovedsak at EU behandler spørsmål som er knyttet til økonomi og problemløsning. På bakgrunn av mine analyser virker det rimelig å konkludere med at journalistene har et teknokratisk syn på politikk, selv om dette ikke er det eneste synet de har på EU-politikk.

Enda sterkere enn det teknokratiske synet stod en strategisk fortolkning av politikk blant journalistene, noe som innebærer at journalistene fortolker politikk som en maktkamp hvor aktører handler strategisk for å realisere sine egeninteresser. Denne fortolkningen av politikk innebærer et konfliktfokus på politikk. Et konfliktfokus er ikke uvanlig blant journalister, ettersom de ofte vil være avhengige av å kunne presentere konflikter for å gjøre dekningene sine interessante (Patterson 1997). Med tanke på hvilke konflikter som var relevante, så fant jeg antydninger til at journalistene la vekt på konflikter mellom de

ulike medlemslandene. Mine funn tyder altså på at journalister vil fokusere deknningen sin på konflikter og maktkamp hvor de politiske beslutningene er et resultat av maktkamp, og da gjerne konflikter mellom medlemslandene.

Det var lite som kunne tyde på at journalistene hadde en deliberativ forståelse av EU-politikk. Journalistene mente at argumenter var underordnet aktørenes interesser i politiske prosesser, og at argumentene ikke kunne overbevise politiske aktører. Med andre ord har argumenter begrenset viktighet. Analysen tyder likevel ikke på at journalistene anser argumenter for å være uten betydning, men at de brukes i den strategiske kampen for å overtale andre aktører, hvor argumentene velges på formålsrasjonelt grunnlag, slik Elster hevder. Dette tyder på at journalistene ikke vil ta den politiske argumentasjonen på alvor, og avfeie den som skinnargumentasjon: Hvorfor skal en ta den politiske argumentasjonen på alvor når den inngår i en strategi for å realisere sine interesser? I forhold til et deliberativt syn på politikk så viser også halvparten av journalistene til at EU-spørsmål handler om identitet, selv om journalistene anser dette aspektet for å være mindre viktig enn de instrumentelle spørsmålene EU befatter seg med. På bakgrunn av analysene kan en slutte at journalistene ikke hadde en særlig deliberativ forståelse av politikk.

Jeg hadde tidligere reist spørsmål ved om journalistenes fortolkningsrammer kunne fange opp EU-politikkens kompleksitet. På bakgrunn av analysene som er foretatt later det, for det første, til at journalistenes fortolkningsrammer vil fange opp de teknokratiske sidene ved EU-politikk. For det andre later det til at de strategiske sidene av politikken oppfattes, og er sentrale for hvordan journalistene gir politikk mening. For det tredje later det til at de deliberative sidene hva angår argumentasjon, ikke vil oppdages. I så fall kan en stille spørsmål ved om pressen klarer å formidle EU-politikkens kompleksitet, og ikke kun det som fremstår som maktkamp og teknokratiske beslutninger. I Vær Varsom-plakaten står det at pressen ”*ivaretar viktige oppgaver som informasjon*” (punkt 1.2.). Funnene viser at journalistenes fortolkningsrammer ikke er tilstrekkelige til å formidle informasjonen om problemløsning i fellesskap, og kraften av det gode argument vil trolig derfor ikke vektlegges i deres dekning.

Det strategiske perspektivet stod sterkt blant journalistene og fremstår som den mest sentrale fortolkningsrammen. Dette skulle bety at en strategisk fortolkning brukes av journalistene for å gi mening til EU-politikk, og kan tyde på at journalistene formidler

medievinkler som vil gjenspeile dette. En strategisk vinkling er kritisert av Jamieson og Waldman (2003), som mener at dette fører til at borgerne ikke får kunnskap til å ta stillingen til politikernes begrunnelser. På denne måten blir ikke politikerne stilt til ansvar for disse. Det går imidlertid ikke an å slutte fra dette at pressen i Brussel formidler en strategisk fortolkning av EU-politikk, men på bakgrunn av teori om "frames" så later det til at dette er sannsynlig. Dette fordi hvordan vi oppfatter verden også får betydning for hvordan vi handler.

I utgangspunktet skulle ikke forholdet mellom forskningsspørsmålene studeres, selv om en ikke kunne utelukke sammenhenger. I lys av funnene mine virker det rimelig å påpeke en slik mulig sammenheng. På den ene siden mener journalistene at det er viktig å "sette ting i sammenheng" og gjøre fenomener forståelige når de lager analyser. Dette er et ideal som er hentet fra den deliberative demokratimodellen. På den andre siden viser funnene at journalistene i hovedsak forstår EU-politikk som en maktkamp, som er hentet fra den pluralistiske demokratimodellen. Etersom journalistene i hovedsak forstår politikk som maktkamp, vil det da ikke være rimelig at det er maktkampen som gjøres forståelig: sammenhenger mellom aktørenes interesser og spill for å realisere disse i det politiske spillet? I så måte bryter dette med et deliberativt ideal, hvor det er de politiske aktørenes argumenter som bør analyseres. Et annet funn som støtter opp om dette, er at mindretallet av journalistene var opptatt av å analysere argumenter. På denne måten fjerner journalistene seg fra et deliberativt ideal.

Spørsmålet er hva disse funnene kan si om journalistenes forutsetninger for å utfylle sin demokratiske rolle i forhold til norsk EU-integrasjon. Ifølge Eriksen kan norske politikeres mandat for norsk EU-integrasjon sies å være tynt, og for å kunne ansvarliggjøre norske politikere vil den norske befolkningen være avhengig av en presse som kan gi relevant informasjon og utøve kontroll av norske myndigheter, slik Vær Varsom-plakaten krever. For å svare på om pressen har forutsetninger for å gjøre dette, vil jeg drøfte hvilke demokratiske verdier mine funn fremmer i lys av norsk EU-integrasjon.

En pressedekning av EU i tråd med den teknokratiske modellen vil være viktig for at norske borgere kan følge med hva som skjer i EU. Funnene skulle tilsi at norske borgere får korrekt informasjon om de teknokratiske aspektene ved EU-politikk. Dette gir borgerne mulighet til å stemme frem representanter som representerer deres interesser. Det er

imidlertid problematisk at borgerne ikke velger politikerne som styrer i EU, og stemmeretten vil kun være aktuell med hensyn til å velge og vrake norske politikere. Dette kan sies å være en begrenset ansvarliggjøringsmekanisme. Hvis borgerne er misfornøyde med Norges EU-tilpasning kan de norske borgerne stemme frem politikere som representerer deres interesser. Imidlertid later det også til at borgerne i liten grad kan påvirke Norges tilknytningsform til EU. Formelt sett kan norske politikere når som helst si opp EØS-avtalen, men slik den politiske situasjonen har vært i Norge siden 1994 har de fleste partier og regjeringer ønsket å beholde den (Fossum 2009). Norske borgere har derfor begrenset innflytelse over hvorvidt EØS-avtalen skal endres eller fortsette å gjelde. Valg og partikonkurranse fremstår derfor som begrensede ansvarliggjøringsmekanismer og kanaler for å uttrykke en norsk folkevilje.

De to andre demokratimodellene har også valg som en ansvarliggjøringsmekanisme, men i tillegg vektlegges andre ansvarliggjøringsmekanismer. Den pluralistiske modellen tilbyr en alternativ ansvarliggjøringsmekanisme ved å drive kontroll av politikere og avsløre klanderverdige forhold, slik at norske politikere risikerer å måtte stå til ansvar for sine handlinger. Funnene viser imidlertid at det drives lite kritisk avslørende journalistikk av norsk presse i Brussel og dette vil være nødvendig for at pressen skal kunne utfylle sin samfunnsrolle i forhold til norsk EU-integrasjon. Det drives med andre ord liten kontroll av de politiske myndighetene pressen har satt seg for mål å overvåke, ifølge Vær Varsom-plakaten. På denne måten tilfredsstiller ikke norsk presse sin demokratiske rolle.

En demokratisk utfordring er Norges kontinuerlige EU-tilpasning som innebærer inkorporering av nye rettsakter og rettslige fortolkninger av eksisterende avtaleverk av domstoler på nasjonalt og overnasjonalt nivå. Fredrik Sejersted (2008) mener at norsk EU-debatt bør dreie seg om forestående norske rettsakter i stedet for spørsmål om norsk tilknytning til EU. For at norske borgere skal kunne være deltakende i den kontinuerlige EU-integrasjonen, så vil det være behov for offentlig debatt, hvor det kan diskuteres om nye lovendringene er fornuftige og rettferdige og eventuelt stilles krav til hvordan norske borgere mener EU-integrasjonen bør skje.

Funnene i denne studien viser at pressen i liten grad fremmer deliberative verdier. For det første legger ikke journalistene vekt å tolke den politiske makten og vurdere de politiske argumentene. For det andre er det kun halvparten av journalistene som anser verdier for å

være relevante for EU-politikk. Formidling av disse kan gi norske borgere innsikt til å ta stilling til EUs verdimeslige sider. For det tredje tyder funnene på at journalistene vil fokusere på maktkamp i EU og dette kan forskyve fokuset vekk fra politikkenes begrunnelser. Her må en like fullt være klar over at informasjonen pressen formidler i lys av en teknokratisk og en pluralistisk demokratimodell også kan føre til debatt. Derimot kan man stille spørsmål ved hvor mye opplyst debatt disse fremmer. Informasjon i lys av den teknokratiske modellen vil fokusere på de instrumentelle sidene av politikken og dermed ikke fremme debatt om de verdimeslige sidene. For det andre vil fokus på maktkamp i lys av den andre modellen ikke nødvendigvis fokusere på politikkenes begrunnelser. Det er for så vidt et åpent spørsmål om mer opplyst debatt vil endre Norges integrasjon til Unionen, men det vil trolig medføre en større bevissthet og større kontroll av politikerne hvis disse må forsvare sin politikk offentlig.

Konklusjon

Mitt utgangspunkt var at EØS-avtalens trekk forsterker behovet for pressens deltakelse, for å kunne bøte på det demokratiske underskuddet EØS-avtalen skaper. Ut i fra ulike demokratimodeller har jeg undersøkt om pressen har forutsetninger for å utfylle sin demokratiske rolle. Funnene viser at journalistene har forutsetninger til å utfylle sin demokratiske rolle i lys av en teknokratisk demokratimodell. Derimot lå ikke forutsetningene helt til rette for å fylle en demokratisk rolle i lys av en pluralistisk og deliberativ demokratimodell. Til dette kan man innvende at standardene pressen har blitt undersøkt i forhold til er for teoretiske og abstrakte. Likevel er de normative kravene også koplet til Vær Varsom-plakaten som innebærer at pressen skal drive kontroll av politikerne og avdekke klanderverdige forhold. I lys av norsk EU-integrasjon blir disse kravene i høyeste grad relevante fordi norsk EU-integrasjon medfører svake ansvarliggjøringsmekanismer, og det er derfor behov for at det etableres nye for å bøte på dette.

En kan stille spørsmål ved hvorfor pressen ikke har forutsetninger for å utfylle sin demokratiske rolle, og de enkle svarene på dette er at EU er et intrikat system og at norske journalister har stort arbeidspress. I forhold til hvor viktig EU er for Norge, så later det til at det er forholdsmessig få norske journalister i Brussel. Løsningen kan være at pressen bruker mer ressurser og sender flere journalister til Brussel. Det kan hende at pressen da vil få mer

tid til å drive undersøkende journalistikk, ettersom journalistene uttrykker at dette er noe de ønsker å drive med. På bakgrunn av mine analyser trengs det imidlertid flere journalister som kan fremme en opplyst debatt om norsk EU-integrasjon.

Til dette kan man innvende at Norges forhold til EU ikke representerer et demokratisk underskudd, og en spørreundersøkelse viser nettopp at EØS-avtalen har oppslutning i den norske befolkningen¹²³. Dette er paradoksalt fordi akademikere kritiserer at EØS-avtalen skaper et demokratisk underskudd (Blichner 2008; Eriksen 2008; Fossum 2009). Her kan det tenkes at norsk presse i Brussel sine manglende forutsetninger til å utfylle sin demokratiske rolle fører til denne oppslutningen.

Forslag til videre forskning

På bakgrunn av mine funn vil det være interessant å foreta innholdsanalyser av arbeidene til norsk presse i Brussel. Ved å lage hypoteser på bakgrunn av mine funn kan en for det første avkrefte eller bekrefte mine funn. For det andre kan en sjekke om det er sammenheng mellom hvordan journalistene sier de driver kritisk journalistikk og hvordan dette utføres i praksis. For det tredje kan en undersøke om det er sammenheng mellom journalistenes syn på EU-politikk og hvordan dette dekkes. Er det eksempelvis slik at journalistene vil formidle fortolkningsrammer som er teknokratiske og strategiske, og er det slik at journalistene formidler mellomstatlige fortolkningsrammer av EU? Ved å undersøke dette kan en også undersøke den teoretiske antagelsen om at det er sammenheng mellom hvordan journalistene forstår politikk og hvordan de formidler informasjon. Dette gir mulighet til å kunne ta stilling til teorier om rammer og eventuelt teoretisk generalisering. For det fjerde vil en innholdsanalyse også kunne gi innsikt i om det er andre sentrale fortolkningsrammer som formidles.

¹²³ Valestrand, Terje (2008). 'Vi sier ja til EØS', Bergens Tidende 21. april.

Referanser

Litteratur

- Adcock, Robert, og David Collier (2001). "Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research", *American Political Science Review* 95: 529-46.
- Allern, Sigurd (2007). "The Case of Norway", i A. R. Consortium (red.): *Understanding the Logic of EU Reporting from Brussels. Analysis of interviews with EU correspondents and spokespersons*. Bochum: Projekt Verlag.
- Baker, Edwin C. (2002). *Media, markets, and democracy*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Bateson, Gregory (1972). *Steps to an Ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. New York: Ballantine.
- Benhabib, Seyla (1992). *Situating the self*. Cambridge: Polity Press.
- Blichner, Lars Chr. (2008). "Fem mulige grunner til å akseptere EØS-avtalen", *Nytt Norsk Tidsskrift* 25: 358-76.
- Blumler, Jay G., og Michael Gurevitch (1990). "Political communications and democratic values", s.269-89 i J. Lichtenberg (red.): *Democracy and the Mass Media*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bok, Sissela (1982). *Secrets*. New York: Phantleon Books.
- Brurås, Svein (2002). *Etikk for journalister*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Chambers, Simone (2004). "Behind Closed Doors: Publicity, Secrecy, and Quality of Deliberation", *Journal of Political Philosophy* 12 (4): 90 – 110.
- Dahl, Robert A. (1956). *A Preface To Democratic Theory*. Chicago: The University of Chicago Press.
- De Burgh, Hugo, (red). 2000. *Investigative Journalism. Context and practice*. London: Routledge.
- Dryzek, John S. (1990). *Discursive Democracy. Politics, Policy and Political Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eide, Martin (1992). *Nyhetens interesse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Elgström, Ole, og Christer Jønsson (2000). "Negotiation in the European Union: bargaining or problemsolving?", *Journal of European Public Policy* 7: s.684-704.

- Elster, Jon (1989). "Offentlighet og deltakelse. To teorier om deltakerdemokratiet.", s.61-76 i J. Elster (red.): *Vitenskap og politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Elster, Jon (1992a). "Arguing and Bargaining in the Federal Convention and the Assemblée Constituante", s.13-50 i R. Malnes og A. Underdal (red.): *Rationality and institutions*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Elster, Jon (1992b). *Argumenter og forhandlinger. Om strategisk bruk av kommunikativ atferd*. LOS-Senter notat 91/42.
- Entman, Robert M. (1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication* 43: 51-8.
- Entman, Robert. M. (1991). "Framing US Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents", *Journal of Communication* 41: 6-27.
- Eriksen, Erik Oddvar (2001). *Demokratiets sorte hull -om spenning mellom fag og politikk i velferdsstaten* Oslo: Abstrakt Forlag.
- Eriksen, Erik Oddvar (2008). "Norges demokratiske underskudd", *Nytt Norsk Tidsskrift* 25: 368-77.
- Eriksen, Erik Oddvar, og John Erik Fossum, (red). 2000. *Democracy in the European Union: Integration through Deliberation?* London: Routledge.
- Eriksen, Erik Oddvar, og Jarle Weigård (1993). *Conceptualizing Politics: Strategic Action on Rational Discourse*. LOS- Senter notat 93/46.
- Eriksen, Erik Oddvar, og Jarle Weigård (1999). *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati: Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ettema, James S., og Theodore L. Glasser (1998). *Custodians of Conscience: Investigative Journalism and Public Virtue*. New York: Colombia University Press.
- Fossum, John Erik (2009). *Norway's European Conundrum*. ARENA paper 09/04. Oslo.
- Føllesdal, Andreas, og Simon Hix (2006). "Why There is a Democratic Deficit in the EU: A response to Majone and Moravcsik", *Journal of Common Market studies* 44: 533-62.
- Gilje, Nils, og Harald Grimen (1993). *Samfunnsvitenskapens forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.
- Grønmo, Sigmund (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gutmann, Amy, og Dennis Thompson (1996). *Democracy and Disagreement*. Cambridge: Belknap Press.

- Habermas, Jürgen (1984). *On the Pragmatics of Communication*. Cambridge: The MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1993). *Justification and Application: Remarks on Discourse Ethics*. Cambridge: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1995). "Tre normative demokratimodeller: om begrepet deliberative politikk", s.30-45 i E. O. Eriksen (red.): *Deliberativ politikk. Demokratiteori i teori og praksis*. Oslo: TANO.
- Habermas, Jürgen (1996). *Between Facts and Norms. Contributions to Discourse Theory of Law and Democracy*. Oversatt av W. Rehg. Cambridge: Polity Press.
- Hay, Colin (1997). "Divided by a Common Language: Political Theory and the Concept of Power", s.168-93 i C. Hay (red.): *Political Analysis*. New York: Palgrave.
- Hayes-Renshaw, Fiona (2006). "The Council of Ministers", s.60-80 i J. Peterson og M. Shingleton (red.): *The Institutions of the European Union*. London: Oxford.
- Heath, Joseph (2001). *Communicative Action and Rational Choice*. London: MIT Press.
- Held, David (2006). *Models of Democracy*. Tredje utgave. Cambridge: Polity Press.
- Hellevik, Ottar (1991). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heywood, Andrew (2004). *Political Theory, An introduction*. London: MacMillan Press LTD.
- Hix, Simon (1998). "The study of the European Union II: the 'new governance' agenda and its rival", *Journal of European Public Policy* 5: 38-65.
- Houston, Brent (2003). "Adversary, Role of Media as", s.1-5 i D. Johnston H. (red.): *Encyclopedia of international media and communication*. London: Academic Press.
- Iyengar, Shanto (1991). *Is Anyone Responsible?* Chicago: Chicago University Press.
- Iyengar, Shanto, og A. Simon (1993). "News Coverage of the Gulf Crisis and Public Opinion: A Study of Agenda-Setting, Priming, and Framing", *Communication research* 20: 365-83.
- Jamieson, Kathleen Hall, og Paul Waldman (2003). *The Press Effect: Politicians, Journalists and the Stories That Shape Political World* Oxford: Oxford University Press.
- Joerges, Christian, og Jürgen Neyer (1997). "Transforming strategic interaction into deliberative problem-solving: European comitology in the foodstuff sector", *Journal of European Public Policy* 4: 609-25.

- Kahneman, D., og A. Tversky (1984). "Choice, values, and frames", *American psychologist* 39: 341-50.
- Knappskog, Karl (2001). "Journalistikk og deliberativt demokrati", s.112-35 i M. Eide (red.): *Til Dagsorden: Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Knight, Jack (1992). *Institutions and Social Conflict*. New York: Cambridge University Press.
- Laffan, Brigid (2001). "The European Union polity: a union of regulative, normative and cognitive pillars", *Journal of European Public Policy* 8: 709-27.
- Machiavelli, Niccolò (2005 (1532)). *The Prince*. Oversatt av P. Bondanella. New York: Oxford University Press.
- March, James G. (1999). "Understanding how decisions happen in organizations", i (red.): *Pursuit of Organizational Intelligence*. Malden, Mass: Blackwell.
- March, James G., og Johan P. Olsen (2004). *The logic of appropriateness*. ARENA paper 04/09. Oslo.
- McLeod, D. M., og B. Detenber, H. (1999). "Framing effects of television news coverage of social protest", *Journal of Communication* 49: 678-95.
- McNair, Brian (1999). *Journalism and Democracy: Evolution of Public Sphere*. London: Routledge.
- McQuail, Denis (2005). *McQuail's Mass Communication Theory*. Femte utgave. Thousands Oaks, CA: Sage.
- Moravcsik, Andrew (1993). "Preference and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", *Journal of Common Market studies* 31: s.473-524.
- Moravcsik, Andrew (2002). "In Defence of the 'Democratic Deficit': Reassessing Legitimacy in the European Union", *Journal of Common Market studies* 40: 603-24.
- Moravcsik, Andrew (2004). "Is there a 'Democratic Deficit' in the World Politics? A Framework for Analysis", *Government And Opposition*: 336-63.
- Månson, Per (2003). "Max Weber", s.88-108 i H. Andersen og L. B. Kaspersen (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Patterson, Thomas E. (1997). "The News Media: An Effective Political Actor?", *Political Communication* 14: 445-55.
- Radaelli, Claudio M. (1999). *Technocracy in the European Union*. Essex: Longman.
- Reese, Stephen D. (2001). "Prologue - Framing public life: A Bridging Model for Media Research", s.7-31 i S. D. Reese, O. J. Grandy og A. E. Grant (red.): *Framing Public Life*. New Jersey/London: Lawrence Erlbaum Associates.

- Rein, Martin, og Donald Schön (1993). "Reframing Policy Discourse", s.145-66 i F. Fisher og J. Forrester (red.): *The Argumentative Turn in Policy Analysis*. Duram: Duke University Press.
- Ringdal, Kristen (2001). *Enhet og manifold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Risse-Kappen, Thomas (1996). "Exploring the the nature of the beast: international relations theory and comparative policy analysis meet the European Union", *Journal of Common Market studies* 34: 53-80.
- Risse, Thomas (1998). *To Euro or Not to Euro*. ARENA paper 98/01. Oslo.
- Rossavik, Frank (2005). *Hei til EU*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Scheufele, Dietram A. (1999). "Framing as a Theory of Media Effects", *Journal of Communication* 49: 103-22.
- Schumpeter, Joseph A. (1947). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Andre utgave. New York and London: Harper & Brothers Publishers.
- Scott, Richard W. (2001). *Instituins and Organizations*. California/London/New Delhi: Sage.
- Searle, John R. (2001). *Rationality in Action*. Cambridge/London: The MIT Press.
- Sejersted, Francis (1983). "Politikk som interessekamp eller styringsproblem", s.51-69 i T. Bergh (red.): *Deltakerdemokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sejersted, Fredrik (2008). "Norges rettslige integrasjon i EU", *Nytt Norsk Tidsskrift* 25: 313-22.
- Shackleton, Michael (2006). "The European Parliament", s.104-24 i J. Peterson og M. Shackleton (red.): *The Institutions of the European Union* London: Oxford.
- Sjursen, Helene (2002). "Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU's Enlargement Policy", *Journal of Common Market studies* 40: 491-513.
- Slaatta, Tore.(1999). *Europeanisation and the Norwegian news media: Political discourse and news production in the transnational field*. Institutt for media og Kommunikasjon, Universitet i Oslo, Oslo. Doktoravhandling.
- Strömbäck, Jesper (2005). "In search of a Standard: four models of democracy and their normative implications for journalism", *Journalism Studies* 6: 331-45.
- Thagaard, Tove (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Trenz, Hans-Jörg (2008). "Understanding Media Impact on European Integration: Enhancing or Restricting the Scope of Legitimacy of the EU?", *Journal of European Integration* 30: 291-309.

Tuchman, Gaye (1978). *Making News; A Study of Construction of Reality*. New York: The Free Press.

Weber, Max (1922/78). *Economy and Society*. California: University of California Press.

Young, Iris M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton University Press.

Young, Iris M. (2000). *Inclusion and democracy*. New York: Oxford University Press.

Internettkilder

Oversikt over norske aktører i Brussel (2007, 23. oktober) [online]. - URL:

<http://www.eu-norge.org/norskeaktorer/lenker.htm>

SKUP-prisen for 2007 tildeles Morten Hofstad i Finansavisen for prosjektet "Terra og kommunene". (2008, 29. juli) [online]. - URL

http://www.skup.no/177/2222/Begrunnelse_vinner_SKUP-prisen_2008Terra-skandalen.doc

Hestehandel (2008, 12. oktober) [online]. URL:

<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=hestehandel&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j> 12.10.2008

SKUP spesialpris 1994: «Liland-saken» (2008, 23. november) [online]. -URL:

<http://www.ij.no/skup/skupprisen/skup94utt.htm>

Vær Varsom-Plakaten (2009, 2. februar) [online]. - URL:

http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

Project Summary (2009, 23. mars) [online]. -URL:

<http://www.aim-project.net/>

Avisartikler

Ask, Alf Ole (2007). 'EU vil presse teleprisene ned - Telenor skeptisk til enda mer EU-byråkrati', Aftenposten 13. november.

Hagvaag, Einar (2007). 'Krangler på kammerset', Dagbladet 18. september.

Kalsnes, Bente (2007). 'Unik norsk EU-kompetanse brukes ikke', Mandag Morgen 19. november.

Mellvang-Berg, Trygve (2008). 'EUs tollkutt dårlig mottatt', Adresseavisen 22. august.

Røssum, Eystein (2007). 'EU vil saumfare flypassasjerer', Bergens Tidende 6. november.

Røssum, Eystein (2007). 'Nødvendig, mener EU', Bergens Tidende 7. november.

Valestrand, Terje (2008). 'Vi sier ja til EØS', Bergens Tidende 21. april.

Intervju

Røssum, Eystein (2007). *Intervju* 26. november.

Mellvang-Berg, Trygve (2007). *Intervju* 26. november.

Ask, Alf Ole (2007). *Intervju* 27. november.

Sørstahl, Elin (2007). *Intervju* 27. november.

Ånestad, Morten (2007). *Intervju* 29. november.

Hagvaag, Einar (2007). *Intervju* 1. desember.

Håkonsen, Jarle Roheim (2007). *Intervju* 2. desember.

Kalsnes, Bente (2007). *Intervju* 4. desember.

Ask, Alf Ole (2008). *Personlig korrespondanse* 31. oktober.

Ånestad, Morten (2008). *Personlig korrespondanse* 31. oktober.

Sørstahl, Elin (2008). *Personlig korrespondanse* 2. november.

Kalsnes, Bente (2008). *Personlig korrespondanse* 3. november.

Håkonsen, Jarle Roheim (2008). *Personlig korrespondanse* 3. november.

Røssum, Eystein (2008). *Personlig korrespondanse* 5. november.

Hagvaag, Einar (2008). *Personlig korrespondanse* 6. november.

Mellvang-Berg, Trygve (2008). *Personlig korrespondanse* 26. november.

Rettsavgjørelser

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, Lingens v. Austria, 8 Juli, 1986 no. 9815/82, Series A no. 103, §74.

Vedlegg: Spørsmålene som ble stilt til journalistene

1. Hvordan opplever du å være journalist i EU? Er det stor forskjell fra å være journalist i Norge?
2. Er du enig i at journalister skal formidle informasjon?
3. Hva mener du med nøytralitet?
4. Er nøytralitet bare et ideal eller er det mulig å formidle informasjon på en nøytral måte?³.
HVIS JA, Til spørsmål 4
HVIS NEI, til spørsmål 7
5. Er nøytralitet for deg forbundet til både utvelgelse av sak og med hensyn til hvordan saken fremstilles?
6. Hvilken grad er du selv nøytral?
7. Bør alle journalister være nøytrale?
8. Mener du at norske EU-journalister fungerer refererende?
9. Hva representerer Watergate for deg?
10. I hvilken grad er Watergate et ideal for deg?
11. Har du mulighet for å drive Watergateaktig journalistikk?
HVIS JA, i forhold til hva da?
HVIS NEI, hvorfor ikke?
12. I hvilken grad skjer viktige beslutninger bak lukkede dører i EU?
HVIS HØY GRAD, hvilken betydning for dette for ditt virke?
HVIS LAV GRAD, hvor skjer de viktige beslutningene?
13. Er dette en oppgave journalistene generelt sett bør ha?
HVIS NEI, hvorfor ikke?
HVIS JA, hvorfor?
14. Har argumenter en sterkere posisjon i EU enn i Norge?
15. Ser du det som din oppgave å videreformidle argumenter som står i mot hverandre?
16. Kan du presentere argumenter som er oppe i samfunnsdebatten uten hensyn til hvem som presenterer dem for å sette saken i perspektiv?
17. Er det legitimt for deg å fremføre dine egne argumenter for å sette saken i perspektiv?²³. Anser du at du har en plikt for å få frem ulike argumenter i en sak?
HVIS JA, Kan du komme på et eksempel hvor du har gjort dette?

18. Er du enig i utsagnet: "Det viktige er at EU er utsatt for kritisk mediadekning i det daglige". 19. Hva legger du i begrepet kritikk?
20. Har du noen gang fremført kritikk som EU-korrespondent?
 HVIS JA, hva la du til grunn for kritikken?
 HVIS NEI, hvorfor ikke?
21. Synes du det er mangel på kritisk vinkling av EU blant journalister i Brussel som dekker EU?
22. Har du et inntrykk av at EU unngår brennbare spørsmål?
23. Hvilken betydning har dette for politikken?
24. Har du inntrykk av at EU er avpolitisert?
25. Noen hevder at EU er et teknokrati. Hva er din mening om dette?
26. Mener du at viktige beslutninger tatt av teknokrater?
27. Burde de bli tatt av teknokrater?
28. Kan en si at en liten gruppe mennesker styrer EU?
29. Tror du konkurranse mellom politikere alene kan sikre demokratisk legitimitet?
 HVIS JA, hvordan?
 HVIS NEI, hvorfor?
30. Er du enig i at forhandlinger er viktige i EU?
31. Hva mener du er utslagsgivende for hvem som får gjennomslag i forhandlinger?
32. Hva kan en aktør gjøre for å få gjennomslag i forhandlinger?
33. Er det noen som alltid vinner frem?
34. Er forhandlinger en arena for rå makt?
35. Tapte eller vant Norge forhandlingene om ny kontingent for EØS-medlemskap?
36. Passer metaforer som tautrekking, spill, krig med andre våpen eller hestehandel for EUs politikk?
 HVIS JA, gå til spørsmål 46.
 HVIS NEI; gå til spørsmål 48
37. Finnes det noen regler for hvordan aktører agerer for disse metaforene?
38. Hender det at noen bryter disse?
39. Sikrer den politiske konkurransen mellom de ulike aktørene et godt resultat?
40. Hvordan vil du analysere en forhandling? Hva ville du lagt vekt på?
41. Noen mener at politikk er en maktkamp, andre mener at politikk er argumenter. Hvis du skulle beskrive EU, hvilken merkelapp vil du gitt det?
42. Er argumenter viktig for EU-politikk? Eksempler?

43. Finnes en offentlig sfære i EU?
44. Tror du argumenter som kommer fra den sivile sfære kan øve innflytelse på EU-systemet?
45. Er det press eller argumenter fra det sivile samfunn som er avgjørende?
46. Bør argumenter fra den sivile sfære øve innflytelse?
47. Har du skrevet om laksesaken?
 HVIS JA, hva var du mest opptatt av? Resultatet, maktspillet eller argumentene? Velg én.
- HVIS NEI, gå videre til neste spørsmål.
48. Har du dekket flest saker som angår Norge eller EU? Hvorfor?
49. Hva er ditt inntrykk av at norske journalister i Brussel opptatt av?
50. Er du enig i utsagnet: “Nearly all who talk about Europe do it for their national audience. The EU is a project concerning the economy and concrete political questions, not about creating a common European identity”.
51. Sammenliknet med Norge, er det vanskeligere for deg å oppsøke aktører med makt?
52. Relasjon Paris-Bonn har lenge vært en forklaringsfaktor på EU-politikk. Mener du at Paris-Bonn aksens forklaringskraft?
53. Hvilken betydning har Norge som aktør i EU?
54. Hvilke norske personer har makt i EU? Har de makt i kraft av sin stilling eller person?
55. Hvilken betydning for EU har det at Sarkozy er valgt til president i Frankrike?
56. Er det viktig for deg å ha oversikt over norske argumenter i ulike saker?
57. Hvem hadde de beste argumentene i laksesaken? Hadde det noen betydning?
58. Har du noen gang foretatt en selvstendig vurdering av aktørens argumenter?
59. Har du noen gang konfrontert politikere med andres argumenter?
 HVIS JA, har du eksempler?
 HVIS NEI, hvorfor ikke?
60. Bør norske journalister i EU gjøre dette?
61. Har du noen gang konfrontert politiske aktører på grunn av manglende konsistens?
62. Ville du konfrontert en politiker hvis vedkommende brukte ulike begrunnelser i ulike sammenhenger?
63. Ville du konfrontert en politiker hvis vedkommende sa noe og gjorde noe annet?
64. Har du noen gang tatt kontakt med en gruppe som har andre argumenter for å høre hva disse mener?
65. Bør journalister være opptatt av konsistens?

66. Så, hvem lager du dekning om EU for?
67. Hvem tror du følger din dekning av EU?
68. Tror du det er viktig for folk å følge din dekning for å ivareta sine interesser?
69. Tror du at norske borgere bruker informasjon du formidler?
70. Kan norske borgere holde seg skikkelig oppdatert om EU gjennom de norske EU-journalisters dekning fra Brussel?
71. Tror du din dekning gjør det lettere for norske borgere å øve innflytelse på EU-systemet?
72. Får du henvendelser fra norske interesser som vil gi deg opplysninger og ønsker at du skal skrive om tema?
73. Har du noen gang fått en takkehilsen fra norske interesser på grunnlag av noe du har dekket?
74. Oppfatter du at du deltar i den norske samfunnsdebatt med din dekning?
HVIS JA, på hvilken måte påvirker du samfunnsdebatten?
HVIS NEI, gå videre.
75. Har du noen gang oppdaget at argument som du tidligere har referert, har fått betydning i samfunnsdebatten?
76. Får du noen gang stress fra aktører som mener at du har oversett deres argumenter eller mener at du er for ensidig i din fremstilling?
77. Når det kommer til kunnskap hva mener du er viktigst at norske journalister har kjennskap til?
1. betydning av politiske prosesser i EU for Norge
2. aktører og det politiske spill
3. de ulike argumentene og begrunnelsene?
78. Hvilket av disse kunnskapsgrunnlagene tror du norske journalister som dekker EU fra Brussel benytter seg av?
79. Hvilket av disse kunnskapsgrunnlagene representerer din sterkeste side?
80. Hvis du ser bort i fra mine kategorier, hvilken kunnskap er viktigst for deg?
81. Oppfatter du debatter i EU som del av et politisk spill? Eksempler?
82. Tror du at aktører selv er overbevist om argumentene de bruker?
83. Samtaler du med journalister fra andre land?
84. Leser du andre journalisters arbeid? Blir du inspirert? Har du noen eksempler?
85. Er det et sivil samfunn i EU?
HVIS NEI; føler du ansvar for å fylle dette hullet?
HVIS JA, hvordan?

86. Er du i kontakt med NHO, LO eller andre grupperinger i Brussel?
87. Føler du ansvar for dem som ikke blir hørt?
88. Tror du journalister har økt forståelsen av EU for nordmenn?
89. Er du enig i utsagnet : “In Brussels political processes are covered without a common public sphere”.
90. Hva styrer din valg for hva du dekker om?
91. Har du makt som EU/Brussel-korrespondent?
92. Media som den fjerde statsmakt anses for å være viktig del av demokratiet. Fyller norske EU-journalister i Brussel etter din mening denne rollen i det norske demokratiet?